

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Anna Jaklová

Meteor

stálice mezi rozhlasovými pořady

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 12.6.2019

Anna Jaklová

Bibliografická citace

Meteor – stálice mezi rozhlasovými pořady: diplomová práce / Anna Jaklová; vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. – Praha, 2019. 96 s.

Anotace

V této diplomové práci se věnuji populárně vědeckému pořadu pro děti a mládež Meteor, který je v rozhlase pravidelně vysílán od roku 1962. V počáteční kapitole uvádím průkopnická léta radiotelefonie na našem území – jak se od mikrofonu z telefonního sluchátka v Kbelském stanu dostaneme až k povinnému poslechu na školách. Dále vysvětluji účel rozhlasu a jeho snahu šířit osvětu. Pro plné pochopení bylo nutné uvést kontext situace 60. let, do jaké se Meteor zrodil. Následně se již věnuji historii Meteoru, který nedávno oslavil své 55. narozeniny, jeho zakladatelům a obsahové stránce. V poslední části shrnuji současnou situaci a uvádím rozhovor se současným vedoucím Meteoru Petrem Sobotkou.

Klíčová slova

Rozhlas, Meteor, vědecko-naučný pořad, mládež, komunistická ideologie, média

Abstract

In this diploma thesis I focus on the popular science program for children and youth Meteor, which has been regularly broadcast on radio since 1962. In the opening chapter I am introducing the early years of radiotelephony on our territory - how it gets from the microphone to the telephone handset in the Kbelský tent to the obligatory listening to schools. I also explain the purpose of radio and its effort to spread awareness. For the sake of full understanding it was necessary to state the context of the situation of the 60s to which the Meteor was born. Subsequently, I focus on the history of Meteor, who recently celebrated his 55th birthday, his founders, the main features of the show. In the last part I summarize the current situation and present an interview with the current head of Meteor Petr Sobotka.

Keywords

Radio, Meteor, scientific-educational program, youth, communist ideology, media

Počet znaků (včetně mezer): 166 735

Poděkování

Velmi děkuji prof. PhDr. Zdeňkovi Benešovi, CSc., za jeho cenné rady při zpracovávání mé diplomové práce. Dále chci poděkovat své rodině a přátelům za psychickou podporu a trpělivost. Zvláště pak Milice.

Obsah

Úvod	7
1. Počátky rozhlasu	9
1.1. Těžké časy v rozhlase	17
1.2. MEVRO neboli Mezinárodní výstava rozhlasu	22
2. Nelze jen informovat a bavit, je třeba také vzdělávat	25
2.1. První programové schéma	27
2.2. Vzdělávání rozhlasem v době II. světové války a následně po roce 1945	30
2.3. Hlavní redakce pro děti a mládež	37
3. Proměna kulturně-politického klimatu na přelomu 50. a 60. let minulého století	40
3.1. Televizní vysílání na výsluní	41
3.2. Destalinizace	44
3.3. 60. léta aneb legislativa, do jaké se zrodil Meteor	45
4. Meteor, stálice rozhlasového programového schématu	49
4.1. Počátek Meteoru	50
4.2. Zakladatelé Meteoru	53
4.3. Meteor a jeho tematické okruhy	64
4.4. Meteor po roce 1989	70
5. 21. století s Meteorem	73
5.1. Nedávná historie Meteoru a současnost	73
5.2. Obsahová analýza	77
5.3. 55. výročí Meteoru	82
5.3. Rozhovor se současným hlavním Redaktorem meteoru Petrem Sobotkou	86
Závěr	88
Zdroje	90

Úvod

Pro dnešní děti a mládež už není rozhlas příliš atraktivním médiem a obracejí se k jednodušším a dostupnějším zdrojům předávání informací jako je televizní vysílání či internet. Přesto bych se chtěla ve své diplomové práci věnovat vědecko-populárnímu pořadu vysílaném na Českém rozhlasu 2, na který jsem nikdy nezanevřela. Na mysl mám populárně naučný magazín *Meteor*, který je pravidelně vysílán již od roku 1963.¹ Autoři tohoto pořadu opakovaně přicházejí s kvalitními tématy o vědě, technice, vesmíru, přírodě, kultuře a probírají je s hosty, kteří jsou renomovanými odborníky ve svých oborech. Odborná témata jsou podávána jazykem, který je srozumitelný i pro laickou veřejnost, tím je přibližuje posluchačům všech věkových skupin. Za autora *Meteoru, magazínu o vědě a technice*, lze považovat Josefa Kleibla, bývalého vedoucího rozhlasové redakce vědy a techniky, který nejen že tento pořad vymyslel, ale zasvětil mu celých 29 let svého života.

Cílem této práce je seznámit a přiblížit dobu, situaci a atmosféru v rozhlase do jakého se zrodil *Meteor*. Následně je mým cílem seznámení s pořadem samotným, kde chci poukázat na jeho bohatou historii, představit jeho výrazné osobnosti a soustředit se na jeho obsahovou část jak za dob komunismu, tak v době porevoluční.

V úvodních kapitolách se pokusím o stručnou rekapitulaci historie československého rozhlasu, zohledním též jeho spojení s českými dějinami a postupné propojování rozhlasu s českým školstvím, neboť vzhledem k zaměření zkoumaného pořadu považuji za vhodné prozkoumat roli rozhlasu v otázce vzdělávání dětí a mládeže. Této problematice se hlouběji věnuji ve druhé kapitole, v níž shrnuji transformaci rozhlasu jako média přístupnějšího mládeži a jeho vliv na vzdělávání, tedy vytvoření vhodného prostředí nejen pro vznik *Meteoru*, ale pro celkový rozvoj žánru popularizačně naučných pořadů pro mládež. Připojuji též kapitolu zabývající se proměnami kulturně-politického klimatu druhé poloviny 20. století, které na rozhlas bezpochyby působily.

Čtvrtá kapitola se již věnuje samotnému *Meteoru, magazínu pro děti a mládež všech generací*.² Kromě představení jeho historie a základních idejí pořadu bych chtěla také připomenout osobnosti, jež se velkým podílem zasloužily o úspěch pořadu, který nejen že byl oceněn akademickou obcí, ale také inspiroval spoustu mladých posluchačů

¹ První řada *Meteoru* byla v pátek odpoledne. Lepší vysílací čas si musel až zasloužit časem.

² Slogan pořadu *Meteor*: *Meteor, pořad pro děti a mládež, všech generací*.

k jejich budoucí vědecké činnosti. To ostatně bylo a stále je velkým cílem tohoto populárně naučného pořadu. Zakladatele *Meteoru* Josefa Kleibla, Oldřicha Ungera, Miroslava Koláře a Ivo Budila přiblížím v samostatných podkapitolách, které se zaměří nejen na stručné shrnutí jejich životopisných údajů, ale zejména na jejich vliv na podobu *Meteoru*, na jejich přístup k tvorbě vysílání, na jejich vztah k pořadu a také na dobové okolnosti, které ovlivňovaly jejich životy i *Meteor*. Samostatnou podkapitolu věnuji též problematice obsahu vysílání *Meteoru*, zaměřím se na témata, kterými se *Meteor* nejčastěji zabýval a také na to, jak se tím lišil od ostatních pořadů té doby. Tuto kapitolu uzavírám připomenutím situace *Meteoru* po roce 1989, kdy byl neprávem spojován s dobou minulou.

Pátá kapitola nesoucí název „21. století s *Meteorem*“ se věnuje moderním dějinám tohoto populárně naučného pořadu a taktikám novějších redaktorů k udržení pozornosti posluchače. Tentokrát stručněji představím hlavní redaktory Jindřišku Jarošovou, Marka Janáče a současného Petra Sobotku a jejich vliv na programovou strukturu *Meteoru*. V podkapitole „Obsahová analýza“ představím tři statistiky věnující se oborové tematice, která se vyskytovala v *Meteoru* v různých letech a její zastoupení ve vysílání. Obory následně podrobněji rozebírám a uvádím i příklady. Poslední část věnuji 55. narozeninám *Meteoru*, které oslavil minulý rok. Popisuji oslavu, její program a hosty. Konala se 23. září v Národním technickém muzeu. Podkapitolu věnuji též narozeninovému speciálu, který se natáčel na místě.

V závěru se pokusím vyhodnotit své poznatky a shrnout úspěchy *Meteoru* – populárně naučného pořadu, který ovlivnil několik generací.

1. Počátky rozhlasu

„Představte si psa, který je tak dlouhý, že má hlavu na Myjavě a ocas až v Praze. A když toho psa v Praze někdo pořádně švihne prutem, zašteká nám tady na Myjavě. To je telefon s drátem. Rádio je to samé, jen bez toho psa.“

Dobová reakce slovenského spisovatele a publicisty Elo Šandora³

Posílat ještě na počátku 20. století mluvené slovo či hudbu z jednoho místa na druhé jen tak vzduchem a bez drátu? Zprvu pouze fantazie, o nějaký čas později experiment pro pár vyvolených, za desítky let samozřejmě součást každé domácnosti, a dnes něco, co poslouchá především starší generace. Kde ale cesta tohoto média započala?

Na počátku byl telefon První vlaštovky vylétly již v roce 1881, kdy byl na Mezinárodní výstavu elektřiny v Paříži umístěn díky snaze francouzského vynálezce Clémenta Adera, „teatrofon“.⁴ Ve výstavním areálu byla umístěna sluchátka a návštěvníci v nich mohli poslouchat přímý přenos z pařížské Opery. V Americe si všimli tohoto úspěchu a byla tam založena akciová společnost, která zařizovala poslech hudby po telefonu až do bytu. Ve své době naprosto unikátní využití.⁵

Počátky byly velice pozvolné. Až v roce 1891 byl telefon použitý pro první veřejný přenos z Metropolitní opery v New Yorku. O dva roky později založil v Budapešti vynálezce a spolupracovník Thomase A. Edisona, Tivadar Puskás službu *Telefon Hírmondó* – zpočátku nabízel hospodářské a politické zprávy. Popularita narůstala velice rychle a již za tři roky měl více než šest tisíc posluchačů, takže programová nabídka byla obohacena i o přenosy z Budapešťské královské opery.⁶

Další výrazné zlepšení nabízel gramofon, který se v té době právě těšil velikému zájmu a oblibě, takže zájemci o dálkový přenos zvuku ztratili o komerční využití telefonu postupně zcela zájem.

Některé objevy, určené zpočátku výhradně pro potřeby armády, byly po čase využity i v běžném životě a získaly i mimořádně široké komerční využití. To byl případ rozhlasu.

³ POKORNÝ, Milan. Báječní muži s mikrofonem. V Praze:2008, 10

⁴ Clément Ader (1841 Muret, Francie –1925 Toulouse, Francie) se stal známý především konstrukcí letadel.

⁵ POKORNÝ 2008, 10

⁶ Tamtéž, 10

Roku 1906 se uskutečnil první zdařilý rozhlasový přenos slova a hudby z města Brand Rocku v Massachusetts ve Spojených státech amerických uspořádaný fyziky Reginaldem Aubrey Fassendenem a Lee de Forestem. Za pomoci rekrutovaných radiotelegrafistů na pevnině i v Atlantském oceánu se z přijímačů ozývalo předčítání z Bible a koledy Tichá noc, svatá noc (*O' Holy Night*). Dalším významným mezníkem v historii rozhlasového vysílání byl o rok později přenos mezi Berlínem a Nauenem. Pro nás je dvojnásob významný i rok 1910, kdy opět díky Lee de Forestovi pronikl daleko za zdi newyorské Metropolitní opery hlas české operní divy Emy Destinové a Enrika Carusa.⁷

Válka na jedné straně šíří zkázu a utrpení, ale na druhé straně může přinést zásadní technologický rozvoj. V tomto případě tomu nebylo jinak. První světový válečný konflikt nesporně zdokonalil radiotelegrafii (přenos Morseových značek) i radiotelefonii (přenos zvuků) byla důležitým aspektem ve vývoji I. světová válka. Navíc tu byl, ještě z dob mírových, varovný případ ztroskotání zdánlivě nepotopitelného Titaniku (1912), který přiměl majitele zaoceánských lodí doslova k závodům o to, kdo bude mít lepší telegrafní zařízení. Ale vraťme se ještě k radiotelegrafii. U Morseových značek dálkové přenosy dlouho nezůstaly. Už v roce 1915 zachytila Pařížská stanice na Eiffelově věži roku 1915 mluvenou zprávu z Arlingtonu. Oproti Spojeným státům americkým byla evropská radiofonie ještě v kolébce. Zatímco v Americe se již seriózně připravovalo komerční, plošné využití rozhlasového vysílání, v Evropě se teprve vyhodnocovaly první, izolované experimenty. Americké prvenství pravidelného vysílání získala již 31. srpna 1920 detroitská stanice 8MK a zájem o rozhlasové vysílání se šířilo do velkých měst po celých Spojených státech. Velký zájem vyvolalo vysílání prezidentských voleb v přímém přenosu, který zprostředkovala 2. listopadu 1920 stanice KDKA v Pittsburghu. V době, kdy se počet radiopřijímačů u nás vykazoval v řádu desítek v USA už jimi bylo vybaveno na dva a půl milionu domácností.⁸

Poválečné napětí, které Evropě přineslo řadu politických otřesů mělo za následek, že pokusy s radiotelefonii byly stále drženy v tajnosti ve vojenských objektech. Nejvíce experimentů probíhalo ve Velké Británii za použití armádního zařízení a pod dohledem vojenských a policejních odborníků. V ostatních evropských státech se radiotelefonie šířila pozvolna. V roce 1919 začalo zkušební vysílání v německém Haagu a v ruském Nižním Novgorodu, o rok později i v dalších evropských městech. První kroky k

⁷ POKORNÝ, 2008, 11

⁸ Tamtéž, 12

civilnímu rozhlasovému vysílání probíhaly 1920 v laboratoři Gugliema Marconiho blízko anglického městečka Writtle. Tam zahájili první pravidelné rozhlasové vysílání v Evropě. Jednalo se o stanici 2MT (*Two Emma Toc*). Ten samý rok vzniklo BBC a 2MT začlenila do své vysílací struktury.⁹

Ani Československo v té době v pokusech s radiotelefoníí nebylo pozadu. Experimenty s radiotelefoníí a radiotelegrafíí na našem území probíhaly už v dobách před první Světovou válkou. Iniciátory v té době byli zejména nadšenci z vysokoškolského prostředí. Těmi byli Karel Domalíp a Ludvík Šimek z České vysoké školy technické. Radiotelegrafie byla poprvé představena na Obchodní a průmyslové výstavě v Praze v roce 1908. V době světové války kvůli přísným zákazům nebylo snadné experimentovat s radiofoníí. Jediné dvě zastaralé vojenské vysílačky u nás byly v Ostravě a v Chebu.¹⁰

Nový československý stát byl ve svých začátcích téměř bez spojení se zahraničím, protože většina telegrafních i telefonních spojení byla přerušena. Po válce bylo hlavním cílem co nejrychleji vybudovat komunikační síť, která by zajistila spojení se zahraničím. Rychle se přišlo na to, že nejpraktičtější by byla komunikace, která není vázána na kabelové připojení. To podnítilo další pokusy s radiotelegrafíí a radiotelefoníí. První po válce byly zahájeny ve spolupráci radiotechnické laboratoře českého fyzika Augustina Žáčka a vojenských techniků ze Stálé vojenské radiostanice I/1, umístěné v Praze na Petříně.¹¹ Toto zařízení umožnilo uskutečnit v roce 1919 první radiotelefonické vysílání u nás. Petřínská stanice dále sloužila především k příjmu a vysílání depeší z ministerstva zahraničí, záhy byla vybavena výkonnější elektronkovou vysílačkou od firmy *Telefunken* o výkonu 10 kW (ta předchozí měla pouze 2 kW). Již roku 1920 byla schopna zajistit kvalitní spojení mezi Moskvou, Římem i Paříží. Po této zkušenosti se začaly používat v celém světě téměř výhradně vysílačky elektronkové. Druhý pokus proběhl i s vysíláním hudby a mluveného slova 28. října 1920 na počest druhého výročí vzniku samostatné Československé republiky.¹²

⁹ POKORNÝ 2008, 12

BBC - veřejnoprávní rozhlasová a televizní společnost ve Velké Británii.

¹⁰ MARŠÍK, Josef. První pokusy s rozhlasovým vysíláním. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 8.

¹¹ Podle legislativy všechny radiotelefonické stanice museli být pod vojenskou správou.

¹² MARŠÍK, Josef. První pokusy s rozhlasovým vysíláním. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 8-9.

Postupně se rozšiřovaly přijímače pod vojenskou správou po celé republice. Třetí pokus (a zároveň první hromadné vysílání) proběhl o dva roky později z rozhodnutí Ministerstva národní obrany. Po dobu Zemědělské výstavy ve Stromovce byly dvakrát denně vysílány koncerty vojenské hudby. Celá akce měla mezi návštěvníky obrovský ohlas.¹³

Další z průkopníků, Eduard Svoboda, získal řadu zkušeností a znalostí z oblasti technologie rozhlasu, při svém pobytu v USA.¹⁴ Věřil v mimořádný potenciál rozhlasového vysílání a uvědomoval si, že zavedení komerčního vysílání se bez silného finančního zázemí neobejde a bude vyžadovat navíc i víceoborové znalosti a nadšení. Proto se obrátil na předsedu Spolku českých žurnalistů Miloše Čtrnáctého. Ten v té době neměl o vynálezu “rádio” ani ponětí. Jakmile se dozvěděl, že je to zařízení, které umožňuje díky přijímači poslouchat v pohodlí domova například operní koncerty, pustil se s velkým nadšením do práce.¹⁵

Svoboda a Čtrnáctý pod zaštitěním Spolku českých žurnalistů, chtěli získat licenci na vysílání rozhlasu. Tento úmysl však sdílela i firma *Radioslavia*, zabývající se prodejem radiotelegrafních a radiotelefonních přístrojů. Nakonec se dohodli a spojili své síly. Ke dvojici mužů přibyl ředitel firmy *Radioslavia* Ladislav Šourek, který se na počátku seznamoval zejména s právními problémy spojenými s rádiovým vysíláním. Svě zkušenosti sbíral především v Paříži, která byla se zkušenostmi s rozhlasem napřed. To v té samé době zahajovalo nepravidelné vysílání z Eiffelovi věže.¹⁶

Spojením společností *Radioslavia* a *Spolku českých žurnalistů* vznikla 7. června 1923 společnost *Československé zpravodajství radiotelefonické s. r. o.*. Hned měsíc na to získala společnost potřebné koncese a k tomu i nový název – *Radiojournal*. *Radioslavia* se kapitálově podílela 51% a zbylými 49% Spolek českých žurnalistů.¹⁷ Každý z trojice zakladatelů přinesl zkušenosti z určité oblasti. Ladislav Šourek se stal předsedou jednatelského klubu *Radiojournalu*, Miloš Čtrnáctý řídil programové oddělení a Eduard

¹³ Tamtéž, 10

¹⁴ Ing. Eduard Svoboda (1887–1958) byl český technik, právník a novinář. Spoluzakladatel jedné z prvních akciových společností zaměřující se na obchodní využití filmů. Díky tomu se jako evropský zástupce americké firmy Universal dostal do New Yorku. (VOTAVOVÁ, 1993, 8)

¹⁵ VOTAVOVÁ, Jarmila. Stručný nástin historie Českého rozhlasu: Příspěvek k 70. výročí. Praha: Český rozhlas, 1993, 8

¹⁶ PACOVSKÝ, Jaroslav. Na vlnách rozhlasu: (1923-1993). Vyd. 1. Praha, 7

¹⁷ Nadpoloviční kapitálové zastoupení ve společnosti, a tím také její ovládnutí bylo zdůvodňováno tím, že spojením s *Radioslavií* (a tím také s S. F. R. – *Société Française Radioélectrique*) získají žurnalisté její „know how“ – značné zkušenosti v oboru a všestrannou technickou pomoc. Na to přistoupili pouze s těžkým srdcem. (JEŠUTOVÁ, 2003, 20)

Svoboda byl jmenován jejím technickým ředitelem. Byla to první společnost ve střední Evropě, které začala pravidelně vysílat.¹⁸

Svoboda o deset let později po prvním vysílání z Kbel vzpomínal na průkopnické začátky takto: „*V éteru byl tenkrát klid, ale nebyly také žádné rozhlasové programy od ranního tělocviku až po časový signál, krátce - byl to svět bez rádia. Mluvit tehdy o rádiu znamenalo asi tolik jako chtít dnes vysvětlit někomu pojem telepatie. Velmi často si lidé taky pletli pojem vysílání s výrobou vzácného kovu radia, které se nachází v Jáchymově. Jeden známý kterému jsem princip příjmu obšírně vysvětlil, odpověděl konečně, že je mu již vše jasné, jen to jediné nemůže pochopit, že zvuk může vniknout do pokoje, aniž by byla okna otevřená.*” A k zoufale nedokonalým technickým možnostem, provázející rozhlasové první krůčky dodal: „*Byli jsme si vědomi, že je potřeba jednou začít, aby rozhlas u nás zakotvil a šířil se, a že musíme uvést kolo do pohybu a překonat mrtvý bod. Nadšení a vedeni touto myšlenkou šli jsme přes všechny technické nedostatky, finanční potíže a nepochopení veřejnosti za svým cílem. A budoucnost nám dala za pravdu.*”¹⁹

Co se technického zázemí týče Ministerstvo pošt ji zapůjčilo vysílací stanici ve Kbelích, která ovšem nebyla vybavena ani mikrofonom, protože udržovala jen radiotelegrafické spojení. K té byl přistaven stan zapůjčený *Prázdninovou asociací*. Tato stanice nebyla vybavená ani mikrofonom protože byla vybavená na radiotelegrafii. Kbelské vysílací studio bylo zařízeno víc než skromně. Bylo tu zapůjčené piano, koberec a upravené telefonní sluchátko, které nahrazovalo mikrofonom. První vysílání proběhlo 1. května 1923. Posluchači v Praze v biografu *Sanssouci*, který byl Opletalově ulic, kde je dnes, měli možnost poslechnout si Sicilianu z opery *Cavaleria Rusticana* v podání houslisty Jaroslava Haška, cellisty Františka Voženíška a kornetisty Emila Čermáka. Hrou na klavír je doprovázel Karel Duda. V té době byl rozhlas stále spíše technickou atrakcí, protože by bylo mnohem snazší, kdyby muzikanti hráli přímo v biografu *Sanssouci* v Opletalově ulici sami osobně.²⁰

Vysílalo se denně vždy od 20:15 až do 21:15. Od počátku vysílání obsahovalo nejen hudbu, ale i zprávy ze světa sportu, o počasí, burze a od září i o cenách masa či zeleniny na trhu. Na podzim 1923 začal *Radiojournal* vydávat svůj vlastní programový časopis. V prosinci 1923 byla zahájena stavba vysílací stanice ve Strašnicích a

¹⁸ VOTAVOVÁ, 1993,9

¹⁹ PACOVSKÝ, 1993, 8-9

²⁰ PACOVSKÝ, 1993, 7-8

připravily se i další na řadě míst naší republiky. Zájem o vysílání podmínil rozšíření vysílacího času na dvě hodiny denně a záhy bylo zřejmé, že dvouhodinový program již vyžaduje průvodce, který by v něm posluchače zorientoval. Hlasatelské prvenství v české rozhlasové historii připadlo herci a recitátorovi Adolfu Dobrovolnému. Jeho angažmá pro rozhlas bylo zároveň počátkem nezbytné a dodnes trvající spolupráce rozhlasu s předními osobnostmi zdaleka nejen z oblasti umění.²¹ Divadla se rozhlasu obávala – panoval názor, že díky němu přestanou lidé chodit do divadla, takže k myšlence divadlo v rozhlase byly velmi odtažití. Národní divadlo tam dokonce zakazovalo svým hercům vystupovat.²²

Adolf Dobrovolný také účinkoval v prvních rozhlasových literárních pořadech, které sám vybíral a redakčně připravoval a shodou okolností se stal i sportovním reportérem.²³ Byla to první sportovní rozhlasová reportáž na světě. Vysílání se uskutečnilo 2. srpna 1924 z Klusáckého stadionu na Letné. Šlo o přenos mezistátního boxerského zápasu mezi Frankem Rosem (pseudonym Františka Růžičky) s jeho protivníkem ze Spojených států Rocky Neightem. Sportovním reportérem tohoto utkání byl bývalý boxer Jiří Hojner, ten boj boxerů líčil do telefonu, který byl ve spojení s vysílacím studiem v Kbelích. Telefonát byl nejprve přepsán a následně ho hlasatel Adolf Dobrovolný přečetl do mikrofonu. Později se ujal telefonu sám a při poslechu rovnou tlumočil. Pro popularizaci rozhlasu to byla velmi významná událost. Díky propagačnímu vysílání na Václavském náměstí slyšeli přenos nejen koncesionáři, ale i mnoho zvědavců.²⁴

Rozhlasové vysílání mělo jedinečné kouzlo, protože umožňovalo „být u toho“, stát se svědkem významných kulturních a sportovních událostí, naslouchat odborné přednášce či jedinečnému přednesu. Nepřekvapí proto, že společnost *Radiojournal* zakládala své pobočky v dalších městech naší republiky. Po Praze následovalo Brno (1962) Bratislava (1926) Košice (1928) a Ostrava (1929). Nově vzniklé stanice nepřebíraly jen program z Prahy, ale aktivně se podílely na tvorbě vlastního, regionálního.²⁵ Jejich programová

²¹ VOTAVOVÁ, 1993,10-12

²² VOTAVOVÁ, 1993,13-15

²³ MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923-1925. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 26.

²⁴ PACOVSKÝ, 1993,47

²⁵ PACOVSKÝ, 1993,15

iniciativa byla obohacemím nejen po stránce obsahové, ale byla do značné míry svobodomyšlnějšího a na experimenty rozhodně přístupnější.²⁶

Počet platících koncesionářů *Radiojournalu* se nezvyšoval, ale výdaje ano. Špatná finanční situace vyžadovala, aby se do financí a organizace zapojil někdo další. Novým podílníkem se stal stát. Tím byl kapitál *Radiojournalu* zvýšený z pět set tisíc korun na milion korun a tím stát (prostřednictvím podniku České pošta) vlastnil 51% *Radiojournalu*.

V polovině 20. let minulého století se stalo rozhlasové vysílání bezkonkurenčním médiem a není proto divu, že počet jeho posluchačů se stále rozšiřoval.²⁷ Improvizované kbelské studio, které bylo provizoriem již na samém počátku, definitivně přestalo vyhovovat. *Radiojournal* se odtud mohl přestěhovat ale až 1. prosince 1924 do právě zpravené Poštovní nákupny ve Fochově (dnes ve Vinohradské) ulici č. 58 – odtud také 2. prosince 1924 zahájil vysílání z Prahy. Studio bylo mnohem lépe technologicky vybavené a prvním „rozhlasákům“, tedy zaměstnancům *Radiojournalu*, tak odpadlo tak dlouhé dojíždění až do Kbel.²⁸

Praze se vysílání rozšiřuje na celodenní rozsah. Zprávy jsou vysílány, až pětkrát denně pořady získaly v tehdejší vysílacím schématu pevné místo. V 17:00 se pravidelně vysílal *Koncert o páté*, od 19:00 přednášky (o víkendu pohádky) a od 20:00 hudební program.²⁹

Průlomový byl z hlediska rozhlasové historie i rok 1925, protože od té doby bylo možné přemísťovat mikrofon a vydávat se s ním třeba za živou hudbou do koncertních sálů a do divadel. První přenos z Národního divadla, který se uskutečnil 12. února 1925, zprostředkoval poslech Smetanovy opery *Dvě vdovy*. V dubnu téhož roku se do přenosů zapojuje symfonický orchestr z Obecního domu v Praze. Zanedlouho zprostředkovali redaktoři svým posluchačům zážitky z významných sportovních událostí a lesk říjnovým oslavám vzniku samostatného Československa nesporně dodal

²⁶ ČÁBELOVÁ, Lenka. *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha: Karolinum, 2003. 112

²⁷ MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923-1925. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 36.

²⁸ Původně se plánovalo přestěhovat se do právě stavěné budově ve Strašnicích, ale poté co po změně plánu v místnost pro ateliér musela být použita oproti původním plánům pro instalaci vysílače, ale 28. 1. 1925 se začne vysílat i tam. (JEŠUTOVÁ, 2003, 31)

²⁹ VOTAVOVÁ, 1993,14

první rozhlasový přenos projevu Tomáše Garrigue Masaryka - prezidenta osvoboditele z audienční síně Pražského hradu.³⁰

28. října 1925 začal vycházet ve velkém formátu časopis *Radiojournal*. V tomto věstníku se také uchytil český název pro rozhlas, jenž se do té doby nazýval rádio, anebo anglickým názvem Broadcasting. Pojem rozhlas se ustálil díky redaktorovi Richardu Durdovi, který díky tomu že ve vysílání vystupoval, tak hledal vhodný termín již od roku 1924. V Národních listech podrobil anglický výraz "Broadcasting" analýze a vyvodil z něho český název: „*Stanice přijaté zprávy nebo hudbu skutečně rozhlásí všem, a proto je jistě oprávněno, navrhuje-li že pro její funkci název "Rozhlas". Budeme tedy na příště mluvit o světovém rozhlasu (World of Broadcasting), o rozhlasu kursů (Broadcasting of Changes) a podobně.*”³¹

Rozhlas postupně rozšiřoval hlavně svůj program osvětový. Pravidelně se vysílaly přednášky z oblasti vědy, techniky, historie, zdravotnictví, rozhlasové jazykové kurzy či chvilka tělovýchovy.³² Za počátek vysílání pro děti lze považovat 1. září 1925, kdy se na tehdejší *Radiojournalu* začaly vysílat různé besídky a soutěže pod vedením Strýčka Václava - vlastním jménem Jan Vavřík (bývalý učitel a později redaktor novin *Národní politika*).³³

Mezi lety 1925 až 1926 se začíná program vysílání zaměřovat i na diferencované skupiny posluchačů například z hlediska národnostního (např. pro německou či maďarskou menšinu) či oborového. V té době vznikl například zemědělský rozhlas, který byl nejspíš prvním v Evropě. Právě z něj se postupem času zformovala redakce dělnického vysílání.

S narůstajícím počtem posluchačů logicky sílil vliv rozhlasového vysílání. Zvyšovala se všeobecná informovanost a bylo zřejmé, že významnou roli může vysílání sehrát i v oblasti vzdělávání a výchovy nastupující generace.³⁴ Této programové linii se budu věnovat v samostatné kapitole „Nelze jen informovat a bavit, je třeba také vzdělávat“.

³⁰ VOTAVOVÁ, 1993,13-15

³¹ PACOVSKÝ, 1993,27

³² PACOVSKÝ, 1993, 33

³³ MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 74.

³⁴ PACOVSKÝ, 1993, 33

1.1. Těžké časy v rozhlase

Nepřehlédnutelný vliv rozhlasového vysílání měl i své stinné stránky. Mocní tohoto světa (bez ohledu na geografický prostor či historické období) jej chtěli získat do svých rukou. Uvědomili si, jak velký vliv rozhlas má a může mít, a bojovali skrytě i zcela otevřeně o jeho ovládnutí. Rozhlasové vysílání se tak i u nás stalo nepřímým svědkem politických změn a otřesů. První takové vlivy se začaly projevovat již počátkem 30. let minulého století. Zpočátku „jen“ náhlými a neodůvodněnými změnami v programu, například výměnou pořadů (místo literární půlhodinky projev zemědělského funkcionáře či projev Marconioho k oslavě italského fašismu místo přednášky o Maximu Gorkém).³⁵

Rozhlas čekaly nejhroší časy, jaké kdy zatím za své existence zažil. Na vině byla sílící hrozba v podobě Německa. V této době začne vysílání podléhat přísné cenzuře.³⁶

V roce 1933 slavil v sousedním Německu nacismus vítězství a k moci se dostal Adolf Hitler. Nacistická ideologie a Hitlerovy projevy prostoupily říšský rozhlas a působily i na německou menšinu na našem území. To vedlo 1937 k zřízení rozhlasového studia v pražském Karlíně a v Národním domě, které se zaměřovalo pouze na vysílání v němčině. O rok později se prostory pro vysílání přestavbou rozrostly a v podstatě se připravovaly pro říšské studio *Sendegruppe Böhmen und Mähren*.³⁷ To již byla předzvěst k událostem, které měly nastat.

Situace rozhlasu za II. světové války a bezprostředně po ní nabídla řadu témat, která byla odbornou literaturou podrobně popsána a probádána, takže ho uvedu pouze stručně a jen jak je možné pro nastínění situace a doby.³⁸ V květnu 1938, při částečné mobilizaci, se rozhlas především věnoval informování vojáků. Po tzv. „Anschlusu“ a připojení Rakouska k Německu bylo jasné, že Československá republika bude další

³⁵ HRAŠE, Jiří. Profesionalizace vysílání 1930-1938. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 96

³⁶ Cenzura je ideově-politické omezení a kontrola informací ve sdělovacích prostředcích (knih, letáků, dopisů). Doprovázená zákazem vydávání a rozšiřování tiskovin, které jsou z hlediska politického/etického/ náboženského nežádoucí. (CEJPEK, VODIČKOVÁ, 1965, 29)

³⁷ VOTAVOVÁ, 1993, 37-38

Sendegruppe Böhmen und Mähren – V roce 1939 po vytvoření protektorátu Čechy a Morava byl Československý rozhlas sloučen s německým protektorátním vysíláním podřízené skupině Sendergruppe Bohmen und Mahren. Stejně jako československý film, tak i rozhlas spadal pod německé ministerstvo propagandy vedené mistrem slova Josephem Goebbelsem.
(zdroj: https://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/vrozhlase/_zprava/rozhlas-pod-hakovym-krizem--1482979, odkaz funkční k 6. 5. 2019)

³⁸ Rozhlas je navždy nerozlučně spojen s květnovým povstáním – to je důvodem, proč je zejména toto období pečlivě probádáno.

obětí.³⁹ Okupace znamenala pro Československo (později Protektorát Čechy a Morava) velké změny. Nacisté si vlivu rozhlasu na veřejné mínění byli vědomi a věděli, že budou nutné programové změny a personální čistky.⁴⁰ Také byl změněn název *Radiojournalu* na Československý rozhlas. V dubnu 1939 byla v rozhlasu vysílána zpráva o propuštění zaměstnanců neárijského původu (které proběhlo i na jiných pracovištích), a ani posluchači nežádoucího původu nebyli nadále zváni k poslechu. Z programu zmizela tvorba neárijských autorů, také projevy významných slovenských a českých politiků z doby předmnichovské republiky či dokonce i zmínky o národech, s kterými bylo Německo ve válce. Všechny pořady v rozhlasu musely být nejdříve hlášeny německy a teprve poté česky, zároveň byl rozhlas zařazen pod *Sendergruppe Böhmen und Mähren* a spadl pod vedení německým ministerstvem propagandy. Od 1. 3. 1940 byla zřízena programová intendatura, která řídila program, byla zavedena přísná kontrola a cenzura - schvalované byly pouze projevy předem nahrané na magnetofonové pásky a následně prověřené. Svě zástupce si nacisté prosadili i do správní a dozorčí rady.⁴¹ Příchod Reinharda Heydricha v roce 1941 znamenal konec autonomie, kterou do té doby v omezené míře rozhlas měl. O programu měla rozhodovat dvě oddělení – umělecké, pod vedením Zdeňka Morávka, a politické s názvem *Zeitgeschehen* v čele s SS-Untersturmführerem Horstem Pabelem (pod ten také spadl Školský rozhlas a odborné rozhlasy).⁴² Ve vysílání vzdělávacích pořadů se stále více promítala germanizace, zákazy a několikanásobná cenzura.⁴³ Témata západní kultury a vědy se stala v celém rozhlase tabu. Stále se vysílala pouze národopisná, historická a přírodovědná pásma, pro současný režim tato témata byla nejméně

³⁹ VOTAVOVÁ, 1993,38

⁴⁰ „*Síla dobrého rozhlasového programu spočívá ve správném dávkování mezi zábavou, výchovou, poučením a politikou. Pokusy by se měly vytvářet v laboratořích, ne s miliony posluchačů v rozhlase.*“ Prohlásil před válkou Joseph Goebbels. Sám Goebbels považoval rozhlas se výborný ideologický nástroj propagandy (samozřejmě společně s filmem, který nebyl ale zas tolik přístupný). Dokonce se posmíval zahraničním médiím, jak nedokážou pořádně využít potenciál těchto médií. Jako příklad bych uvedla případ, kdy setkání Roosevelta a Churchilla v Atlantiku prohlásil za amatérky natočené. (zdroj: https://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/jakskoncili/_zprava/joseph-goebbels-neni-vudce-neni-zivot--1482494, odkaz funkční k 3. 6. 2019)

⁴¹ VOTAVOVÁ, 1993,46

⁴² Zdeněk Morávek (*15. 6. 1904 Praha, † nezjištěno) Právník, pianista a správní pracovník Československého rozhlasu. V rozhlasu působil od roku 1924 jako klavírista, ale pravidelně až od roku 1926 jako správní pracovník. Vypracoval se až na správního ředitele (od 1941-1942). O rok později na vedoucího vysílání (až na zpravodajství a publicistiku, kterou měl na starost německý vedoucí Pabel). Po válce byl obviněn ze spolupráce s Němci a propuštěn z rozhlasu. (Kdo je Kdo v Čs. rozhlasu, 174)

⁴³ Germanizace – Heydrich přijel do Prahy již s vypracovaným plánem (nesl název *Deutschtumsprogramm*), jak poněmčit Čechy.

problematická, ale byla ovlivněna odstraněním některých témat jako: demokracie, zakázaná umělecká díla, pásma o českých vědcích a vlastencích.⁴⁴

Po stránce organizační a do značné míry i vzhledem k programové skladbě vysílání v protektorátních letech se mohlo zdát, že rozhlas je plně pod kontrolou německého vedení. Protinacistický odboj a touha po svobodě však měly v Československém rozhlase silné zázemí. A tak 5. května 1945 se na rozhlasových vlnách ozvalo volání o pomoc bojující Praze - Pražský rozhlas se stal symbolem květnového povstání. Nacisté se pokusili vysílání brutálně umlčet a částečně se jim to podařilo - zničili velkou část budovy, hlasatelnu a také telefonní ústřednu, což způsobilo pauzu ve vysílání. Rychle se zprovoznil Strašnický vysílač a začalo se vysílat odtamtud a 9. května začalo fungovat studio v Husově sboru v Korunní třídě čp. 60 na Vinohradech. Tento den přijela i očekávaná Rudá armáda. Rozhlas uctil památku obětí padlých ve válce. Později nechal umístit mramorovou desku se jmény obětí u vchody do budovy rozhlasu na Vinohradské třídě 12.⁴⁵ Tehdejší ministr informací Václav Kopecký přednesl projev zahajující rozhlasové projevy členů Československé vlády, kde ocenil zásluhy zaměstnanců rozhlasu, který zaznamenal Miroslav Disman v článku *Československý rozhlas na vlně 415m* : *“Budova rozhlasu nese stále ještě stopy po hrdinném a krvavém boji, jež tu pražský lid v revolučních dnech 5. až 9. května vedl. Celá poschodí budovy s rozhlasovými aparaturami jsou pobořena. Ve zdech zejí díry po kulkách z pušek, stěny a stropy jsou probity dělovými náboji a vzdušnými torpédy, jež prorazila několik pater. A zatímco u vchodu do rozhlasu stojí čestná stráž u hrobu hrdinů, kteří padli v boji za pražský rozhlas, jsou z rumoviště pobořených částí budovy ještě vyprošťována mrtvá těla dalších padlých hrdinů. Pokládám za svou povinnost vzdáti při této příležitosti jménem vlády a jménem ministerstva informací poctu památce bojovníků, obětovavších život v zápase za budovu pražského rozhlasu ve dnech 5. až 9. května. A jsem povinen vysloviti uznání všem pracovníkům pražského rozhlasu, kteří se za bojů pražského lidu tak statečně chovali, vytrvali neohroženě na svých místech a bez únavy a tak obětavě v rozhlasu pracují i za dnešních těžkých podmínek.”*⁴⁶

⁴⁴ Mezi zakázaná díla patřil například díla od autorů - William Shakespeare, Jaroslav Hašek, František Langer a více. Zakázaných děl bylo více jak 4000.

Němci měli po svém příchodu do Prahy (1939) ne jeden důvod pro to, aby pronásledovali české vědce a studenty. Zejména ti totiž byly organizátoři protifašistických protestů. (JEŽEK, 1966, 96-97)

⁴⁵ VOTAVOVÁ, 1993,56-57

⁴⁶ DISMAN, Miroslav, Československý rozhlas na vlně 415 m. In: JEŽEK, Vladimír. *Voláme všechny: Čs. revoluční vysílač na vlně 415,5 metru ve dnech 5.-9. května 1945*. 1. vyd. Praha: NPL, 1966, 67

V poválečných letech rozhlas nahrazoval přerušené komunikační kanály a pomáhal například při repatriaci vězňů z koncentračních táborů. Jak se ale od symbolu Pražského povstání dostal rozhlas k tomu, že byl hlavním nástrojem k manipulaci posluchačů komunistickou propagandou a pomohl paralyzovat nekomunistickou opozici?⁴⁷

Komunistická strana byla jediná, která si po válce plně uvědomovala význam rozhlasu. Ten v této době stále ještě představoval bezkonkurenční informační médium, zejména v rámci rychlosti a autenticity. Rozhlasová technika již neomezovala redaktory, aby byli vždy tam, kde se tvořily či formovaly dějiny. Omezením byl jen „lidský faktor“. Strana ještě neměla dostatek prověřených novinářů, aby obsadila celý rozhlasový provoz. Ten se po válečných letech vzpamatoval poměrně rychle, návrat k systematické každodenní práci však zpomalovala hlavně poválečná personální očista, která postihla i řadu nevinných rozhlasových pracovníků a nesporně napomohla KSČ obsadit klíčové pozice „svými lidmi“. Prvním poválečným generálním ředitelem se tak stal zkušený publicista a budoucí poslanec Bohuslav Laštovička.⁴⁸ V roce 1945 se rozhlas zaměřoval zejména na zpravodajství a začal vysílat *Rozhlasové noviny*. O rok později snaha pouze informovat o aktuálních událostech ustoupila snaze posilovat vliv kulturních pořadů.⁴⁹ Odbor pro děti a mládež pohotově dokázal přizpůsobit program potřebám současného diváka, už nesloužil pouze jako zajímavý doplněk při vyučování zeměpisu, přírodních věd a dalších oborů, ale začal se zaměřovat i na společenská a ideologická témata.⁵⁰ Ve vysílání byla méně zastoupena (oproti vysílání před válkou) témata o jiných zemích, poznatky z přírodních věd a techniky.

Prostředním Ministerstva informací komunisté ovládli rozhlas a tím měli plně k dispozici nejmasovější domácí médium té doby. Od února 1948 *Československý rozhlas* přijímal pokyny a informace již jen ze sekretariátu KSČ a *Rudého práva*.⁵¹ Stanoviska

⁴⁷ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století.*, 150

⁴⁸ Revoluční odborové hnutí – Odborová organizace působící v letech 1945-1990. Vznikla z organizací protektorátních odborů během osvobození Československa.

⁴⁹ KONČELÍK, 2010, 150

KUPKA, Martin. Stručný nástin historie Českého rozhlasu Jarmily Votavové. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 6

Rozhlasové noviny – zpravodajská relace pravidelně vysílá v rozhlase. Je vysílána až dodnes.

⁵⁰ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 222.

⁵¹ Rudé právo – ústřední tiskový orgán KSČ. Byl důležitým faktorem v šíření propagandy komunistického režimu.

ostatních stran nebyla vysílána vůbec nebo byla silně zkreslená.⁵² Novým a prvořadým úkolem českého rozhlasu a tedy i vzdělávacího odboru bylo “vytvořit” nového socialistického člověka, jemuž je třeba z nového ideologického úhlu vykládat dějiny, přírodní vědy, náboženství, filozofii a propagovat nový světový názor.⁵³ Na toto období vzpomíná redaktor Miroslav Pátek takto: “*Tiskový odbor UV KSČ poslal do rozhlasu "kádrové posily" na různé úrovni. Do této kategorie např. patřil Zdeněk Novák, který sice před válkou byl docela bezvýznamným komunistickým novinářem (býval lokálkářem Tvorby), ale po válce se brzy prosadil v rozhlasovém odboru ministerstva informací.*⁵⁴ *Malý človíček, podle Gottwaldova vzoru věčně s lulkou v ústech, se dostal nahoru s pomocí Gusty Fučíkové, vdovy po národním hrdinovi Juliu Fučíkovi. K jejím úkolům patřilo psát články, úvahy, vzpomínky, redigovat Fučíkovo dílo, a udržovat tak hrdinskou gloriolu. To všechno za ni dělal její poválečný druh Zdeněk Novák. Není divu, že si brzy vysloužil přezdívku "národní vdovec". Z ministerstva kultury přešel do rozhlasu jako vedoucí vzdělávacího odboru a stal se šedou eminencí celého rozhlasového dění. Byl totiž současně předsedou celozávodního výboru KSČ. Pečlivě sledoval vysílání Rozhlasových novin a k prosazování zájmů stranického aparátu využíval mladých komunistických nadšenců, kteří se během let 1946 a 1947 dostali do rozhlasu.*”⁵⁵

V roce 1948 čekaly rozhlas velké změny. Po převzetí moci komunisty byl český a slovenský rozhlas dle zákona č. 137/1948 Sb. sloučen a zestátněn. Ministerstvo školství ustanovilo, že ve školním roce 1948 až 1949 bude poslech školského rozhlasu pro první dva stupně základních škol povinný. Josef Kolář se snažil prosadit, aby byl poslech povinný i pro třetí stupně, ale tomu nedošlo. V té době bylo vybaveno vysílacím zařízením deset tisíc škol.⁵⁶ Tento rok byl také významným výročím pro český rozhlas, který existoval již čtvrt století. V rámci oslav jubilea, na Výstavišti v pražských Holešovicích, v rámci Mezinárodní výstavy rozhlasu (zkráceně MEVRO), se chtěl

⁵² KONČELÍK, 2010, 151

⁵³ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 16.

⁵⁴ Programový ředitel Mirko Očadlík se nezdál být dostatečně revolučně tvrdý. 21. června 1948 mu proto ministr informací a osvěty přidělil zástupce v osobě Zdenka Nováka, vedoucího přednáškového odboru a předsedy základní organizace KSČ, a zdůraznil jeho postavení funkcí „ředitele zpravodajství a politických programů“. 1. října 1950 dostal programový ředitel Očadlík ještě druhého „zástupce“, Jaroslava Jiráňka jako „vedoucího ideově uměleckého úseku“.

⁵⁵ PACOVSKÝ, 1993, 95

⁵⁶ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 223.

Radiožurnál veřejnosti pochlubit, kam moderní rádiová technologie u nás za pětadvacet let dospěla a jak významné místo díky ní máme i ve světovém měřítku.

1.2. MEVRO neboli Mezinárodní výstava rozhlasu

Od samého počátku se příprava plánované výstavy setkávala s mnoha problémy. Tím největším byl rozhodně fakt, že po únorovém převratu většina západních států svoji účast odřekla. Přesto ji tým pracovníků rozhlasu pod vedením Josefa Koláře dokázal zorganizovat. Slavnostní zahájení proběhlo dne 15. května 1948 za přítomnosti komunistického ministra informací a osvěty Václava Kopeckého. Na výstavě, která trvala do 11. července, bylo kromě bohaté expoziční části postaveno také rozhlasové studio s kompletním vysílací zařízením – tedy s režii, hlasatelnou, kontrolní místností a vším, co bylo k provozu potřeba.⁵⁷ Poprvé mohli posluchači nejen slyšet, ale i vidět realizaci vysílaného program.⁵⁸

Své zastoupení tu měly i školské pořady, které na místě připravovali Miroslav Disman a Vladimír Kovařík. Do vlastní realizace se zapojili studenty učňovských, středních i vysokých škol. Byli nejen publikem, ale i kritiky. Sledovali pečlivě vysílání, dělali si poznámky a na večerních setkáních pak analyzovali své postřehy.⁵⁹

Výstavu provázela zcela mimořádný zájem. Po celou dobu svého trvání neměla nouzi o zvědavé posluchače a diváky v jedné osobě. Miroslav Párek o ni např. napsal⁶⁰: *“Na Mevru vznikl také zcela nový typ rozhlasového pořadu, Co chcete vědět, kterému se v pozdějších letech začalo říkat beseda. Jako mnoho objevených věcí vznikly i tyto besedy vlastně náhodou. Na Mevru zasahovalo do vysílání nejen publikum ve studiu, ale stále častěji docházely připomínky i dotazy telefonicky. Běhat se vzkazy od telefonu bylo zdlouhavé, a tak Kolář rozhodl zavést telefon do studia přímo k mikrofonu. Tak vzniklo živé polemické vysílání, v němž rozhlasáci u mikrofonu nejen sami odpovídali na otázky, ale také je kladli posluchačům a vyvraceli mylné názory.”*⁶¹

⁵⁷ Tam kde měla být původně expozici BBC, tam vzniklo “rozhlasové vivárium”.

⁵⁸ KONČELÍK, 2010, 153

Kapitoly z dějin Čs. rozhlasu. 5. Praha: Studijní odděl. Čs. rozhlasu, 1966., 48-49

⁵⁹ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s.204.

⁶⁰ Miroslav Pátek (*1921 Plzeň, †30. 3. 1992 Praha) Novinář a zahraničně politický komentátor. 1947-52 vedoucí zpravodajské redakce, 1952 zástupce šéfredaktora zpravodajství v Praze.

⁶¹ PACOVSKÝ, 1993, 98

Z jeho slov je zřejmé, že MEVRO se stalo nejen neopakovatelným zážitkem pro jeho návštěvníky, ale i velkou školou pro rozhlasové pracovníky. Měli možnost ověřit si bezprostředně, za účasti publika, co a jak v rámci rozhlasového vysílání na posluchače působí. v čem spočívá specifická či přitažlivost rozhlasové práce. Vyhrávalo to živé, autentické vysílání, v němž redaktoři vedli (byť zprostředkovaně) dialog se svými posluchači a reagovali na jejich dotazy i polemiku.⁶²

Zároveň dodejme, že bylo s podivem, že právě rozhlasové besedy, které se těšily mimořádné oblibě a staly se nejatraktivnějším rozhlasovým žánrem, si zachovaly až překvapivě svobodného ducha a nebyly zakázány či omezovány. Nejspíš to bylo díky tomu, že komunističtí představitelé se ještě nějakou chvíli po Únoru snažili zachovat dojem svobodné a demokratické výměny názorů. Netrvalo to však dlouho. Stále se sice vysílalo živě a odpovídalo na dotazy, ale s každým dnem narůstal počet otázek, připravených předem v redakci, kde se vymýšlela i jména volajících. Nadále měl být plněn pouze základní úkol, určený a sledovaný bdělým stranickým aparátem – šířit prostřednictvím rozhlasových vln komunistickou ideologii.

Josef Kolář, který v té době byl vedoucím vzdělávacího odboru, se ocitl doslova pod tlakem. Jeho texty byly bez vysvětlení proškrtávány tak zvanými lektory, což byli novodobí cenzori. Zanedlouho se někdejší svobodomyšlný vedoucí redaktor musel hádat o každou stránku, což pro něj nadále bylo nepřijatelné. Oznámil proto vedení svou výpověď. Sám ministr Kopecký mu po řediteli Kazimíru Stahlovi vzkázal, že se má vrátit, avšak druhý den první muž rozhlasu jeho žádost o výpověď přijal. Byl k tomu donucen ultimátem, které dostal od Zdeňka Nováka a Jaroslava Jiráňka - stranických komisařů pro oblast uměleckou a literárně dramatickou.⁶³ Josef Kolář odešel, ale pouze na několik let.⁶⁴

Ustanovený akční výbor Československého rozhlasu začal v té době pečlivě prověřovat zaměstnance z hlediska jejich politických postojů a spolehlivosti. Na základě těchto prověrek pak následně probíhaly rozsáhlé personální změny. Na uvolněná místa nastoupili většinou oddaní soudruzi, mnohdy zcela bez znalostí rozhlasové práce. V lednu 1949 uspořádal rozhlas celostátní konferenci, na které se mělo rozhodnout o

⁶² PACOVSKÝ, 1993, 98

⁶³ Řediteli Kazimíru Stahlovi byl dán Jiráňkem a Novákem nůž na krk, že pokud neodejde Kolář, tak půjdou oni dva.

Kazimír Stahl (*5. 8. 1908 Praha †1997) Rozhlasový technik a ředitel. V roce 1948 se stal generálním ředitelem po B. Laštovičkovi. Podílel se na pronásledování nekomunistický smýšlejících pracovníků rozhlasu.

⁶⁴ PACOVSKÝ, 1993, 98

budoucí úloze rozhlasového vysílání. Ministr Václav Kopecký zde zdůrazňoval především potřebu, aby se rozhlas stal bezvýhradným a oddaným hlasatelem státní (tedy zcela prosovětské) politické orientace a byl plně k dispozici vládě a orgánům lidové správy. Situaci ještě přiostrčila skutečnost, že ředitel Českého rozhlasu podepsal v říjnu roku 1949 smlouvu o spolupráci se sovětským rozhlasem, což se rovnalo zpečetění faktu, že rozhlas, jako stále nejmocnější masové médium v naší zemi, se plně podřizuje propagandistickým úkolům a požadavkům, diktovaným Sovětským svazem a následně Komunistickou stranou Československa. Neradostný úkol, který de facto plnil po celé další desetiletí.⁶⁵

V této kapitole a podkapitolách jsem nastínila, jak dobová atmosféra zásadním způsobem ovlivňovala pracovní vztahy, ale hlavně obsahovou náplň rozhlasového vysílání. Dovolte, abych se v kapitole následující ještě vrátila do minulosti. Zpět do 30. let minulého století, v níž bych podrobněji popsala a zhodnotila vývoj vzdělávání v rozhlase, neboť právě tato obsahová linie vysílání podmínila vznik jedinečného rozhlasového magazínu Meteor.

⁶⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.*, 2011, 269

2. Nelze jen informovat a bavit, je třeba také vzdělávat

Slovní zásoba, vyjadřování, nové znalosti - na to vše kromě rodičů, učitelů, vrstevníků a okolí dítěte mají vliv i média. Není tomu tak pouze dnes, ale od zrodu tzv. masových médií. Dětem a mládeži, ale samozřejmě nejen jim, zprostředkovávají tisk (deníky a časopisy), rozhlas, televize a internet, který má dnes dominantní postavení, informace a zkušenosti v šíři zcela nebývalé. Ještě před sto lety ale takové možnosti nastupující generace ani zdaleka neměla. Ve 20. letech minulého století byl rozhlas stále ještě luxusní technickou vymožeností, a tak projekt Školního rozhlasu na jedné straně propagoval nový vynález a zároveň zásadním způsobem obohacoval školní výuku. Byl zdrojem poznání i zpestřením učiva. Školský rozhlas, který měl rozšiřovat a obohacovat osnovy, se měl stát pevnou součástí našeho školství a přijímače měly být nezbytnou součástí vybavení všech škol.

Myšlenka to byla opravdu pozoruhodná, protože mladí vnímají technický pokrok a rozvoj společnosti mnohem vstřícněji než generace jejich rodičů a prarodičů. Mnohem flexibilněji se přizpůsobují moderním sdělovacím prostředkům i požadavkům, které na ně kladou nové technologie.⁶⁶

„Je vhodno uvažovati, jakou úlohu by mohl hrát rozhlas ve školách a jak by působil na děti. Myslím totiž, že se rozhlasová přednáška stane integrující součástí vyučování, jakmile se rozhlas vžije a přestane být pouhou zajímavou novinkou. Rozhlasem mohly by děti slyšet největší autority kteréhokoliv oboru. Mnoho ovšem záleží na schopnostech přednášejícího, aby udržel zájem, poněvadž je vyloučen přímý styk, který poskytuje škola. Důležitou věcí je volba látky a způsob, jakým je podána.“

Ing. Eduard Svoboda⁶⁷

Již v letech 1926–1927 měl Eduard Svoboda vizi rozhlasu, který by byl ve službách výuky na našich školách. Inspirovaly ho k ní tzv. besídky Jana Vavříka, které

⁶⁶ LORENCOVÁ, Anna. *Mládež a rozhlasové vysílání: výsledky sociologické sondy konané ve dnech 1.-10. 10. 1969*. V Praze: Studijní oddělení Čs. rozhlasu, 1970. Informace studijního oddělení Československého rozhlasu. s. 2

⁶⁷ MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 74.

připravoval a vysílal pro nejmladší posluchače.⁶⁸ Jan Vavřík prostřednictvím zmíněných besídek malým posluchačům vysvětloval – slovy a způsobem jim srozumitelnými – smysl či obsah aktuálních společenských témat té doby.⁶⁹

To byl jeden z mnoha podnětů, které Eduarda Svobodu tehdy inspirovaly a je na místě dodat, že přicházely mnohem častěji ze strany jeho rozhlasových kolegů a spolupracovníků než od samotných pedagogů. Navíc už tehdejší vedení rozhlasu požadovalo, aby program určený školám pracoval – samozřejmě diferencovaně ve vztahu k věkové skupině - se zcela jinými vzdělávacími postupy než škola. Aby využíval k šíření osvěty a poznání zcela specifické prostředky, vlastní právě a především rozhlasu.

Svobodovi bylo od začátku jasné, že monotematickými přednáškami mladé posluchače nemůže zaujmout. Podle jeho slov děti nejsou rády poučovány a vychovávány. I přesto byly počátky rozhlasového vysílání určeného dětem, poznamenány značnou dávkou naivity. K mikrofonu byli zváni špičkoví vědci a umělci, aby dětem vysvětlovali základy a podstatu oborů, v nichž vynikli. Ovšem zdaleka ne každý dokázal malé posluchače zaujmout a nadchnout. I ve školní třídě, kde má učitel přímý kontakt se svými žáky – posluchači, má nepoměrně snadnější situaci pedagog, který kromě schopnosti, vysvětlit a naučit je i výmluvný, má dar řeči a respektuje percepční možnosti dítěte. U rozhlasového mikrofonu to platilo ještě nepoměrně víc. Odborné znalosti byly tedy prvním, ale zdaleka ne jediným předpokladem spolupráce se Školským rozhlasem. Najít schopné popularizátory ovšem nebylo snadné. Z citace uvedené jako motto této kapitoly je zřejmé, že si Eduard Svoboda (i jeho spolupracovníci) této skutečnosti byl velice dobře vědom.⁷⁰

Velký potenciál viděl v té době především v rozhlasových jazykových kurzech, které probíhaly pomocí pravidelného vysílání přednášek a výkladů v cizích jazycích. Mimořádný důraz měl být kladen i na přednes naší mateřštiny, aby si děti osvojily správnou výslovnost, rozšiřovaly schopnost precizovat obsah své výpovědi a obohacovaly svůj slovník. Takto se mohly poslechem učit správné formě spisovné češtiny nejen děti pocházející z některé české či moravské nářeční skupiny, ale také děti národnostních menšin.⁷¹ Vzdělávací program se v roce 1929 rozšiřoval zejména o

⁶⁸ Slovo besídka má dnes poněkud jiný obsah. Je chápán téměř výhradně jako zábavný pořad připravený dětmi či pro děti (pokud pomineme skutečnost, že označuje i zahradní domek, tedy altán).

⁶⁹ Vavříkovy besídky – pořad pro děti, který vysílal besídky na různá témata. Od rodiny, po obec či stát.

⁷⁰ ČÁBELOVÁ, 2003,123

⁷¹ ČÁBELOVÁ, 2003,123

jazykové kurzy (srbochorvatštiny a francouzštiny z Prahy, esperanta a angličtiny z Brna), kurzy těsnopisu a o úvod do techniky radiofonie.⁷²

Koncem roku 1926 byl v rámci programu *Propagačního týdne rozhlasu* poprvé do vysílání zařazen pravidelný denní přenos Školního rozhlasu. Od 10:00 do 11:00 pro české a od 11:00 do 11:20 pro německé školy. V té době ještě vysílání zařizovala Školská správa. Zatím se jednalo o tento jediný týden, ale postupně se pokusy se Školským rozhlasem uplatňovaly častěji.⁷³ Výsledkem těchto experimentů a snažení byla obsahová diferenciací dopoledního a odpoledního vysílání pro děti a mládež. Dopolední se zaměřovalo na hromadný poslech v rámci výuky na školách, odpolední bylo směřováno k individuálnímu poslechu.⁷⁴ Logicky se předpokládalo, že výsledky se nedostaví ihned. Každý všední den začaly vysílat rozhlasové stanice Praha, Brno a Bratislava a zároveň započala akce, která si kladla za cíl umístit do každé školy amplion.⁷⁵ Výsledkem byla skutečnost, že již v roce 1932 mohly Školský rozhlas poslouchat žáci ve 3.000 českých a na 1000 německých škol.⁷⁶

Školský rozhlas nezačal vysílat pouze u nás. Podobné programy už nějakou dobu úspěšně fungovaly i v okolních zemích. Zavádění školního rozhlasu lze v té době označit za celoevropský trend (srovnatelný se zaváděním internetu do škol na přelomu 20. a 21. století).

2.1. První programové schéma

Školský rozhlas měl od samého počátku plnit zejména osvětovou a informativní funkci, stranou však nezůstala ani jeho úloha zábavná. Tyto role plnily zpočátku zejména stručné poutavé reportáže – např. ukázky toho, jaký průběh má pracovní den určité profese. Potenciál k informování měl však rozhlas mnohem větší.⁷⁷ Pomocí rozhlasových vln mohli autoři vysílání podpořit zájem posluchačů o přednášenou látku také jinými způsoby výkladu, např. dramatizací či převyprávěním skutečné historické

⁷² MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 81.

⁷³ Jediný vzor, podle kterého se bylo možno řídit a poučit, byl ve Velké Británii, kde se vysílalo pro děti od věku 9 let. Vysílání v Německu nemělo dobrý organizační základ a trpělo přílišným formalismem. V severských zemích se zas nevěnovala pozornost základním školám, ale pouze středním. (PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, 1935, 467)

⁷⁴ DISMAN, 1978, 9-10

⁷⁵ PACOVSKÝ, 1993, 33-34

⁷⁶ ČÁBELOVÁ, 2003, 123

⁷⁷ Školské reformy, Rok vydání: 1931-1932, Ročník: 13, Číslo: 10, Praha: Zemský ústřední spolek Jednot učitelských v Čechách 1919-1940, Digitální knihovna MZK, 306

události jako poutavého příběhu, nikoli pouze jako souhrnu faktických údajů, těžko zapamatovatelných dat a jmen. Podobná taktika byla uplatňována také v přednáškách o hudbě.⁷⁸

Hodina školního rozhlasu byla zpočátku rozdělena na tři dvacetiminutové části - naučnou, hudební a literární. V naučné části (skládající se převážně z přednášek) hovořili například cestovatelé Enrique Stanko Vráz a Josef Kořenský. V části hudební mohli mladí posluchači poslouchat výklad a skladby Antonína a Dvořáka, Zdeňka Fibicha či Josefa Suka. Posledních dvacet minut bylo věnováno literatuře. Odborný výklad na zvolené ukázkou přednášel Adolf Dobrovolný a Jaroslav Hurt.⁷⁹ Postupně se ve vysílání začala objevovat i vlastivěda a jiné obory.⁸⁰

Rozhlasové pořady se začaly specializovat na různé věkové skupiny dětí a mládeže. V Praze se stal velice populárním Strýček Václav se svými hrami, besídkami a jednou do týdne s rozhlasovou hrou. Z Brna vysílal Strýček Tomáš podobný program. Na vysílání se podíleli největší specialisté v oboru – např. Adolf Cmíral, profesor Pražské konzervatoře, měl na starosti hudební výchovu. Dvakrát až třikrát do měsíce děti poslouchaly hudbu různých žánrů.⁸¹ Ve školském rozhlase vysílal svůj přednáškový cyklus o hudbě i muzikolog a folklorista Karel Vetterl, který ukázky skladeb doplňoval výkladem o jejich dějinách a psychologii.⁸²

Oficiální vysílání Školského rozhlasu začalo 30. srpna 1930, kdy ministr školství Ivan Dérer vydal výnos o zřízení Školského rozhlasu. K tomu byl zřízen *Soubor pro školský rozhlas*, který měl zajišťovat programovou kontrolu.⁸³ Vyučování rozhlasem nemělo nahradit výuku ve školách; jeho účelem bylo navázat na školní osnovy a vhodně doplňovat vyučovanou látku. Děti se tak zároveň sblížovaly s novou technologií – radiotelefonii. Cílovou skupinu představovaly zejména děti ve věku 6 až 14 let. Soubor pro rozhlasové vysílání byl rozdělen do dvou skupin: první věnující se studentům nižších tříd a druhá věnující se třídám vyšším. Vysílání mělo ve školách znít poslední

⁷⁸ PACOVSKÝ, 1993, 33-34

⁷⁹ Z části přednášeli z děl českých básníků a podávali k tomu výklad.

⁸⁰ DISMAN, 1978,10

⁸¹ MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 74.

⁸² MARŠÍK, Josef. Stabilizace vysílání 1926-1929. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 81.

⁸³ ČÁBELOVÁ, Lenka. *Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha: Karolinum, 2003, s. 113.

hodinu vyučování. Pro skupiny mladších studentů byl přenos v čase 11:00 – 12:00 a pro vyšší ročníky škol 12:30 – 13:15.⁸⁴

V průběhu 30. let se konečně začalo vysílat pro tři stupně škol (děti ve věku 6 až 15 let). Novinkou byl i počátek přenosu víkendových pořadů věnovaných především oblasti literatury, hrám, soutěžím.

Vyšší náročnost přípravy programu byla jedním z důvodů, proč musely nastat personální změny. Do vedení Školského rozhlasu uvolnilo Ministerstvo školství Jindřicha Hellera.⁸⁵ S ním nastoupil do režie i Jan Kühn, který v programu uplatňoval svůj dodnes známý *Kühnův pěvecký sbor*.⁸⁶ Roku 1935 se k tvorbě programu přidal i učitel Miroslav Disman.⁸⁷ Školský rozhlas rozšiřoval svůj program na přednášky o historii, literatuře, oborech vědecko-technických a o vlastivědě. Nabízel široký výběr reportáží, dramatizací a koncertů.⁸⁸ Značně se rozrůstal počet škol, připojujících se k poslechu. V polovině roku 1938 bylo 46% národních škol v Čechách a 40% národních škol na Moravě vybaveno rozhlasovým zařízením. Střední školy, i když byly technicky vybavenější, už nebyly cílovou skupinou, tudíž poslech rozhlasu ve vyučování příliš nepoužívaly. Koncem 30. let byl program školského vysílání v rozhlase velice bohatý - vysílalo se ročně přes 600 programových jednotek dopoledne a dalších 200 v odpoledních hodinách.⁸⁹ Týdenní rozvrh vysílání pro děti dosahoval cca osmi hodin, což bylo více než nejvysílanější odborný rozhlas zemědělský (ten vysílal 342 hod./rok = 7 hod. týdně).⁹⁰

⁸⁴ DISMAN, 1978, 12-13

⁸⁵ Jindřich Heller (*20. 10. 1891 †5. 8. 1957) - Byl uvolněn pro rozhlas z pozice delegáta a vědeckého pracovníka při Mezinárodním úřadu pro výchovu v Ženevě. Od roku 1936 pracoval pro Československý rozhlas. V letech 1941-1953 se stal šéfem rozhlasového vysílání pro mládež.

⁸⁶ Jan Kühn (1891–1958) Zakladatel a sbormistr Českého pěveckého sboru a Kühnova dětského sboru, stálých hostů rozhlasového vysílání, byl od roku 1931 (do čtyřicátých let) režisérem školského rozhlasu a pořadů pro děti.

⁸⁷ Miloslav Disman (1904–1981) Pedagog, režisér, reportér a zakladatel dětského rozhlasového hereckého souboru. Externě začal spolupracovat s rozhlasem v přednáškovém oddělení na pedagogické problematice a přípravou vystoupení svého školního recitačního sboru. Jeho soubor (DRDS) má od roku 1951 statut stálého tělesa ČsRo, Disman byl od roku 1952 vedoucím režisérem vysílání pro děti a mládež.

⁸⁸ HRAŠE, Jiří. Profesionalizace vysílání 1930-1938. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 128.

⁸⁹ Vedle Hellerových pořadů se uplatnili Jan Kühn i Miloslav Disman se svými kolektivy, dětské pořady Plevovy z Brna, vysílání dr. Koláře a F. K. Zemana z Ostravy

Programová jednotka - jeden díl pořadu. 200 programových jednotek odpoledne vychází na 4 pořady na jedno odpoledne.

⁹⁰ HRAŠE, Jiří. Profesionalizace vysílání 1930-1938. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 128-129

Lze právem konstatovat, že 20. a 30. léta minulého století snahám o vzdělávání dětí a mládeže prostřednictvím rozhlasu po všech stránkách – tedy z hlediska rozsahu, obsahu i technického zajištění - mimořádně přála. Ovšem zhoršující se společensko-politické podmínky, jimž kráčet v patách válečný konflikt, umlčely nejen múzy, ale do značné míry omezily i aktivity na poli Školského rozhlasu.

2.2. Vzdělávání rozhlasem v době II. světové války a následně po roce 1945

Na jednání vedení Československého rozhlasu dne 15. prosince 1938 Jindřich Heller upozornil na značný vliv změn, které nastaly ve státě a ve veřejném i profesním životě našich lidí. Následkem těchto změn byla cenzura, omezování spolupráce s ostatními pobočkami, velké škrty v rozpočtu a časté změny ve vysílacím programu.⁹¹ Do vysílání pro děti se už v září roku 1938 začala dostávat branná tematika, pořady o družbě českých a slovenských dětí či poučení o civilní ochraně v případě války.

Za II. světové války vysílání pro školy podstatně změnilo svoji strukturu. Převahu měla spíše naučná pásma a jazykové kurzy, tentokrát ale především německého či italského jazyka. Školský rozhlas už se nesnažil být veselý a hravý, aby zaujal malé posluchače. Získal suchou a přísnou dikci a začal být přísně pedagogický (už nebyl tak rozhlasový a sestavoval se z méně aktualit a uměleckých témat). Není divu, tvorbu vysílaného programu mělo na starosti politické oddělení *Zeitgeschehen* v čele s *SS-Untersturmführerem* Horstem Pabelem.⁹²

Nezměnila se pouze část obsahová, ale i čas vysílání. Školní rok 1942 až 1943 vysílal Školský rozhlas denně (kromě neděle) od 10:00–10:30 na všech českých rozhlasových stanicích. Přenos se podle možností rozdělovala mezi sebou studia v Praze, Brně a Ostravě.

Jako příklad toho, co se tehdy vysílalo v programu bych uvedla *Den spořivosti* (30. října 1942). Mládež byla vyzvána *Svazem spořitelů v Praze* k vytvoření nové rozhlasové hry. Tématem měla být samozřejmě spořivost. Do soutěže bylo odesláno 217 prací. První dvě ceny uděleny nebyly. Nejvyšší cenu tak získal až účastník na pomyslném “bronzovém stupni” a tzv. bramborové medaile byly uděleny hned dvě.

⁹¹ DISMAN, 1978, 66-68

⁹² HRDLIČKA, František. Rozhlas v okupaci 1939-1945. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 154.

Tyto tři vybrané hry byly připravené k rozhlasovému uvedení a vysílány ve vysílání pro děti a mládež 27., 29. a 30. října 1942.⁹³

Stále zřetelněji se ve vysílání objevovaly znaky germanizace. Sílicí cenzura bránila čím dál víc, aby do éteru pronikaly zprávy o nepřátelích fašistického Německa. Na prvním místě se cenzurovaly zprávy z fronty, ale embargo bylo i na informace z oblasti kultury či vědy. Ale pracovníci rozhlasu tu a tam do svých pořadů dokázali propašovat tzv. podvratné informace. Tak se například posluchači pořadu *S mikrofonem mezi atomy*, poprvé dozvěděli o jaderné fyzice - novém vědním, který sehrál klíčovou roli právě pro průběh a dramatické zakončení druhého světového válečného konfliktu. Zasluhou muzikologa Mirko Očadlíka cenzuře poměrně často unikla do vysílání i hudební díla našich velikánů. Provedení jejich skladeb na rozhlasových vlnách bylo v dusné atmosféře válečných let doslova vlasteneckým činem.⁹⁴

Po válce vzdělávání v rozhlase navázalo na předválečnou strukturu. V čele školského rozhlasu byl nadále Josef Heller. Ve spolupráci s Ministerstvem školství a Ministerstvem informací připravoval vysílání pořadů pro všechny stupně škol. V prvních poválečných měsících, tedy v letech roku 1945- 46 byly pořady v školském rozhlase vysílány pouze dvakrát týdně.⁹⁵ Postupně ale bylo potřeba dělat v rozhlase změny, jak uvedu v následujících odstavcích. Do obsahové podoby pořadů pro nejmladší posluchače začala pronikat i komunistická ideologie. Dokládají to např. teze pro rozhlasové vzdělávání, přijaté na programové konferenci v Lázních Jeseník, která se konala ve dnech 10. - 13. července roku 1946. Jejich osnova měla toto znění:

1. „*Zdůraznění realistického a materialistického pohledu na dění sociální, hospodářské a kulturní.* V plánu bylo vysílat přednáškové cykly o obyčejných lidech, kteří změnili historii. Mělo se jednat o pořady *Lidé, kteří se nebáli* a *Včera a dnes*. Zároveň se měl představit nový typ hrdinů (jak je uvedeno v 5. bodě)

⁹³ HRDLIČKA, František. Rozhlas v okupaci 1939-1945. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 167.

⁹⁴ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s. 15.

⁹⁵ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 198.

2. *Zdůraznění podřízenosti všeho lidského konání, ať už duševního nebo hmotného, nadřazeným zřetelům společenským a odmítnutí samoučelnosti ve filosofii, ve vědě, v umění i v praktických aplikacích.*

3. *Zdůraznění kolektivismu a společenského řetězení všech skutečností a odmítnutí individualistického anarchismu.* Zdůrazňování kolektivismu bylo jedním z typických rysů komunistické ideologie.

4. *Zdůraznění racionalistického a empirického poznání a odmítnutí poznání mimorozumového, ať už je to intuice či osvětlení. S tím souvisí boj proti předsudkům a pověrám - a kladně: zdůraznění kritičnosti a konkrétního pohledu na věci bez romantického závoje.* V programu se začalo objevovat více pásem o vědcích a jejich vynálezech. Například dílo: *Slunce je středem* (Pásmo o J. Keplerovi), *Víte, co nevíte?* (otázky a odpovědi z různých oborů, nejen vědních), *Až se syn zeptá...* (cyklus o tom jak děti zasvětit do vědních oborů). Na první pohled pořady vypadaly lákavě, jenže jejich pravým posláním byla důsledná převýchova k vědeckému ateismu.

5. *Poskytnout nejrozsáhlejší možnosti pro tvoření a propagaci laické kolektivistické morálky. Konkrétně to znamená tvoření nových typů hrdinů: myslitele, vědce, technika, organizátora sloužícího společnosti a jejich postavení namísto zlomeného romantika, imperialistického nebo liberalistického rváče, nebo snílka utíkajícího se do samoty přírody.*“⁹⁶

Takto definované zásady měly být aplikovány již od podzimu téhož roku. Začaly vznikat pořady s kombinovanou formou - obsahující hudbu, mluvené slovo nebo obojí. Měnil se i mluvený projev. Květnatá a důsledně spisovaná čeština, vlastní písemnému projevu ustupovala snaze získat a udržet si pozornost posluchače. Mluvit“ na něj“ a ne jen „pro něj“, vyvolat v něm pocit, že hlas v rozhlase oslovuje právě jej.⁹⁷

Změny čekaly i na vysílání pro školní mládež. Na tvorbě Školského rozhlasu se podílely již všechny stanice včetně slovenských. V prvních dvou poválečných letech převažovala spíše témata didakticko-naučná a zábavná, ale ve školním roce 1947–1948 již stoupl podíl pořadů osvětových a vzdělávacích, které kromě jiného měly propagovat vlastní, tedy rozhlasový program, nenápadně vychovávat budoucí posluchače a čím dál zřetelněji prosazovat komunistickou ideologii. Pořady se vysílaly pro všechny věkové kategorie - program pro ty nejmenší posluchače (školy mateřské a nižší stupně

⁹⁶ *Programové problémy rozhlasu: programové porady Čsl. Rozhlasu v Gräfenbergu ve dnech 10.-13. července 1946.* I. vydání. Praha: Československý rozhlas, 1946. 189

⁹⁷ *Vzdělávání a rozhlas v historickém vývoji, Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci.* Praha: Český rozhlas, 2005, číslo 14, 15-16

základních škol) se skládal především z pohádek a scének. Pro vyšší stupně obecných škol již byla témata bohatší - vlastivědné pořady a pořady se současnou tematikou. Nižší střední školy a městské školy se už zabývaly především tématy přírodovědnými, zeměpisnými, vlastivědnými, technickými a také z oblasti kulturní historie. Programu pro vyšší školy a školy odborné se ujal Josef Kolář a spolu s ním Vladimír Kovářík a František Komenda.⁹⁸ Pásma byla složena z pořadů o česko-slovenské vzájemnosti, o technickém pokroku, z politických aktualit, z poezie a kulturních informací. Od roku 1947 byl nově vysílán i školský rozhlas pro zimní rolnické školy, který se především zaměřil na otázky družstevnictví a proměny vesnice. Dále také *Svaz české mládeže* začal spolupracovat se školským rozhlasem a našel si pro sebe čas ve vysílání – pod vedením referenta školského odboru Josefa Malého.⁹⁹

Začal se vysílat pořad *Ranní hlášení školám*, kde probíhaly desetiminutové komentáře, která se věnovaly aktuálním otázkám a dění ve společnosti. V pořadech připravovaných Školským rozhlasem vystupovali nejen jeho pracovníci, ale šanci se prosadit dostali i profesori, studenti, umělecké osobnosti a jiné veřejně známé osoby. Jako příklad lze uvést hudební výchovu pod vedením českého hudebního skladatele a sbormistra Jaroslava Háby. Probíhaly například i hudební soutěže. Populární byly také literárně-dramatické pořady, zejména sobotní rozhlasové dramatizace her pro mládež, nedělní pohádky, komponovaná pásma pro nejmladší, večerní pohádky a večerní pořady pro dospělejší mládež. Byly samozřejmě pořádány i soutěže o nejlepší původní rozhlasovou hru pro mládež, které měly velký úspěch. Například soutěž z roku 1945,

⁹⁸ Josef Kolář (21. 4.1905-12. 3. 1983) redaktor, reportér, autor, režisér. Nejprve vedl vysílání pro střední a vyšší odborné školy, v letech 1951–1952 odešel z rozhlasu a působil jako středoškolský profesor, tentokrát v Praze na Žižkově. V letech 1952–1955 byl vedoucím vzdělávacího oddělení redakce pro děti a mládež, v letech 1955–1960 šéfredaktorem HRDM, v letech 1960–1962 programovým náměstkem ústředního ředitele, v letech 1963–1965 uměleckým šéfem rozhlasu.

Vladimír Kovářík (12. 10.1913-7. 6. 1982) Český dramaturg, scénárista, publicista, spisovatel a pedagog. V letech 1946-50 externím pracovníkem pro školy. Podílel se na vysílání MEVRO v roce 1948. 1950-1955 působil jako zástupce šéfredaktora Hlavní redakce pro děti a mládež.

František Komenda (21. 9. 1902 Steyer, neznámo) Novinář a reportér. Od roku 1924 pracoval pro Lidové noviny. Byl vězněn v koncentračním táboře. Od roku 1945 do roku 1950 reportérem Československého rozhlasu.

⁹⁹ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 222.

Josef Malý - (28.6.1916 Praha, nezjištěno) Redaktor a správní pracovník. 1940-1941 administrativní pracovník sekretariátu rozhlasu. Od roku 1943 pomocný referent školského rozhlasu. 1957 vedoucí právního oddělení a tajemník ústředního ředitele rozhlasu.

Svaz československé mládeže - organizace pro mládež řízená KSČ.

kde ze všech 275 prací nakonec, které zaslali posluchači, zvítězila hra posluchače Oskara Starce *“Jiří jede o život”*.¹⁰⁰

Školský rozhlas ale nebyl ve stejné formě jako před válkou. Vzpamatovával se postupně. V školním roce 1945-1946 vysílal jeden až dva pořady týdně, o rok později už to bylo v průměru čtyři až pět denně. Velkou poslechovost měly oblíbené jazykové kurzy angličtiny a ruštiny nejen pro začátečníky, ale už i pro pokročilé. Kurzy poslouchalo v roce 1947 téměř 100 000 posluchačů. Díky tomuto úspěchu se později začaly vysílat i kurzy polštiny a na jaře 1946 i kurz Morseovy abecedy.¹⁰¹

Vysílání Školského rozhlasu si vedlo dobře i v porovnání se zahraničím. Takové srovnání se naskytlo roku 1946, kdy kanadský rozhlas (prostřednictvím UNESCO) měl poskytnout přednášky pro žáky z různých odvětví, ale československý Školský rozhlas už pokročil dále. Od prosté přednášky ke vzdělávacím pásmům.¹⁰² Ve stejné době zároveň začal stoupat zájem o lokální, tedy Krajský rozhlas. V lednu 1946 začal vysílat brněnský vysílač Komárno, který pokryl většinu Moravy.¹⁰³

Z této doby také pochází pravidelně vedené záznamy o prvních výsledcích poslechovosti. Ze vzdělávacích pořadů byly nejlépe hodnoceny lékařské přednášky (2. místo), dále přednášky cestopisné (7. místo), historické (13. místo), technické (19. místo) a přírodní vědy (23. místo).

Pokusy o vytvoření systematického, na sebe navazujícího a uceleného vzdělávání rozhlasem bylo násilně ukončeno únorovým pučem.¹⁰⁴ Prostředním Ministerstva informací komunisté ovládli rozhlas a tím měli plně k dispozici nejmasovější domácí médium té doby, což si ostatní politické strany uvědomily až příliš pozdě. Od února 1948 rozhlas přijímal pokyny již jen ze sekretariátu ÚV KSČ a informace z jeho centrálního deníku Rudé právo. Stanoviska ostatních stran nebyla vysílána vůbec nebo byla silně zkreslená.¹⁰⁵ Novým a vlastně jediným úkolem vzdělávacího odboru bylo “vytvořit” nového socialistického člověka. V praxi to znamenalo důsledně uplatňovat marxistický úhel pohledu na jednotlivé vědecké obory. Z tohoto zorného úhlu vykládat

¹⁰⁰ Bohužel o této hře jsem nenašla bližší informace.

¹⁰¹ JEŠUTOVÁ, Eva. Budovatelský rozhlas 1945–1948. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s.222.

¹⁰² Tamtéž, 222

¹⁰³ KONČELÍK, 2010, 151

¹⁰⁴ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 16.

¹⁰⁵ KONČELÍK, 2010, 151

dějiny, přírodní vědy, náboženství, filozofii a propagovat světový názor modelovaný do detailu Sovětským svazem.¹⁰⁶

V letech 1949 až 1951 měly vzdělávací pořady v rozhlasovém schématu k dispozici lukrativní večerní čas. Každý všední den alespoň 15–20 minut. Další čas určený přednáškám byl každý den od 13:30. V tomto čase si mohli posluchači naladit program zaměřený na různá témata - cestopisná, zdravotnická, ale čím dál víc převažovala ta politická. Významným pořadem s týdenní periodicitou byla nedělní *Živá slova* (na kterých spolupracoval třeba i rozhlas z Brna a různých krajů) nebo cyklus přednášek *Obrazy z českých dějin*, na které v roce 1951 navazoval pořad *Obrazy světových dějin*. Začal se vysílat i cyklus přednášek z Dějin filosofie, ale pojatý výhradně v linii předchůdců marxistické filozofie. O těch ostatních už nebyla ani zmínka. Ve stejném roce získaly v programovém schématu své výsadní místo (tedy ve večerních hodinách) propagandistický cyklus *Poznáváme SSSR* a hodinové reportáže *Putujeme po táboru míru*.¹⁰⁷

I přesto tyto, často ryze agitační pořady, byl program pro děti stále na vysoké úrovni, neboť v jeho vedení stále ještě působili zkušení pedagogové a popularizátoři vědy. Výhodou rozhlasových redakcí, zaměřených na nejmladší rozhlasové posluchače byla skutečnost, že byly tak trochu „za větrem“. Personální změny tu ani zdaleka nebyly tak převratné jako třeba ve zpravodajství. Příprava pořadů pro děti vyžadovala nepoměrně víc než jen slepé „dodržování stranické linie“. Bylo nutné rozumět zvolenému tématu, znát rozhlasovou práci, ale hlavně a především věkově diferencovanou a strukturovanou mentalitu posluchačů. Vysílání pro děti a mládež v 50. letech minulého století formovalo především pět osobností: Jindřich Heller (metodik celého systému školského rozhlasu, v jehož čele stál od roku 1936), Josef Kolář (po odchodu v roce 1950 se vrátil o dva roky později zpět už jako uznávaná rozhlasová osobnost) Miroslav Disman (pedagog, který zasvětil svůj život myšlence výchovy dětí uměním), Miroslav Kovářík (středoškolský profesor, nastoupil po Kolářovi, ale po jeho návratu spolupracovali ve shodě) a v roce 1954 přichází Ferdinand Smrčka.¹⁰⁸ To ovšem vůbec neznámá, že

¹⁰⁶ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 16.

¹⁰⁷ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 16.

¹⁰⁸ Ferdinand Smrčka – V roce 1927 absolvoval FF UK, profesor gymnázií v Táboře, v Praze, ve Slaném, profesor a od roku 1945 ředitel gymnázia v Praze na Žižkově. V roce 1954 nastoupil do rozhlasové redakce pro mládež, už v příštím roce se stal zástupcem hlavního redaktora a v roce 1959 hlavním redaktorem. (JEŠUTOVÁ,2008,269)

těmto zkušeným “rozhlasákům” v nové politické atmosféře „kvetla pšenka“.¹⁰⁹ Od roku 1951 byl zcela oficiálně vyhlášen boj proti formalismu pod heslem: “*Pryč s teorií rozhlasovosti - pryč s režisérem.*” Ve jménu něčeho “velkého a důležitějšího” bylo obětováno vlastní přesvědčení. Jakákoliv kritika byla brána jako politická neinformovanost a otevřené nepřátelství vůči komunistickému režimu. Po příchodu sovětských expertů, kteří měli pomoci s reorganizací Československého rozhlasu, byla “půda pro ni už dávno připravena”.¹¹⁰ Po 20 letech, tedy konkrétně v roce 1952 (nepočítaje léta válečná) končí éra, kdy vzdělávací odbor existoval jako celek samostatně. Vzdělávání se v rozhlase nadále začalo zbytečně dělit podle věku a odborného zaměření. Dlouholeté pracovní vazby tak byly zcela zpřetrhány, protože jednotliví redaktori byli zařazeni do redakčních kolektivů především podle své odborné specializace.¹¹¹

V novém, organizačním schématu vznikly čtyři hlavní redakce:

Hlavní redakce politického vysílání (HRPV), která se členila se na redakci zpravodajství a publicistické redakce.

Hlavní redakce literárního a dramatického vysílání (HRLD) ta se dělila na redakci české a slovenské literatury, redakci sovětské literatury, redakci literatury lidově-demokratických zemí, redakci humoru a satiry a dramaturgii rozhlasových her.

Hlavní redakce hudebního vysílání (HRHV) skládala se z redakce hudby symfonické, vokální a komorní, redakce operní, redakce hudby zábavné a operetní, redakce sovětské a zahraniční hudby, redakce písní a lidové tvořivosti.¹¹²

Poslední redakcí, která je zásadní pro téma této diplomové práce, je *Hlavní redakce pro děti a mládež* (protože na ní vznikne pořad Meteor), té věnuji další kapitolu.

¹⁰⁹ BĚHAL, Rostislav. Rozhlas po nástupu totality 1949–1958. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 268-269.

¹¹⁰ VOTAVOVÁ, 1993,76

¹¹¹ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 17

¹¹² BĚHAL, Rostislav. Rozhlas po nástupu totality 1949–1958. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 246

2.3. Hlavní redakce pro děti a mládež

Poslední redakce nás zajímá ze všeho nejvíce, protože pod její záštitou se zformovalo vysílání pořadu Meteor. *Hlavní redakce vysílání pro děti a mládež* (dále jen HRDM - zpočátku HRDD Hlavní redakce pro děti a dorost), která navazovala na osvědčenou činnost školského rozhlasu. HRDM se dále členila na *Redakci pionýrskou* (zaměřená na vysílání pro děti ve věku 6 až 14 let), *Redakci pro mládež* (ve věku 15 až 30 let, kde se řešily především problémy mladých lidí a organizace Svazu mládeže), *Literární redakci pro mládež* (zde se realizovaly především pohádky a rozhlasové hry), *Hudební redakce pro mládež* (pečující o hudební výchovu dětí) a *Vzdělávací redakce pro mládež*, jejíž základním pilířem byla Kolářova naučná pásma, a později se z ní stala *Redakce vědy a techniky mládeži* (tzv. malá věda a technika).¹¹³ Ta nejvíce přispěla do pravidelného vysílání pro školy a pravidelně vysílala půlhodinové pořady z oboru vědy a techniky (jeden pro děti, druhý pro starší mládež). A právě na základech těchto pořadů postupně vznikl pražský Meteor a brněnský Paprsek.¹¹⁴

HRDM se postupně vyvinula z rozhlasového vysílání pro školy. I když má dopolední vysílání pro děti jiné specifické problémy než mimoškolské pro děti a mládež, tak Josef Kolář vycházel z logického a platného předpokladu, že děti jsou jenom jedny. Jediný rozdíl mezi vysíláním dopoledne a odpoledne spočíval v tom, že ten první, školský byl poslouchán kolektivně a druhý, odpolední převážně individuálně. Učitelé měli mít možnost pro svou práci, přímo ve vyučování, využít pořadů odpoledních. Obě vysílání měla být organizována z jednoho hlediska, aby se navzájem, co nejvíc doplňovala. Až do konce roku 1953 fungovala zvlášť redakce pro školský rozhlas, připravovala na klíč celé dopolední, vzdělávací vysílání s tematikou literárně politicko-výchovnou. Pokrývala celou škálu odborností a témat. Její zrušení si vyžádaly stoupající nároky na odbornou kvalitu vysílaných pořadů. Následně se jednotlivé redakce spadající pod HRDM rozdělily i tematické okruhy. Díky tomu měla být zajištěna kontinuita a obsahové propojení dopoledního vysílání s odpoledním.¹¹⁵

Hlavní cíle HRDM definoval Josef Kolář, její vedoucí, takto:

1.) „*Tradiční zaměření na úzkou spolupráci se školou v pořadech dopoledních (přesně jak jsem zmínila v předchozím odstavci). Tak zv. Školské pořady spojené s*

¹¹³ Tamtéž, 246

¹¹⁴ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 17.

¹¹⁵ KOLÁŘ, Josef, Vladimír BÁGEL, Ferdinand SMRČKA a Miloslav DISMAN. *Československý rozhlas dětem a mládeži*. Praha: Československý rozhlas. 1958, 8

učebními osnovami národní školy jsou vysílány vždy v pondělí, v úterý, ve čtvrtek a v pátek. Ve středu a v pátek jsou zařazovány pořady pro individuální poslech, těch dětí, které mají odpolední vyučování.

2.) *Do mimoškolního života děti a mládeže vstupuje rozhlas odpoledne a v podvečer naukovými a politicko-výchovnými pořady, dále pořady, jejichž obsah je orientován k umělecké, tedy především hudební a literární výchově. Tato tematika se objevuje také ve středu a v sobotu dopoledne.*

3.) *Pro rodiče, učitele a vedoucí pracovního výcviku vysílá již zmíněnou "Pedagogickou univerzitu"*

4.) *Otázky spojení armády s lidem, její mírové poslání, kritické sledování života vojáků, sledují pořady armádní redakce – vysílané dvakrát týdně.*

5.) *Zcela zvláštní kapitolou jsou nedělní dramatizované pohádky pro děti, vysílané brzy po poledni. Jsou nejspíš nejposlouchanějším pořadem Československého rozhlasu vůbec. Těmto 40–60minutovým rozhlasovým dramatizacím s pohádkovými náměty, stejně jako druhému nejpobulárnějšímu pořadu Hlavní redakce, sobotním 60 - 90 minutovým hrám, obsahově zaměřeným střídavě na děti a dospělejší mládež, věnuje redakce největší péči jak po stránce autorské (včetně spolupráce autora textu a autora scénické hudby), tak po stránce interpretační. Tyto pořady jsou svěřovány nejlepšími rozhlasovými režiséry (vybíraným i mimo režiséřské oddělení pro děti a mládež – které měl na starosti Miroslav Dismán) a nejlepšími herci. Stejná péče je věnována "Podvečerní chvíle pro děti" ve které jsou na Praze 1 každou středu v 18:00 hod. vysílány 20minutově monologické pohádky, které dětem vyprávějí vynikající mistři slova (herci, laureáti státních cen, národní a zasloužilí umělci).¹¹⁶*

Umělecká tvorba v HRDM byla plně pod vlivem komunistické propagandy. Ve vysílání pro mládež se objevovaly ideologické pohádky, například *Gottwaldovy komíny* od divadelního a rozhlasového režiséra Ludvíka Pompeho, která vysvětlovala zásluhy Klementa Gottwalda. Hlavní hrdina nezaměstnaný zedník hledá práci - nepomůže mu církev ani Baťa (nepřítel lidu), je mu ochotná pomoci jediná osoba a tou je soudruh Gottwald. Tato propagandistická a manipulativní pohádka byla příhodně odvysílána na prezidentovy narozeniny 23. 11. 1952.¹¹⁷

¹¹⁶ KOLÁŘ, 1958, 10-11

¹¹⁷ ROŽÁNEK, Filip. Plnění veřejné služby Českého rozhlasu ve vztahu k dětskému posluchači. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2014, s. 94

Informaci kterou jsem málem vynechala je fakt, že HDRM měla svou vlastní režisérskou skupinu (zaměřenou na dětské pořady), která byla pod vedením Miroslava Dismana. V roce 1955 přišel do redakce v Praze režisér Josef Svátek - profesionál z Brna, který měl za sebou už režii mnoha pohádek. Dalšími režiséry byli, dnes již legendární Karel Weinlich a Věra Frühaufová-Kovaříčková ad.¹¹⁸

Televizní vysílání nabíralo na síle a díky němu se rozhlasové vysílání ztrácelo na atraktivitě. Rozhlasové pořady pro mládež působily na děti pouze akusticky, což vedlo k rozvoji abstraktního myšlení a tvůrčí představivosti.¹¹⁹ Více viz *Televizní vysílání na výsluní*.

¹¹⁸ BĚHAL, Rostislav. Rozhlas po nástupu totality 1949–1958. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s.272

¹¹⁹ KOLÁŘ, 1958, 16

3. Proměna kulturně-politického klimatu na přelomu

50. a 60. let minulého století

50. léta minulého století představovala pro rozhlas jednu z nejsložitějších etap jeho poválečné existence. Paranoidní komunistický režim se obával o své místo na vrcholu moci natolik, že se nezastavil prakticky před ničím. Rozhlas aktivně vyvolával a šířil strach z tzv. vnitřního nepřítele, který číhal na každém rohu, připraven ohrožit a rozvrátit šťastné a radostné budování komunismu. Sovětský svaz a jeho satelity se ocitly v naprosté izolaci. Železná opona, která rozdělila nejen Evropu, byla v té době téměř neproniknutelná. Komunikace směrem na západ byla zcela vyloučena a průběžné čistky jen prohlubovaly pocit nedůvěry a obav. I drobná faktická a odůvodněná připomínka na adresu SSSR či KSČ byla považována za zradu. Po vzoru Sovětského svazu probíhaly ve straně čistky ve vlastních řadách. A tak již v únoru 1950 došlo v rámci prověrek i na někdejší funkcionáře strany (Vilém Nový, Milan Reimann a další) a nezůstalo jen u nich. Koncem května roku 1950 vzniklo Ministerstvo národní bezpečnosti, jež zinscenovalo mimo jiné proces proti tzv. skupině Milady Horákové, která byla jako první žena v naší moderní historii odsouzena k trestu smrti, který byl vykonán. A byl to bohužel Československý rozhlas, jenž ve svých přímých přenosech ze soudní síně a v komentářích doslova zvedl vlnu nenávisti a zloby „našich pracujících“ k této nevinně odsouzené a zavražděné ženě. Nejinak tomu bylo i v monstrprocesu s někdejším nejbližším spolupracovníkem a soudruhem Klementa Gottwalda, Rudolfem Slánským a spol. Z přímých přenosů soudního líčení doslova běhal mráz po zádech.¹²⁰

Svoboda v té době byla nejen umlčena, ale doslova pošlapána, což rozhlasovou práci omezovalo dvojnásob, protože technický vývoj už rozhlasovým pracovníkům umožnil vydat se s magnetofonem a mikrofonom, jejichž ovládání se neuvěřitelně zjednodušilo, doslova kamkoliv. Brzdou však nebyla jen cenzura, ale také autocenzura. A tak se snaha o bezprostřednost, přirozenost a autenticitu z rozhlasových vln postupně vytratila¹²¹

¹²⁰ BĚHAL, Rostislav. Rozhlas po nástupu totality 1949–1958. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 236

¹²¹ PACOVSKÝ, 1993, 100

Cenzuru v letech 1953 až 1967 měla na starost cenzurní instituce s názvem Hlavní správa tiskového dohledu. Ta kontrolovala veškerou mediální komunikaci. Jejich cílem bylo zabránit, aby byly šířeny státní, či jiné utajované údaje nebo pouze i údaje, které byly v rozporu s “obecným zájmem”.

V té době Československý rozhlas také prošel největšími organizačními i programovými změnami. Do roku 1951 se do značné míry udržovala organizační struktura, vytvořená Radiožurnálem ještě ve 30. letech. Je třeba zdůraznit, že se za léta osvědčila a přežila i únorový puč roku 1948. Ovšem jen krátce. Po něm už bylo třeba zajistit, aby se do vysílání nedostaly pro režim neakceptovatelné informace a zprávy. V každé zpravodajské směně proto musel být jeden spolehlivý příslušník komunistické strany. Složitější situace byla v uměleckých a vzdělávacích oborech, kde byli především starší, vzdělanější a také nesporně tolerantnější redaktoři a to i navzdory skutečnosti, že mnozí z nich byli členy KSČ.¹²² Proměna se logicky dotkla i vzdělávacího vysílání, které se stalo významným prostředkem masového šíření osvěty, vzdělávání a nástrojem převýchovy celého národa. Tak důležitá role vyžadovala i větší vysílací prostor.¹²³

3.1. Televizní vysílání na výsluní

Počátek 50. let u nás byl i v ČR naplněn atmosférou stále nových reorganizací a neustálých změn. I proto náš rozhlas nebyl připraven na mimořádně silného konkurenta a tím se stala televizní obrazovka, která ve svých počátcích u nás měla velikost větší pohlednice. I když ze zahraničí přicházely zprávy o rychlém pronikání televize do všech domácností, u nás tomu nikdo příliš nevěřil.¹²⁴

Nečekaně rychlý rozvoj televize vyvolal v rozhlasu značný neklid a znepokojení.¹²⁵ Znenadání, téměř přes noc vyrostl rozhlasu soupeř v podobě, který ukončil monopol nejmasovějšího sdělovacího prostředku. Mezi zaměstnanci rozhlasu se začala šířit pesimistická nálada, jestli práce rozhlasu má ještě nějaký potenciál do budoucnosti. Nové médium totiž bylo z počátku ve vysílání pružnější, bezprostřednější a nepodléhalo tak striktním kontrolám.¹²⁶

První pokusy o televizní vysílání proběhly na našem území již kolem roku 1943 pod vedením německé firmy *Fernsehen A. G.* (po válce pod názvem *Televid*), než bylo veškeré zařízení v roce 1945 zkonfiskováno SSSR. O tři roky později na MEVRO (viz kapitola *MEVRO neboli Mezinárodní výstava rozhlasu*) už návštěvníky ohromovaly

¹²² Tamtéž, 245

¹²³ RÝDL, Pavel. O vzdělávání. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, s 16.

¹²⁴ VOTAVOVÁ, 1993,78

¹²⁵ To dokazuje i rostoucí počet statistik a porovnávání v Rozhlasových prací Československého rozhlasu.

¹²⁶ FELDSTEIN, Valter. *Televize včera, dnes, zítra*. Praha: Orbis, 1964.48

kamery, snímající dění před výstavištěm, ale ty ještě byly připojeny kabelově. V témže roce se však uskutečnil již první bezdrátový přenos. Vznik televizního vysílání u nás zrychlil požadavek vlády roku 1952 na jeho spuštění. Pravidelné zkušební vysílání začala Čechách televize 1. května 1953 z Měšťanské besedy v centru Prahy (zde zůstala až do konce 60. let), moravské vysílání zahájilo z Ostravy až o dva roky později, v roce 1955. Vysílání na počátku probíhalo pouze několik dní v týdnu, až od roku 1958 každodenně. Až do roku 1957 byla televize součástí rozhlasu – to se změnilo až se zákonem č. 18/1964 Sb., který přinesl televizi legislativní základy.¹²⁷

Rozvoj televize jako média v Československu nebyl omezen pouze technickými a zákonnými možnostmi vysílání. Zásadní omezující faktor představovala mimo jiné kupní síla obyvatel, na níž bylo závislé pronikání televizního vysílání do domácností. Kvůli měnové reformě v roce 1953 kupní síla obyvatel rapidně klesla, a proto si málokdo mohl dovolit koupit značně drahého televizního přijímače (cena modelu Tesla 4001 byla 4000 korun, zatímco rozhlasový přijímač stál orientačně 1600 korun). Lidé proto chodili sledovat televizi hromadně do knihoven, kulturních domů či jiných veřejných míst. To vedlo ke snížení ceny televizorů na 2500 korun, díky čemuž si televizi mohlo pořídit větší množství domácností.¹²⁸ I tak v roce 1958 počet evidovaných televizních přijímačů byl pouze 306 534 kusů (31,24 počet obyvatel na jeden přijímač), zatímco počet evidovaných rozhlasových přijímačů byl 2 447 045 (3,91 obyvatel na jeden přijímač)¹²⁹

Již v roce 1953 začala televize vysílat i pořady pro děti, které připravovali Vladimír Kovářík, Jindřich Fairaizl a Ondřej Sekora. Mnoho nadaných rozhlasových pracovníků odešlo do televize, kde mohli počítat s lepší, méně reorganizacemi zatíženou atmosférou a větším uplatněním. Rozhlas 50. let byl zahlcen frázemi, nekonečnými projevy oficiálních představitelů strany a budovatelskou tematikou. Například nepřicházelo v úvahu, aby nadále v rozhlase byly vysílány mše (v roce 1952 byly z programu vyškrtuty). V televizi ze začátku vládla uvolněnější atmosféra, vysílání probíhalo stále ještě živě, byla možnost se více umělecky projevovat a nešířila v posluchačích atmosféru strachu (na rozdíl od rozhlasu, který vysílal procesy). Přestože počet koncesionářů rostl, rozhlas zaznamenal úbytek posluchačské náklonnosti.¹³⁰ Posluchači

¹²⁷KONČELÍK, 2010, 157-158

¹²⁸BEDNAŘÍK, 2011, 272

¹²⁹KONČELÍK, 2010, 174-175

¹³⁰VOTAVOVÁ, 1993, 78-79

se spíše obraceli na zahraniční vysílání (populární, ač pro režim ideologicky nepřijatelná byla zejména Svobodná Evropa), případně rozšiřovali publikum televizního vysílání, které zažívalo zejména v letech 1953 až 1957 velký rozvoj.¹³¹ Úbytku zájmu o nezáživné a dogmatické vysílání si vedení rozhlasu povšimlo velmi rychle a uvědomilo si nutnost rychlé reakce. Antonín Novotný v jednom z projevů reagoval takto: *“Rozhlas musí dále pečovat o důsledné odstraňování suchosti a stereotypnosti rozhlasových relací, budit u posluchačů radost z krásných perspektiv našeho života. Zvláštní pozornost je třeba věnovat pořadům pro vesnici a vůbec citlivěji reagovat na zájmy a přání posluchačů. Jde prostě o to, aby se rozhlas stal blízkým nejširším vrstvám lidu.”*¹³²

Pracovníci rozhlasu si museli přiznat svou chybu, že dosavadní vysílání nebylo bezchybné a zamyslet se nad charakterem a budoucností rozhlasového vysílání. Jeho dosavadní úspěch byl doposud neohrožen žádnou konkurencí a počátek televizního vysílání byl tzv. „studenu sprchou“ pro rozhlas. Uvědomili si, že správně nevyužívali specifickou rozhlasového vysílání pro svůj prospěch. Rozhlas měl nyní konkurenci a měl větší motivaci ke svému růstu, který do té doby stagnoval. Svým způsobem možná i televizní vysílání rozhlasu pomohlo.¹³³

Změna přístupu a atmosféry v rozhlasu byla nejvíce viditelná v přípravě na vysílání reportáží z *I. celostátní Spartakiády* v červnu a červenci roku 1955. Ta měla před československými občany a v zahraničí demonstrovat radostný život pod vedením komunistické strany. Organizaci a školení reportérů měli na starosti velice zkušení reportéři, kteří vykazovali předchozí úspěchy a byli schopni pracovat živě s mikrofonem. Mezi nimi byly z Hlavní redakce pro děti a mládež (HRDM) i Josef Kolář a jako jeden z poradců režisér Miroslav Dismán. I přes všechny snahy televiznímu vysílání popularita stoupala a rozhlas se postupně dostává do pozadí zájmu.¹³⁴ Úbytek popularity však rozhlasu přinesl také pozitiva: byla tak oslabena jeho role hlavního média pro propagandistické účely a mohlo tak dojít k postupnému uvolňování atmosféry ve vysílání.

¹³¹ Svobodná Evropa – rozhlasová organizace založená Kongresem USA pro šíření objektivních informací v diktátorských režimech.

¹³² FELDSTEIN, 1964, 48

¹³³ Tamtéž, 48

¹³⁴ BĚHAL, Rostislav. Rozhlas po nástupu totality 1949–1958. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 239-240.

Díky televizi a zahraničnímu rozhlasu se výrazně rozšířil zdroj svobodných informací – trvání bohužel nebylo dlouhé, komunistická propaganda stále více a více prohlubovala svůj vliv na televizi (ve kterém viděli velký potenciál). V roce 1954 byly usnesením vlády č. 70 z 8. ledna 1954 pověřené řízením a provozem rušících stanic orgány ministerstva vnitra (ministerstvo spojů vlastnilo vysílače) - tím začal souboj o rádiové vlny. Systém rušení byl téměř dokonalý - 7 vysílačů rušilo střední vlny a 46 se zaměřovalo na krátké vlny v nejlidnatějších lokalitách. Rušička pro dlouhé vlny byla vybudována ve spolupráci se Sovětským svazem, který pomáhal vybudovat celou síť rušiček.¹³⁵

Mladí redaktoři se postupem času profesionalizovali a opět si osvojili rozhlasové formy. Do rozhlasu se vrátila četba na pokračování *Nedělní večery*, která byla velice kvalitní a přilákala spoustu diváků velkých i malých, vysílaná od roku 1954.¹³⁶ Postupně se posouvaly hranice zákazů k svobodnějšímu pojetí rozhlasového umění a rozhlasové publicistiky. Zásadní přelom přichází v roce 1956, kdy byly na XX. sjezdu komunistické strany v Sovětském svazu odhaleny Stalinovy zločiny. Znamená to i velké změny pro Československý rozhlas.

3.2. Destalinizace

Zločiny Josifa Vissarionoviče Stalina nebyly ještě odhaleny v plné míře, ale každá veřejná kritika jeho chyb, každá trhlina v nedotknutelném monolitu moci přinesla naději. Mezi členy komunistické strany se prohluboval kritický postoj k minulosti. Rozdělili se de facto na dvě frakce – bezmezné obdivovatele sovětského zřízení a jeho kritiky. Sovětská moc byla stále ještě silná, což dokazuje i potlačení povstání v Maďarsku.¹³⁷ Na *II. sjezdu Svazu československých spisovatelů* vystoupil na obranu pronásledovaných československých spisovatelů Jaroslav Seifert a otevřeně kritizoval současnou politickou situaci. To vedlo k tomu, že se v rozhlase začaly objevovat názory, že na toto téma by se mělo ve vysílání více hovořit. Bohužel k tomu stále ještě nedošlo – strach byl příliš velký, ale byl to první krok ke svobodnějšímu vysílání v 60. letech, do kterého se zrodil Meteor.¹³⁸

¹³⁵ PACOVSKÝ, 1993, 100

¹³⁶ KONČELÍK, 2010, 154

¹³⁷ V roce 1956 nespokojenosti se stalinistickým režimem vyvrcholily v povstání proti diktatuře. Povstání bylo násilně potlačeno.

¹³⁸ VOTAVOVÁ, 1993,80

V roce 1958 proběhla celostátní konference rozhlasových a televizních zaměstnanců, na níž pronesl předseda *Československého výboru pro rozhlas a televizi* František Nečásek sebevědomou obhajobu již uplynulého období, i když připustil, že se objevují i jiné názory s kterými se neztotožňoval: *"Toto první poúnorové desetiletí bylo jakýmsi obdobím temna, nadvlády schematismu a dogmatismu, obdobím úpadku. Stačí si vzpomenout na hlasy na sjezdu spisovatelů, které tuto éru zatracovali do horoucích pekel..."* Na konferenci se hodně komentuje nepružnost všech rozhlasových redakcí, ale zároveň je kritizován jakýkoliv pokus o liberální smýšlení. To vedlo opět ke vzniku dalších organizací – vládním usnesením číslo 62/1957 byl zřízen *Čs. výbor pro rozhlas a televizi* (ČVRT, na Slovensku SVRT), který zasedal několikrát ročně a tak prakticky nemohl řídit rozhlas a televizi. O dva roky později v roce 1959 byl ČVRT i SVRT zrušen a obě instituce se staly samostatnými ústředními institucemi. I přes nefunkční organizaci se program rozhlasu rozvíjel bez ohledu na to, komu byl právě podřízen – i v takové situaci se rozhlasu podařilo využít reorganizací k lepšímu uspořádání jednotlivých redakcí.¹³⁹

HRDM (Hlavní redakce pro děti a mládež) vnesla nový styl do vysílání díky mladé generaci redaktorů, která vyrůstala pod vlivem amatérských divadel.¹⁴⁰ Vysílaly se přenosy z malých a amatérských divadel (zde se později poprvé představil Šimek s Grossmanem, Kladivadlo Pavla Fialy, liberecká Ypsilonka a několik dalších amatérských divadel). Pod záštitou lidové umělecké tvořivosti bylo možné odvysílat pořady, o jakých se hlavní redakci literárně-dramatické nemohlo ani snít. Redakce pro mládež vždy měla štěstí na nebojácné redaktory a svobodomyšlné pedagogy.¹⁴¹

3. 3. 60. léta aneb legislativa, do jaké se zrodil Meteor

Pro ukotvení této kapitoly v širším dobovém i geografickém kontextu bych použila citát z knihy *Havel* od bývalého mluvčího Václava Havla Michaela Žantovského, který s autentickou osobního prožitku velmi přesně vystihl atmosféru 60. let minulého století.:

¹³⁹ O něco konkrétněji vysvětlují v následující kapitole „60. léta aneb legislativa do jaké se zrodil Meteor“.

¹⁴⁰ Vliv amatérského divadla v době předválečné byl velký. Na území České republiky před II. světovou válkou byla velká síť aktivních amatérských divadelních spolků.

¹⁴¹ VOTAVOVÁ, 1993,80-82

„Na rozdíl od předcházejících i následujících desetiletí, kdy svět „reálného socialismu“ většinou tancoval podle vlastní melodie, šedesátá léta byla obdobím globálního kvasu, v němž spolu obě strany studené války tančily zmatený kvapík a vyměňovaly si myšlenky, noční můry a tělesné tekutiny. V existencialistické mytologii se vzpurná a nespoutaná povaha tohoto období vysvětluje zjevnou nesmyslností lidské existence tváří v tvář hrozícímu přízraku jaderné války.¹⁴² (...) Berlínská krize v roce 1961 a kubánská krize v roce 1962 přivedly obě strany na okraj propasti, ale přiměly je od ní i couvnout. Poprvé v jaderné éře se tak svět ježící se jadernými zbraněmi jevil jako cosi, co může tragicky skončit, ale také jako něco, co by snad mohlo přežít.“¹⁴³

Československo po XX. sjezdu Komunistické strany SSSR, (1956), jež otevřel oči mnoha pravověrným straníkům i u nás, chvíli nerozhodně přešlapovalo, jak a kudy dál. Nakonec se vydalo cestou „oblevy a tání“ ve sféře politické i v oblasti kultury a tento fakt podmínil mimořádně rozsáhlý a spontánní rozkvět všech oblastí kulturního dění u nás. „Zlatá šedesátá“ samozřejmě ovlivnila i dění v rozhlasu.

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, v roce 1959 byl zrušen Výbor pro Československý rozhlas a televizi (ČVRT) na základě vládního usnesení č. 807 z 30. září 1959, které mělo za následek rozdělení organizace rozhlasu (Československý rozhlas – ČsRo) a televize (Československá televize – ČsT) do svých vlastních výborů. Tím se televize a rozhlas staly samostatnými jednotkami organizačně a rozpočtově.¹⁴⁴ Od té doby rozhlas podléhal přímému vlivu a řízení Ústředního výboru KSČ (ÚV KSČ).¹⁴⁵

Na přelomu 50. a 60. let nastaly velké změny v náladě společnosti, která byla právem nespokojená s dosavadním stavem společenským, politickým i kulturním. V 60. letech nejen zkušení zaměstnanci rozhlasu pochybovali, jestli je jednání Komunistického vedení jejich instituce správné. Vysocí funkcionáři strany uklidňovali slovy: *"Straně věřte soudruzi – třídní nepřítel za pomoci západní buržoazie splétá i uvnitř nás své síť. Ale naštěstí je tady Moskva..."*¹⁴⁶ taková prohlášení ve společnosti ani mezi zaměstnanci rozhlasu nikomu klidu nedodala.

Ohlasy byly nejvíce slyšet zejména z intelektuálních vrstev. Výstižně situaci ilustroval Rostislav Běhal v publikaci *Bílá místa českého rozhlasu*, která sbírala reakce

¹⁴² Nacházíme se uprostřed studené války, kde Západní blok i Východní blok, měl dostatek jaderných zbraní pro tzv. „srovnání planety se zemí“.

¹⁴³ ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014. 84-85

¹⁴⁴ ÚV KSČ úkoloval přímo ústředního ředitele Čs. rozhlasu (1. února 1959 se jím stal Karel Hoffman, předtím vedoucí tiskového oddělení sekretariátu ÚV KSČ).

¹⁴⁵ RYKL, Milan. *Renesance rozhlasu 1959-1968*. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 290.

¹⁴⁶ BĚHAL, Rostislav. *Z šedesátých let v rozhlasu*. In: *Bílá místa rozhlasové historie: (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlasu)*1999. 8

a svědectví z Československého rozhlasu 60. let. V této vzpomínce skvěle popsal zdrcující uvědomění, že komunistická ideologie není taková, jako si jí velká část společnosti ze začátku představovala. *“První prozření, že vývoj nejde směrem, který jsme si vysnili, že izolacionismus, do něhož nás vhánějí obavy vládnoucí komunistické strany z nakažlivosti demokratických myšlenek, náš život ochuzuje. Je něco jiného poznat i metodu Stanislavského a něco jiného prohlásit ji za jediné platnou a závaznou pro všechna divadla. Je něco jiného poznat a zazpívat si ruské písničky a něco jiného prohlásit je za jediné povolené.”*¹⁴⁷

I po třech vlnách čistek se v rozhlasu vyskytovali lidé schopní vzdorovat vlivu současného režimu. Jednalo se o vliv generace, která ještě pamatovala dobu první republiky, jež byla svobodnější a uvolněnější – v rádiu se hrál jazz a swing, téměř každý pořad se nemusel předkládat k prověření a podobně. Tento vliv se na mladší generaci přenesl prostřednictvím rodičů, učitelů a knih. Ačkoliv to byla generace redaktorů vesměs nedovzdělaná, protože za války byly uzavřeny všechny vysoké školy (i mnoho středních), místo studia pracovali v dílnách válečného průmyslu a někteří dokonce prošli koncentračním táborem, stali se tito redaktori pohonnou silou, která přispěla k atmosféře 60. let. Jak jsem uvedla v dřívějších kapitolách, po druhé světové válce byl problém naplnit rozhlas (zvláště po čistkách) novou krví podléhající komunistickému režimu. Tito bývalí studenti vysokých škol, kteří měli v sobě měli chuť a nadšení pracovat v kultuře a byli ovlivnitelní svým mládím a pocitem, že po válce lépe pomohou společnosti a státu stanou-li se novináři, spisovateli a podobně, proto často získávali doporučení k nástupu do rozhlasu od krajských i okresních sekretariátů KSČ.¹⁴⁸

Postupem času strach a deprese z politických procesů začala opadávat a na scéně se objevila jiná emoce – silný skepticismus. Nejen zaměstnanci rozhlasu se začali s komunistickou stranou rozcházet ideologicky i profesionálně. Rozhlas nebyl orientován na posluchače, nýbrž na spokojenost komunistické strany. Začala sílit snaha o uplatnění svobodného lidského myšlení, vysílání zaměřit více ke skutečným potřebám a

¹⁴⁷ Stanislavského metoda – metoda výchovy herců podle významného ruského divadelního režiséra Konstantina Sergejeviče Stanislavskije. Herci pod jeho vedením byli vystaveni tvrdému tréninku, aby svou roli pouze nehráli, ale prožívali ji.

BĚHAL, Rostislav. Z šedesátých let v rozhlase. In: Bílá místa rozhlasové historie: (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase): sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999. s. 8.

¹⁴⁸ Tamtéž, 1999, 9

spokojenosti posluchačů a vymanit se z vlivu ohraných frází podporující socialistickou ideologii.¹⁴⁹

Atmosféra se uvolňovala i na základě vnitřního štěpení v KSČ způsobeném krizí v ÚV KSČ, a neúspěšnou ekonomickou koncepcí Antonína Zápotockého.¹⁵⁰ Média se Stala svobodnější, mohla nahlédnout i do jiných světových stran než jen na východ a nabízela více názorů či pohledů na zvolený problém. Po dlouhé době nabízela svým redaktorům skutečný prostor pro kreativitu. Přesně do této doby se poprvé ozval Meteor.¹⁵¹

¹⁴⁹ RYKL, Milan. *Renesance rozhlasu 1959-1968*. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 291-292.

¹⁵⁰ Bylo hned několik krizí najednou: posun nálady společnosti díky kritice Stalina, klesání důchodů na počátku 60. let, (jak již jsem uvedla) mladá generace už se myšlenkově osamostatnila, situace v Maďarsku, politické procesy.

¹⁵¹ RYKL, Milan. *Renesance rozhlasu 1959-1968*. In: ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 291-291

4. Meteor, stálice rozhlasového programového schématu

Tento populárně-vědecký, vzdělávací magazín oslavil v loňském roce 55 let své existence na rozhlasových vlnách a s oprávněnou hrdostí rekapituloval víc než půl století své existence. Cesta k jeho vzniku začala na jaře roku 1962, kdy Josef Kleibl (kterému věnuji část textu), mladý rozhlasový pracovník Redakce vědy a techniky pro mládež, navrhl zásadní programové změny v dosavadním programovém schématu. Dopolední vysílání mělo být věnováno i nadále rozhlasu pro školy, ale v čase mimoškolním měl být nadále vysílán nový pořad s názvem Meteor (původně Meteor – týdeník vědy a techniky pro mládež). Měl se výrazně lišit od všech až dosud vysílaných rozhlasových magazínů. Znělkou, způsobem moderování, ale hlavně vysokou odbornou kvalitou, která měla především mladé posluchače přesvědčit, že i nejrůznější obory nabízí jedinečná dobrodružství, pokud je jejich problematika sdělena obsahově srozumitelnou a zároveň atraktivní formou.

Meteor se stal svojí jinakostí skutečně „nepřeslechnutelný“. Navíc z každého příspěvku (a tak je tomu vlastně dodnes) je cítit obrovské zaujetí těch, kteří jej připravili. Není divu, že si získal velice záhy široké posluchačské zázemí, které se s každým rokem rozrůstá o ty, co mu právě dorostli a objevili ho a zároveň se neustále generačně člení, protože někdejší mladí posluchači mu zůstali věrní a dospěli do věku rodičů či prarodičů.

Meteor si po léta udržuje vysoký standard odvysílaných příspěvků, díky spolupráci s renomovanými odborníky z různých vědeckých oborů a rozhlasoví redaktoři, kteří s nimi dávali a dávají tomuto magazínu originální podobu, byli jejich inspirativními partnery. Byl to od počátku pořad se skvělou dramaturgií, která se uměla vyhnout politickým tlakům a odolat tendenčním potřebám. Jeho zakladatelé i jejich pokračovatelé si dávali záležet na originálním přístupu k rozsáhlé faktografii a její srozumitelné prezentaci. Nadšení pro vědu se prostřednictvím rozhlasových přijímačů přenášelo i na posluchače, což mělo za následek, že Meteor inspiroval (jak by správný naučný pořad měl) mnoho mladých, aby si zvolili vědeckou kariéru jako svoji profesní cestu.¹⁵²

¹⁵²Čtyřicet let Meteoru – BUDIL, Ivo Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1991, 2003(40). s 7

K častým posluchačům týdeníku Meteor patřil například i básník Jaroslav Seifert, nositel Nobelovy ceny. V roce 1978 ho mimořádně zaujal příspěvek o zpívajících velrybách druhu Keporkak. Inspirovala ho k napsání básně Píseň velryb ze sbírky Deštník z Piccadilly.¹⁵³ Připomeňme ji pár verši:

*„Pan Roger Payne a jeho žena Katy
porozuměli řeči velrybách
a u Havajských ostrovů a u Bermud
natočili zpěv plejtváků,
kterým říkají námořníci
keporkáci.*

*Velryby už málem vymírají.
Mohla by to být spíše píseň pohřební.
Ale není!
V těchto šerých hlubinách moře
zní slavnostně.“*

Jaroslav Seifert

úryvek z básně „Zpěv velryb“ ze sbírky Deštník z Piccadilly¹⁵⁴

4.1. Počátek Meteoru

Společensko-politickou situaci počátku 60. let minulého století jsem se pokusila charakterizovat v kapitole *Proměna kulturně-politického klimatu*. Ale jaká byla atmosféra v redakci, která magazín Meteor prosadila jako nový typ pořadu pro mladé a vtiskla mu závaznou podobu. Odpověď může nabídnout i ryze osobní, vzpomínkový článek Milana Baumana *Meteor se zrodil z bolesti*“ pro Svět rozhlasu. Byl redakčním nováčkem, což byla tenkrát nezáviděníhodná role. Ocitl se de facto v sehraném pracovním kolektivu, v němž panovaly přátelské vztahy, vzájemná důvěra a uvolněná, svobodomyšlná atmosféra. Takových nebylo mnoho. Nastoupil jako cizí element se smyšlenou pověstí protekčního syna prominentního otce z nejvyšších pater ÚV KSČ. A v redakčních kancelářích zavládl mrazivý chlad. Kolegové s ním zpočátku

¹⁵³O pořadu Meteor | Dvojka. Český rozhlas Dvojka [online]. Copyright © 1997 [cit. 23. 05. 2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-5002347/o-poradu>

¹⁵⁴ SEIFERT, Jaroslav. *Deštník z Piccadilly*. V Praze: Vyšehrad, 2013. Verše. 93-94

mluvili jen „pracovně“ a s velkou opatrností, neboť partajní heslo „důvěřuj, ale prověřuj“ platilo, ve zcela jiném smyslu, i pro volnomyšlenkáře byt' se stranickou legitimací. (Je třeba si uvědomit, že rozhlas byl v té době stále ještě nejvlivnější médiem a stranická příslušnost byla považována za kvalifikační předpoklad rozhlasové práce). Jenže strach z totalitního, komunistického režimu stále ještě deformoval každodenní život. Nebylo snadné přesvědčit kolegy, že se na něj mohou spolehnout nejen po pracovní, ale i lidské stránce. Pomohlo k tomu do značné míry i vážné selhání zkušené redaktorky, která musela na sklonku roku 1961 opustit řady rozhlasových pracovníků. Do té doby připravovala a měla na starost poměrně náročný, vlajkový pořad redakce s názvem *Stop! Magazín pro děti a mládež*, respektive *STOP! Zastavte se, chlapci a děvčata, na půlhodinu reportáží, vyprávění, rozhovorů a zajímavostí v našem magazínu vědy a techniky*. Z kolegiálního hlediska tedy bylo třeba přehodnotit „otázky důvěry“ a po pracovní stránce ji doslova ze dne na den nahradit. Milan Bauman se nadále na jeho přípravě střídal s Bohumilem Kolářem, Otou Ksandrem a Rudolfem Čechurou a k nim se připojila další redakční posila – Oldřich Unger. Všichni to však vnímali jako určité provizorium.

„Už brzy po jeho nástupu v lednu 1962 do redakce „, vzpomínal Milan Bauman na příchod redaktora Oldřicha Ungera „, měl s ním vedoucí redakce Josef Kleibl rozhovor, v němž ho informoval o projektu nového pořadu, odlišného od *STOP* magazínu. Měl být orientován na přírodovědnou tematiku (bezprostředně na přírodní vědy). Směřován věkově pak na poslední ročníky ZŠ a také na středoškoláky. Zde byl tedy počáteční impuls a zárodek budoucího *Meteoru – týdeníku vědy a techniky pro mládež*.“¹⁵⁵

Hned následující měsíc zavolal Josef Kleibl do Klubu svazu novinářů (SČSN), kde přítomné seznámil s novým programovým záměrem.¹⁵⁶ Cílem schůzky bylo spojit nápady, vymyslet něco, co by plně nahradilo *Stop magazín* a vytvořit program pořadu. Dát zmíněnému pořadu konkrétnější podobu, obohatit jej o originální nápady a podněty. Nikdo z žijících přítomných už si nepamatuje, kdo mu vymyslel název *Meteor*, ani jeho zakladatel Josef Kleibel, jak se přiznal v rozhovoru pro vysílání k 55. narozeninám

Jedna věc byla vymyslet nový typ pořadu a druhá ho prosadit. Začít s vysíláním *Meteoru* s novým školním rokem 1962/63 se v té době zdálo organizačně nemožné. Ale dejme ještě slovo Milanu Baumannovi: „*Ač se to dnes v bouřlivém vývoji rozhlasové*

¹⁵⁵ BAUMAN, Milan. *Meteor se zrodil z bolesti*. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2005, číslo 30, s 49

tvorby zdá neuvěřitelné, je třeba si uvědomit tehdejší způsob řízení rozhlasu nebo existenci tzv. Programového ústředí, které vypracovávalo vysílací schémata. Říkalo se jim „kamenná“, protože bylo mimořádně těžké s nimi jakkoliv pohnout. I kolem magazínu samotného byly otazníky. Rozumnější se zdálo zkoušet a experimentovat ještě ve starším modelu a získané zkušenosti pak přenést do modelu nového. Další vývoj tomu dal za pravdu.”¹⁵⁷

A tak se první díl nového, pečlivě připravovaného magazínu, s hvězdným názvem Meteor, představil posluchačům až 27. září 1963 v 14:30 na stanici Praha, kde vydržel v týdenní periodicitě až dosud, jen změnil čas.¹⁵⁸

Práce Oldřicha Ungera a Josefa Kleibla byla od počátku chválena vědeckou obcí a již v roce 1965 díky své pilné práci na Meteoru dostali ocenění od Československé akademie věd.¹⁵⁹ V roce 1968 měl být také Oldřich Unger oceněn v soutěži *Rozhlasová žatva* za svůj za vynikající autorský cyklus *Hlas pro tento den*. Bohužel v okupačním roce nebyly výsledky vyhlášeny a ceny uděleny (dozvěděl se o tom až o 44 let později díky pečlivé práci Josefa Branžovského a následně Jarmily Lakosilové).¹⁶⁰

Na druhé straně je třeba konstatovat, že právě v roce 1968 (konkrétně od 14. září), získal Meteor nepoměrně prestižnější vysílací čas. Z pátečního odpoledne (od 14.30 – do 15.00, který svým způsobem limitoval možnost poslechu cílové skupiny, protože její starší část byla ještě v práci a ti mladší na cestě ze školy) se posunul do sobotního rána a získal navíc cenných 15 minut navíc (vysílán byl od 9:15 do 10:00 na stanici Praha).¹⁶¹

Změnil se také jeho podtitul z “Týdeníku vědy a techniky pro mládež” se stal “Populárně vědecký magazín pro mládež”.¹⁶² Jeho stopáž a čas vysílání se definitivně změnila 4. září 1971, kdy se začalo vysílat každou sobotu od 8:00 do 8:55 na stanici Praha a získal zároveň i svou magazínovou podobu a koncepci.

¹⁵⁷BAUMAN, Milan. Meteor se zrodil z bolesti. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 51.

¹⁵⁸V některých případech bylo vysílání Meteoru přesunuto na jinou stanici. Například Spartakiáda v roce 1965 byla vysílána v době, kdy měl být vysílán Meteor, takže byl přesunut na stanici Československo II od 19:00.

¹⁵⁹BĚLOBRÁDEK, Tomáš. Meteor – půl století popularizace vědy a techniky. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 49.

¹⁶⁰Tamtéž, 44

PhDr. Josef Branžovský (*1909-†25. 11. 1992, Praha) - publicista, rozhlasový teoretik a popularizátor. Po skončení studií začal pracovat v rozhlase. Od roku 1952 pracoval v pražském rozhlase. Do roku 1963 vedl redakci vědy a techniky. Velká osobnost rozhlasové historie. Roku 1970 byl odejit do důchodu. Jarmila Lakosilová – redaktorka Českého rozhlasu

¹⁶¹ Byl dlouhý 45 minut a ne pouhých 30 minut, jako dříve.

¹⁶² Nejednalo pouze o změnu kosmetickou, ale i programovou – zmiňuji již v kapitole Meteor a jeho tematické okruhy.

V roce 1973 Oldřich Unger bohužel Meteor opustil, což byla, zdaleka nejen pro tento pořad, velká rána. Na jeho místo musel nastoupit především Josef Kleibl (stal se hlavním redaktorem Meteoru) a Bohumil Kolář. Bohužel tak to bylo pouze do 5. května 1976, kdy se Bohumil Kolář stal vedoucím redaktorem Vysílání pro školy a musel své působení v tvorbě Meteoru silně omezit. Až do roku 1985 se mu dařilo vždy alespoň jednou ročně na přípravě magazínu spolupracovat, ale už se k němu nikdy plně nevrátil.¹⁶³

Ale kdo byly lidé, kteří vtiskli Meteor jeho obsahovou a formální podobu?

4.2 Zakladatelé Meteoru

Svémi myšlenkami a stylem byly bezprostředními předchůdci Meteoru *STOP magazín*, jak již bylo řečeno, a pořad *Cestujeme na vlně 470 m* (zaměřený na zeměpisná témata a medailony osobností ze světa vědy). Meteor měl v obdobném duchu informovat srozumitelnou formou o zajímavostech a novinkách z oblasti exaktních věd, ekologie, přírody a techniky. Josef Kleibl získal pro spolupráci na Meteoru jejich spoluautory a tvůrce. V této souvislosti je třeba jmenovat především Františka Gela (jeho medailonům osobností se říkalo „gelovské“ pro jejich osobitost) a režiséra Karla Pecha, autora a režiséra geografického magazínu *Cestujeme na vlně 470*. Oba dodali vznikajícímu Meteoru punc originality a profesionality.

O Karlu Pechovi Josef Kleibl v publikaci *Bílá místa historie rozhlasu* uvedl: *“Pro dramaturgickou potřebu prezentace zajímavých až vzrušujících vědeckých expedic a vůbec cest za poznáním nabídl Pech rozhlasově autentickou osobitou formu, s dominující snahou pouze nereferovat, ale vtáhnout posluchače přímo do věci, do děje, "být při tom". Režijně, herecky i autorsky se podílel na všech dramatizacích cestopisů Thora Heyerdala, zoologa Grzimeka, Cousteaua a dalších.”*¹⁶⁴

Dalším členem zakladatelského tvůrčího týmu se stal začínající redaktor Oldřich Unger, který ke spolupráci na pořadu začal zvat přední vědce a zároveň výborné popularizátory svých oborů a tato tradice je závazná dodnes. Neobracel se jen na ty, kteří s rozhlasem měli předchozí zkušenost. Vyhledával systematicky nová jména a

¹⁶³ UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 48.

¹⁶⁴ HRAŠE, Jirí, ed. *Bílá místa rozhlasové historie: (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlasu): sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 1999. s 48

vytvářel tak z vědeckých kapacit okruh pravidelných spolupracovníků a spolutvůrců Meteoru.

Mezi nimi byli například: geofyzik Jiří Mrázek, ornitolog Jan Hanzák, zoolog a etolog Zdeněk Veselovský, významný český botanik Ctibor Blattný, akademik Otto Wichterle, astronom Jiří Grygar a mnoho dalších.¹⁶⁵ Přizvat ke spolupráci experty takového formátu občas nebylo jednoduché, jak se časopisu Rozhlasová práce z roku 1984 s odstupem svěřil právě Josef Kleibl: „*Tohle všechno se pěkně povídá, ale horší je to už ve chvíli, kdy na tenhle přístup lákáte třeba vědce - popularizátora. Je to totiž velmi obtížný, někdy riskantní postup. Snadno, určitě snadněji než při obvyklém způsobu, se může při něm narazit na nepochopení, osobní prestiže apod. Nicméně je nutné to zkoušet znovu a znovu, ...*“¹⁶⁶

Ti, kteří se ale k Meteoru dostali, se často a rádi vraceli. Například Ctibor Blattný, fytopatolog a současně básník pravidelně spolupracoval na pořadu *Cesty přírodou*. Oldřich Unger přinesl do redakce svěží vítr svým přístupem. S mladým Jiřím Grygarem natáčeli rozhlasové redaktoři skoro výhradně na Ondřejově.¹⁶⁷ Do té doby bylo zvykem, že vědci byli zpovídáni v tichu nahrávacího studia, ale přístup Oldřicha Ungera byl diametrálně odlišný – jezdil s nimi a za nimi do terénu.¹⁶⁸

K výrazným osobnostem Meteoru patřil i Rudolf Čechura, který přispěl sérií o *Sherlocku Holmesovi*, vysílaná od roku 1975. Tuto sérii dramatizoval a byl autorem i několika dílů. Nesmím zapomenout ani na první dámu Meteoru Dagmar Sedláčkovou, která byla velmi pohotovou moderátorkou v letech 1963 až 1999. Její příjemný hlas se střídal ve studiu společně s Ungerem, Kolářem či Kleiblem.¹⁶⁹ Administrativní práce v redakci zajišťovaly především nejdříve Eva Půlpánová a následně Lea Hrbková. Přípravu magazínu Meteor měli během uplynulých padesáti let starosti významné

¹⁶⁵BĚLOBRÁDEK, Tomáš. Meteor – půl století popularizace vědy a techniky. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 44.

HRAŠE, 1999. s 48

¹⁶⁶Rozhlasová práce. Příloha č. 2/1984, Celorozhlasový seminář o problémech ovlivňování vědomí mládeže a propagandistickém působení v rozhlasovém vysílání. Praha: Československý rozhlas, 1984.116 Zahájení vysílání Meteoru - 1963 | Rozhlasový rok. [online]. Copyright © 1997 [cit. 23. 05. 2019]. Dostupné z: <https://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/zprava/1262155>

¹⁶⁷HRAŠE, 1999, 48

¹⁶⁸Čtyřicet let Meteoru – BUDIL, Ivo Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1991, 2003(40). s. 7

¹⁶⁹UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 47-48.

osobnosti rozhlasu. Připomeňme alespoň skvělé rozhlasové režiséry – Ladislava Rybišara, Karla Weinlicha, Jiřinu Martínkovou, Věru Kovaříkovou ad.¹⁷⁰

V následujícím textu se pokusím stručně představit tři nejvýraznější osobnosti počátků Meteoru. Tím prvním v řadě byl rozhodně Josef **Kleibl** (nar. 23. 2. 1931 ve Vyšném Koropci, okr. Mukačevo, Podkarpatská Rus)

Muž, jehož jméno se na desetiletí stalo synonymem popularizace vědy a techniky na našem území V rozhlase navíc bylo zárukou profesionality a solidnosti, a to i v letech normalizace. Bezprostředně po ukončení studií na filozoficko-historické fakultě Univerzity Karlovy nastoupil (8. 2. 1955) na umístěnku, jak bylo tehdy běžné, do RTVM (Redakce vědy a techniky pro děti a mládež) Československého rozhlasu. V jejím čele stál Václav Cafourek, známý jako spisovatel Václav Čtvrtek, jehož jméno dnes spojujeme spíš s půvabnými pohádkami o Rumcajsovi než s jeho působením v rozhlasu. Začínající redaktor Kleibl měl štěstí na šéfa i na specializaci. Věnoval se historii a zeměpisu v široké škále témat, které mu oba oblíbené obory nabízely, a velice rychle zvládl i rozhlasovou techniku a práci s mikrofonem. Když se o pět let později, Václav Čtvrtek rozhodl, že se bude nadále plně věnovat své literární činnosti, jeho nástupcem stal právě Josef Kleibl. Ten se snažil navázat na popularizačně vzdělávací tradici Josefa Koláře.¹⁷¹

Sám inicioval či podporoval vznik několika úspěšných pořadů, z nichž nejznámější je jistě přes půl století vysílaný Meteor. Pro něj napsal dokonce i sedm divadelních her, jež byly inspirovány příběhy *Sherlocka Holmese*, ne ovšem od Arthura C. Doyle ale od Rudolfa Čechury. Josef Kleibl obohatil pátrání slavného detektiva o originální vědecké postupy, které mu pomohly odhalit pachatele zločinu. Nenásilně do nich vkládal různé vědecké metody k odhalení pachatele. Posлуhač se nejen bavil, ale zároveň i vzdělával.¹⁷²

V letech 1964 až 1969 zastupoval Československý rozhlasu na Mezinárodní rozhlasové univerzitě v Paříži (UNESCO-URI), kde se stal spoluredaktorem velkého mezinárodního seriálu o historii zvonařství (*La musique du cuer metallique*, 1966), kterou odvysílalo přes třicet rozhlasových společností. Spolu s Rostislavem Běhalem pro zahraniční rozhlasové stanice připravil a uvedl sérii přednášek profesora Václava

¹⁷⁰BĚLOBRÁDEK, Tomáš. Meteor – půl století popularizace vědy a techniky. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 44.

¹⁷¹JEŠUTOVÁ, 2013, 93-94

Josef Kolář – Pedagog a jeden ze zakladatelů rozhlasového populárně vědeckého pásma

¹⁷²JEŠUTOVÁ, 2013, 94

Černého, věhlasného filozofa a pedagoga UK a později prvního mluvčího Charty 77. Cyklus nesl originální název *Objev neznámých Calderónových dramát v Čechách* (1967).¹⁷³

Z dalších pozoruhodných pořadů Josefa Kleibla připomeňme alespoň rozhlasovou encyklopedii *Po stopách vývoje člověka* (1964), která ho přivedla k napsání dvou volně navazujících knih *Cesta za Adamem* a *Dějiny psané kamenem: po stopách vývoje člověka* (s jedinečnými ilustracemi Zdeňka Buriana. V roce 1973 se stal hlavním redaktorem *Meteoru* po Oldřichu Ungerovi, který pro své aktivity v srpnu 1968, ale i po něm musel opustit redakci.

Následně Josef Kleibl spolupracoval na tvorbě s Bohumilem Kolářem, ale i ten nakonec musel v roce 1985 skončit. O profesních a lidských kvalitách Josefa Kleibla svědčí skutečnost, že již 23. listopadu v roce 1989 byl zvolen do čela stávkového výboru Československého rozhlasu právě on. A byl to právě on, kdo pomohl vzápětí prosadit, aby se již v prosinci mohli do rozhlasu vrátit někteří kolegové, kteří v 70. letech museli svoji práci opustit 1970 nuceně opustit

Začátkem dubna 1990 byl jmenován šéfredaktorem nové Hlavní redakce vzdělávání a po dvou letech (kdy předchozí pozice zanikla) se stal náměstkem generálního ředitele. Práce to byla spíše jednotvárná a vnitřně jeho tvůrčího ducha příliš neuspokojovala. Rozhodl se proto v říjnu 1993 z rozhlasu odejít. Jeho mimořádné odborné schopnosti vzápětí využila začínající soukromá televize Nova, kde působil další čtyři roky a pomáhal Jiřímu Mejstříkovi se zpracováním lexikonu *Češi ve světě (Czechs around the World 1918-2000, Praha, Euromedia group 2000)*.

Za svůj život získal Josef Kleibl řadu prestižních ocenění. Dvakrát mu byla udělena novinářská cena Československé akademie věd (1965 společně s Oldřichem Ungerem a následně v roce 1989), získal rozhlasové ocenění Zlatý mikrofon (1985), Cenu Čs. rozhlasu (1991), Medaili druhého stupně ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy za popularizaci vědy (1992), a další.¹⁷⁴

“Moje vztahy s Josefem se postupně proměnily v upřímné přátelství, kterého jsme však nezneužívali ke snížení nároků na profesionalitu.” Napsal po letech v emigraci Oldřich Unger do bulletinu Svět rozhlasu a dodal: *Josef měl i jinou kladnou a ne často viděnou stránku: bral se za „své“ lidi, bojoval s hloupostí a nevdělaností,*

¹⁷³Rostislav Běhal (*1922, Bratislava †20. 7. 2007 ve věku 85 let, Praha) V rozhlase pracoval od roku 1952 jako ekonomický redaktor. V roce 1968 odvolán ze své pozice (kvůli svým politickým postojům) a dva roky na to propuštěn. Do rozhlasu se vrátil až o dvacet let později.

¹⁷⁴JEŠUTOVÁ, 2013, 93-94

hasil průšvihy.”¹⁷⁵ Oldřich Unger po útěku do Spojených států nějakou dobu nekomunikoval a na dopisy odpovídala pouze jeho manželka Ivanka. Teprve pár let před smrtí dostal Josef Kleibl od svého kolegy a kamaráda první dopis.¹⁷⁶

V dnešní době se již věnuje spíše rodinnému životu, jak uvedl v rozhovoru s Petrem Sobotkou (současným autorem *Meteoru*), při oslavách 55. výročí *Meteoru*.

Mimořádně výraznou stopu po sobě zanechal i Oldřich **Unger** (nar. 13. 1. 1934 v Českých Budějovicích, zemřel 16. 7. 2015 Santa Ana, Kalifornie, USA). Další zcela mimořádná osobnost zakladatelské generace magazínu *Meteor*. Jeho snem bylo stát se lesníkem a žít v odlehle hájovně někde na Šumavě. Na Lesnickou školu v Písku se ale nedostal, i když zkoušky splnil úspěšně. Nebylo mu ještě potřebných patnáct let. Láska k přírodě ho ale provázela celým životem.¹⁷⁷

V letech 1949 až 1951 vystudoval Hospodářskou školu v Českých Budějovicích. A po absolutoriu zamířil rovnou do krajského vysílání Československého rozhlasu, kde ho už dobře znali. Bydlel naproti a o práci si sám řekl, jak to později popsal na stránkách Světa rozhlasu: „*V polovině druhého školního roku, oslovil jsem naivně paní Vaňáskovou, která seděla ve vstupní části rozhlasové budovy. 'Měl bych zájem pracovat pro rozhlas.' Usmála se a zavolala kamsi telefonem. Po chvíli přišel dobře vypadající mladý muž a představil se jako Vladimír Michal. Byl vedoucím redaktorem zpravodajského oddělení. Usmíval se, zřejmě ho pobavila drzost a odvaha toho rezatého kluka.*” Přijali ho jako dopisovatele-externistu. Zpracovával drobné zprávy z Jihočeského kraje. Stihl toho víc, než čekali, protože měl motorku, a tak byl u všeho osobně. Dodejme, že si ji sám sestavil z kupovaných dílů, což naznačuje jeho manuální zručnost, píli a trpělivost.

Když se stal stálým zaměstnancem tak už v Jihočeském rozhlase věděli, že je šikovný redaktor, pohotový reportér a zdatný hlasatel. Oldřich Unger měl od počátku nejradši práci s mikrofonom. Zbožňoval nahrávání hlasů ptáků, drobného hmyzu a

¹⁷⁵ UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 46.

¹⁷⁶ *Meteor Speciál* 29. 9. 2018 | Dvojka. Český rozhlas Dvojka [online]. Copyright © 1997 [cit. 23. 05. 2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-special-29-9-2018-7629121> 6. minuta

¹⁷⁷ UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 45.

jiných živočichů. Nahrávky ulovené v přírodě se staly. Základem jeho unikátního archivu, který využil i ve vysílání Meteoru.¹⁷⁸

Střední osvětovou školu v Praze (obor novinářství) studoval dálkově (v letech 1958–1962) a ukončil ji maturitou s vyznamenáním. Právě tehdy se v pražské redakci vědy a techniky, kterou vedl Josef Kleibl, uvolnilo místo redaktora. Oldřich Unger v něm uspěl a přebral nejprve přípravu a realizaci *STOP Magazínu*. V Hlavní redakci pro děti a mládež Československa v Praze (dále pouze HRDM) si rychle našel platné místo. S velkým zápalem tvořil populárně-naučné programy pro děti, natáčel rozhovory a reportáže, zejména ty z přírody. Díky jeho úsilí vznikla jedna z nejrozsáhlejších kolekcí zvukových projevů ptactva u nás. Byl na ni nesmírně hrdý a nejen to: „Dlouho jsem byl přesvědčen, že Zvukový atlas Meteoru je jediný projekt svého druhu v Evropě“ Napsal později opět do Světa rozhlasu. „*Studená sprcha přišla po návratu ředitele Hoffmana z Velké Británie. Přivezl – mezi jiným – nabídku ke spolupráci s přírodovědnou redakcí BBC v Bristolu. Měli tam mnoho set kvalitních záznamů hlasů ptáků, zvířat i hmyzu. Měli zájem o výměny. Bylo to na jedné straně zklamání, ale ve skutečnosti to celý můj projekt posílilo. Měl jsem podporu přímo od ústředního ředitele.*“¹⁷⁹

Ale vraťme se ještě v čase. Josef Kleibl brzy po Ungerově nástupu přišel s nápadem vytvořit pořad se specifitější koncepcí, a tak se *Meteor – týdeník vědy a techniky pro mládež* se stal doslova jeho srdeční záležitostí. Společně s Josefem Kleibelem za něj už na podzim roku 1965 obdrželi Cenu Československé akademie věd, udělenou tehdy poprvé za práce, kvalitně popularizující výsledky československé vědy.¹⁸⁰ Kromě toho čtyři roky působil v pořadu *Nealkoholické vinárna U Pavouka*, což byla hudebně zábavná rozhlasová mystifikace, kde se s pozdějšími zakladateli *Divadla Járy Cimrmana* často rozebírali absurdní vynálezy. Nadaný technik samouk a reportér se tak stal i hercem zmíněného Divadla, které své první hry uvedlo 4. 10. 1967 v Malostranské besedě.

Na jaře 1968 se zúčastnil zahraniční výměny redaktorů, což bylo možné jen díky uvolněnějším poměrům v roce 1968. Vzdělávat mládež rozhlasem v oboru přírodovědy

¹⁷⁸ Reportér přírody Oldřich Unger – LAKOSILOVÁ, Jarmila. [online]. Copyright © Týdeník Rozhlas, spol. s [cit. 24. 05. 2019]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv15/35_15/35_tema.htm

¹⁷⁹ UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 46.

¹⁸⁰ JEŠUTOVÁ, 2013, 202

UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 47.

byla v té době rarita. V Evropě byly pouze tři organizace věnující se této činnosti na rozhlasových vlnách – *Sveriges radio*, *BBC* a *Československý rozhlas*.¹⁸¹ Oldřich Unger odjel na měsíc do Velké Británie, kde putoval po zdejších přírodních rezervacích. Byl to pro něj neuvěřitelný zážitek.¹⁸²

21. srpna 1968, brzy ráno, těsně před obsazením a vyklizením rozhlasu stihl Oldřich Unger ještě natočit krátkou reportáž o situaci na Vinohradské třídě i uvnitř budovy rozhlasu. Záznam se mu podařilo vynést a následně byl několikrát vysílán. Pro nesouhlas se vstupem okupačních vojsk Varšavské smlouvy byl při prověrkách vyškrtnut z KSČ, ale stále ještě mohl pilně natáčet pro Meteor a hrát divadlo.

Praktickým koncem jeho kariéry byl osudný rozhovor s hlavním lékařem Ruzyňské věznice, při kterém pouze držel mikrofon. Na jeho základě vyšel článek s názvem "Viním vás ze smrti svého muže". Tento lékař následně spáchal sebevraždu.¹⁸³

„Po urychleném najetí náhrady propustit z Čs. rozhlasu.“ zněl závěr jeho komplexního hodnocení. Pracovní poměr mu byl ukončen dohodou 14. května 1973. Hned další den nastoupil v Komeniu, kde vytvářel různé výukové audioprogramy a zvukové pomůcky pro školy. Společně s kolegou Bohumilem Kolářem připravil k vydání ještě knihu *Explorers of the Deep* (Průzkumníci hlubin), jež vznikla na základě jejich cyklu o hlubinách oceánu, kterou psali pro Malou rozhlasovou encyklopedii redakce A-Zet.¹⁸⁴

S manželkou Ivanou se Oldřich Unger stal signatářem Charty 77. To byl také jeden z důvodů, proč v lednu 1978 ukončil více než desetileté působení v Divadle Járy Cimrmana. Nechtěl, aby kvůli němu mělo divadlo problémy s tehdejší politickou mocí. Podpis Charty byl koncem září 1978 potrestán propuštěním z *Komenia*. Podali si tedy žádost o vystěhování, a po roce čekání opustili v srpnu roku 1979 i s dětmi republiku.¹⁸⁵ Zbytek života dožili v USA ve slunné Kalifornii. A i když milovaná práce oběma velice chyběla, už se k ní nevrátili. Bylo třeba začít znova a přijmout to, co se nabízelo.

Oldřich Unger byl skvělým příkladem zapáleného odborníka, svrchovaného profesionála a charakterního člověka, který nepřevléká kabát. Patřil v mnohatisícové

¹⁸¹Sveriges radio – švédská národní rádiová stanice

¹⁸²UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 47.

¹⁸³V článku "Viním vás ze smrti svého muže" byl bývalý hlavní lékař Dr. Somer obviněn z mučení vězňů a sadismu. Ten se následně zhroutil a spáchal sebevraždu. Oldřich Unger a Petr Chudožilov byly veřejně obviněni v rozhlase v komentáři B. Roháčka, že mohli za jeho zhroucení a následnou sebevraždu.

¹⁸⁴JEŠUTOVÁ, 2013, 203-204

¹⁸⁵Tamtéž, 204

emigrační vlně k těm nejlepším, které Československo po srpnové okupaci z normalizační komunistické zvěle ztratilo.¹⁸⁶

Dalším z redaktorů, který formoval podobu Meteoru byl Bohumil “Míla” **Kolář** (nar. 9. 11.1939 v Praze, zemřel 24. 9. 1995 tamtéž). Už jako osmiletý kluk se stal členem *Dismanova souboru*, kde se zrodil jeho profesionální vztah k rozhlasové práci, láska k umění a úcta k mluvenému slovu. „Dismaňák“ se stal klíčem k jeho životní kariéře. Navíc tu časem získal pověst schopného vedoucího dětí, který to s nimi umí, protože je umí zaujmout svými originálními nápady.

Po maturitě na Střední všeobecně vzdělávací škole v roce 1956, nejdříve pracoval v Ústředním ústavu geologickém, ale když se v Hlavní redakci pro děti a mládež v Čs. rozhlasu uvolnilo místo, nastoupil tam v roce 1961, jako redaktor pro rozhlas podmínila i jeho dálkové studium na Fakultě sociálních věd a publicistiky, které ukončil roku 1969.

V HRDM dostal z počátku na starosti vysílání pro mladší školní děti a připravovat pro ně populárně naučné pořady, pásma, natáčel besedy a rozhovory. Vážil si příslušnosti k této redakci a byl na ni velmi hrdý. Považoval ji za: “...*nejseznáčnější redakci, kterou kdy rádio mělo*”, protože měl s Josefem Kleiblem, svým šéfem, nejen dobrý vztah, ale navíc si ho velice vážil si. Považoval ho za mimořádnou osobnost i proto, že svým redaktorům “křídla nezastríhával” ani v době, která to de facto vyžadovala nejen v profesním, ale i civilním životě. Právě naopak, podporoval jejich kreativitu a pomáhal jim osobním příkladem i radou v rozvoji. Kolář se velice se zasloužil o pořad *Otazník pro tebe*, který řešil základní etické problémy tak, aby jím děti snadno porozuměly. Jeho práce byla právem ceněna, a tak se po pěti letech působení v Čs. Rozhlasu připojil k týmu tvůrců Meteoru.¹⁸⁷

Intenzivně se na pořadu podílel celých deset let (od r. 1968 do 1978), nejdříve s Oldřichem Ungerem a následně s Josefem Kleiblem. Jeho doménou byly hlavně psané texty, pásma, reportáže, dramatizace a medailonky ze života vědců a objevitelů.¹⁸⁸ Oldřich Unger si takovou dělbu redakční práce velice pochvaloval. Bohumil Kolář se

¹⁸⁶Reportér přírody Oldřich Unger – LAKOSILOVÁ, Jarmila. [online]. Copyright © Týdeník Rozhlas, spol. s [cit. 24. 05. 2019]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv15/35_15/35_tema.htm

¹⁸⁷KOLÁŘ, Josef. Rozhlas a já. In: *Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu*. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1991, 1989(47).

¹⁸⁸JEŠUTOVÁ, 2013, 103

BĚHAL, Rostislav. Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, [1996], 128-129

věnoval spíše psaným příspěvkům a mohl připravovat živé reportáže mj. i pro a Zvukový atlas.¹⁸⁹ Jejich spolupráci Oldřich Unger shrnul slovy: “Často jsme pracovali na Meteoru v jeho bytě dlouho do noci. Své příspěvky jsme hodnotili a upravovali společně. Bohouš byl puntičkář. Dokázal přetvářet jednu formulaci na pět různých způsobů. Často nakonec stejně nebyl s výsledkem spokojen.” Nejvíce si ovšem pochvaloval jejich dlouhodobou spolupráci na projektu zkoumání oceánů, který se stal základem již dříve zmíněné knihy *Explorers of the Deep*.¹⁹⁰

Svých deset let působení v Meteoru považoval za zlatý věk. I po svém odchodu rád vzpomínal na osobnosti, s kterými se setkával u rozhlasového mikrofonu – od hajných až po akademiky. Obdivoval nadšence, co si uměli hrát s dětmi stejně, jako vědce světového jména. Od 1. února 1976 se stal vedoucím redaktorem vysílání pro školy, ale Meteoru se nevzdal. Vždycky si našel chvíli, aby mohl zpracovat nějaký zajímavý příspěvek. V roce 1976 s Oldřichem Ungerem knihu *Explorers of the deep*. Když byl počátkem roku 1985 jmenován do funkce zástupce šéfredaktora a následně tentýž rok šéfredaktorem HRDM, musel spolupráci s Meteorem ukončit, i když redaktorská práce měla pro něj nepoměrně větší přitažlivost. Vždy mu šlo pouze o jedno: o užitečnou a moderní koncepci rozhlasového vysílání pro děti a mládež. V roce 1989 se stal spoluzakladatelem stanice EM (stanice pro děti a mládež, která měla vysílat převážně hudbu a mluvené slovo). Fungovala bohužel pouze rok.¹⁹¹ Od r. 1991 pracoval Kolář v dramaturgii, kde tvořil nové vysílací schéma pro ČRo 2 Praha a následně se o rok později stal jejím šéfredaktorem. Inicioval tehdy i vznik oblíbené série *Toulky českou minulostí*, která patří k nejoblíbenějším pořadům ČRo. Bohumil Kolář bohužel zemřel předčasně, v pouhých 55 letech.¹⁹²

K redaktorům – zakladatelům je právem počítán i Ivo **Budil** (nar. 12. 5. 1933 v Praze, zemřel 23. 10. 2007 tamtéž). Ani on nemůže chybět ve tomto výčtu. Studia oboru

¹⁸⁹ Zvukový atlas – Tento projekt inicioval Josef Kleibl v roce 1968 a realizace se ujal Oldřich Unger. Jednalo se o zvukový archiv nahrávek, které Oldřich Unger "nachytl" v přírodě. Na tomto projektu spolupracoval společně s kolegou redaktorem Ing. Pavlem Pelcem. Byl to tehdy nejobsáhlejších zvukových archivů evropské fauny u nás.

¹⁹⁰ UNGER, Oldřich. Měl jsem štěstí. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 47.

Celým názvem: *Explorers of the Deep: From the Oldest Divers to the Inhabitants of Underwater Cities*. Vydaná: London: Hamlyn, 1976.

¹⁹¹ Stanice EM – její název vznikl ze spojení dvou populárních pořadů pro mládež. Českého Mikrofóra a slovenského Rádia Elán.

¹⁹² JEŠUTOVÁ, 2013, 104

filozofie a historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, uzavřel se skvělým prospěchem v r. 1955 a jeho diplomová práce na téma "Světový názor českého geologa Jana Krejčího, pokrokového myslitele druhé poloviny XIX: stol." se stala podkladem jeho prvního, půlhodinového rozhlasového pásma pro Redakci vědy a techniky. ČR, kam po absolutoriu na umístěnku, jak bylo v té době obvyklé, nastoupil.

Podle názorů kolegů byl velice pilným, systematickým a cílevědomým mužem, který získal profesní zkušenosti pod vedením náročného Josefa Branžovského. Jako zkušený profesionál s širokým odborným rozhledem mohl již v srpnu roku 1964 převzít vedení redakce. V té době byl již významným popularizátorem zejména kosmického výzkumu a astronomie jeho v oblasti popularizace vědy ocenila již v r. 1966 Československá akademie věd¹⁹³

"Okamžik, kdy jsem slyšel Ivo Budila poprvé, si vybavuji s odstupem bezmála čtyř desetiletí naprosto přesně. Bylo časné prázdninové ráno roku 1969 a posádka Apolla 11 právě přistála na Měsíci. Pověstný "malý krok pro lidstvo" přibližoval posluchačům rozhlasu spolu s Janem Petrákem a Jiřím Mrázkem právě Ivo Budil. Tehdy se dalo tušit, že z "éteru" normalizačního rádia už dlouho hovořit nebude." napsal o Budilovi profesor Jaroslav Petr do Světa Rozhlasu.¹⁹⁴

Nesouhlas Ivo Budila s vstupem okupačních vojsk měl za následek jeho vyškrtnutí z KSČ, což se rovnalo konci odborné kariéry. Následně byl zbavení funkce vedoucího redakce a v roce 1974 přinucen k ukončení pracovního poměru „dohodou“. Následně byl dělníkem ve Stavebninách, strojníkem v teplárně a mohl v 70. a 80. letech minulého století nadále přispívat do Meteoru. Samozřejmě jen pod cizími jmény. Štěstí se na něj usmálo, když v roce 1979 získal místo redaktora v měsíčníku *Vesmír*. Opět se mohl věnovat popularizaci vědy.¹⁹⁵ V roce 1990, bezprostředně po Sametové revoluci, se mohl vrátit na své původní místo, tedy do čela redakce vědy a techniky pro dospělé. O dva roky později převzal Josefu Kleiblovi magazín Meteor. Jeho styl vedení zhodnotil pro *týdeník Rozhlas* ředitel pražské zoologické zahrady Miroslav Bobek slovy: *"Ivo Budil byl proti Josefu Kleiblovi více seriózním vědcem tam, kde Kleibl dal přednost rozhlasové atraktivitě, a tedy větší sdělnosti, byť za cenu jisté povrchnosti, byl Budil*

¹⁹³ Vedl v rozhlasu besedy o vesmíru, připravoval s odborníky řadu Rozhlasových univerzit o vesmíru a v roce 1969 komentoval slavnou cestu Apolla 11 na měsíc.

¹⁹⁴ TAMCHYNA, Robert. PhDr. Ivo Budil. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2008, číslo 19, s 35.

Prof. Ing. Jaroslav Petr, DrSc. (*1958) - profesorem v oborech anatomie a filozofie. Člen redakční rady časopisu *Vesmír*.

¹⁹⁵ Měsíčník *Vesmír* – měsíčník o vědě, přírodě, vesmíru, společnosti a člověku. S tradicí od roku 1871.

*analytictější, usedlejší, a serióznější.*¹⁹⁶ Nepracoval ale pouze na Meteoru. Stíhal připravovat i cykly *Křížovatky vědy, Čeština kolem nás a Svět, věda a my*.

30. června 2000 odešel do důchodu, ale i nadále spolupracoval s ČRo jako externista. Jeho usilovná práce byla oceněna v roce 2004 Čestnou medailí Vojtěcha Náprstka, kterou mu udělila Akademie věd ČR.¹⁹⁷ Od roku 2002 působil jako šéfredaktor časopisu *Akademon* (populárně vědecký časopis). V témže roce po něm byla pojmenována planetka č. 29738, objevená 23. ledna 1999, která nese jméno „ivobudil“.

V Meteoru nedobrovolně skončil 28. ledna 2006, ale i nadále mu záleželo na popularizaci vědy, jak o tom svědčí jeho rozhovor s Robertem Tamchynou (r. 2007) vysílaný na stanici Leonardo a později zveřejněný na stránkách časopisu *Vesmír*. Na otázku proč je popularizace vědy tak důležitá, Ivo Budil odpověděl:

„Když mám na odpověď, vybaví se mi výrok zakladatele kybernetiky Norberta Wienera, který řekl, že „společenství trvá jen tak dlouho, dokud trvá vzájemná komunikace“, a že tedy věda může v pohodě fungovat jen tehdy, dokud existuje výměna informací mezi vědci a laiky.“¹⁹⁸

Ivo Budil zůstal rozhlasové práci věrný až do smrti. Jako externí redaktor pomáhal při zrodu digitální stanice Českého rozhlasu Leonardo, pro kterou připravoval pravidelné *“Rozhovory s Ivo Budilem”*, kde se u mikrofonu střídali přední osobnosti české vědy.

V nebývale dlouhé a bohaté historii rozhlasového pořadu Meteor je zapsáno mnoho jmen těch, kteří s větší či menší intenzitou formovali jeho obsahovou i formální podobu. Ovšem Josef Kleibl, Oldřich Unger, Bohumil Kolář a Ivo Budil na samém počátku nastavili mimořádně vysoko laťku kvality. Ke cti jejich pokračovatelů dodejme, že se jí snaží udržet na této úrovni dodnes.

¹⁹⁶ Miroslav Bobek – Od mládí ho bavila popularizace vědy a svou aktivitou se nakonec dostal k Josefu Kleiblovi do Českého rozhlasu. Do Meteoru přispíval a údajně se měl stát nástupcem Josefa Kleibla. Na to byl nakonec moc nezkušený a měl se stát nástupcem Ivo Budila. Do Meteoru i nadále přispíval, ale jeho cesta nakonec vedla do pražské zoologické zahrady.

POKORNÝ, Milan. *O čápech, lidech a jiné zvířené. Interview Milana Pokorného s Miroslavem Bobkem* In: In. ŠEFL, Milan a Bronislav PRAŽAN. *Týdeník rozhlas*. Praha: Radioservis, 1991-, 2011(28). s. 12

¹⁹⁷ Cena Vojtěcha Náprstka – od roku 2002 je udělována Akademií věd za zásluhy v popularizaci věd.

¹⁹⁸ Fakta jsou jen základem – Časopis *Vesmír*. [online]. Copyright © VESMÍR, spol. s [cit. 24. 05. 2019]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2007/cislo-12/fakta-jsou-jen-zakladem.html>

4.3. Meteor a jeho tematické okruhy

Jako každý naučný pořad pro mládež měl i Meteor ovlivňovat a motivovat mladé k většímu zájmu o dané obory. V jeho případě zejména o přírodovědecké (okrajově humanitní) obory, ale nejen o ně. Dodejme, že popularizace vědy byla také jedním z cílů komunistického režimu, jehož učení se odvolávalo na marxisticko-leninskou filosofii.¹⁹⁹ Meteor se zásadně, ani v době svého vzniku, ale ani v letech tzv. normalizace, nevěnoval politickým tématům. Je s podivem, že vládnoucí komunistická strana přesto neměla nic proti jeho vysílání. Vysvětlení lze nalézt ve slovech Josefa Branžovského, který uvedl: *“Meteor, dnes už s třicetiletou tradicí (citace pochází z roku 1993), zůstal i v éře normalizace neúspěšnějším a nejnápaditějším vzdělávacím pořadem, který se nepominutelně vtiskl do vědomí nejen mládeže, ale i dospělých. Vydobyl si své místo především atraktivním a přitom závažným výběrem tematiky, která odhalovala lidské poznání jako dobrodružství.”*²⁰⁰

V počáteční éře Meteoru nebyl typ magazínového pořadu obvyklý. Rozhlasovým vlnám dominovala reportáž, jak si můžete poslechnout v audioarchivu Českého rozhlasu. Úvodní díl pořadu byl odvysílán na stanici Praha 27. září 1963 v 14:30. Jeho stopáž byla 21 minut a 47 vteřin. Historicky první epizoda Meteoru nesla název *Horolezci v podzemí*. Oldřich Unger se ujal slova i režie. Tento díl obsahoval zvláštnosti Chýnovské jeskyně v Jižních Čechách. Hned další týden (dne 4. října 1963) vyprávěl Unger o živoucích pozdravech z dob dávných v přírodní rezervaci v Krkonoších. Na tvorbě jednotlivých dílů si dával velice záležet. Dohlížel na to, aby pro mladého posluchače byly reportáže poutavé a v každém díle se dozvěděl něco nového. Od prvního dílu byl Meteor uváděn ještě původní znělkou, která navozovala v posluchačích pocit záhad a tajemství. Jak uvedl trefně Jiří Grygar v rozhovoru pro Radiožurnál 23. 8. 2018, měla evokovat skutečnost, že věda je zajímavá a odhaluje tajemství., což bylo a je cílem magazínu Meteor. Roku 2005 byla vyměněna za znělkou novou. Mnozí posluchači

¹⁹⁹Lenin v roce 1917 po převzetí své moci prohlásil: upřesňuje: *“Bez řízení specialistu v různých oborech vědy, techniky a praxe je přechod k socialismu nemožný, neboť socialismus vyžaduje uvědomělého a hromadného postupu k vyšší produktivitě práce než za kapitalismu a na základě dosaženém kapitalismem.”*

(Zdroj citace: OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Věda jde k lidu!. československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zitrky. s. 19

²⁰⁰Josef Branžovský: Tradice rozhlasových vzdělávacích pořadů. In: Rozhlasová práce, č. 2, ročník XVII, Praha 1993, str. 11. Dokumentační zdroje Československého a Českého rozhlasu.

tuto inovaci nepřijali a sám Jiří Grygar – astronom a dlouholetý spolupracovník – to označil za chybu.

Meteor od samého počátku neměl nouzi o zajímavé a originální nápady, jak připoutat posluchače k rádiovému přijímači. Nepřinášel pouze aktuální novinky ze světa vědy a techniky, jako to dělal především jeho předchůdce *STOP! Magazín*, ale začal se věnovat i historii vědy. Následně získaly v obsahové nabídce Meteoru místo poutavé příběhy, kterým se zájmem naslouchali nejen mladí, ale i ti dříve narození. Jako jeden z nemnoha tehdejších pořadů Meteor nesděloval pouze suchá fakta, ale dokázal je i barvitě vyprávět. Josef Kleibl i Oldřich Unger, a po nich pak všichni další, od začátku věděli, že má-li mít jejich rozhlasový magazín, věnovaný vědě a technice, vysokou poslechovost i u mladých, musí fakta nejen sdělovat, ale i zajímavě a poutavě interpretovat. Důležitým předpokladem pro výběr spolupracovníků nebyla jen špičková odbornost, ale právě tak schopnost o zvoleném tématu zajímavě a poutavě promluvit. Sebezajímavější vědecký objev či problém ztratí pro posluchače (a nejen ty mladé) na přitažlivosti, jestliže je prezentován jako monotónní suma informací, limitovaným, odborným jazykem bez schopnosti jej srozumitelně, přitom barvitě popisovat a průběžně porovnávat s tím, co posluchač zná tak, aby naplno zapojil svoji fantazii. Takový projev odradí i informovaného a zaujatého posluchače. Rozhlasovému přijímači chybí obrazovka i monitor, a tak hlavním výrazovým prostředkem bylo a je mluvené slovo

Neméně významným faktorem byl i výběr atraktivních a aktuálních témat, která měla zejména mladé diváky zaujmout a upoutat jejich pozornost. Dobrým příkladem je třeba Meteor z 18. června 1965 (měl stále ještě stopáž do 30 minut), kde se Oldřich Unger vydal s entomologem Jaroslavem Krupkou na jižní svah na Trojské stráně zkoumat mravence. Snad každé malé dítě někdy pozorovalo tento živočišný druh a bylo fascinováno ruchem, a přitom vzácným řádem života v mraveništi. Ve zmíněném pořadu získal mladý posluchač informace o mravencích na vědecké úrovni hned z několika zorných úhlů, ale zároveň tak, aby tomu rozuměl. Hovořilo se tu o vlivu mravenců na lidská obydlí, o jejich historickém významu pro lékařství i způsobech, i o tom, že jejich výzkum je možný i v Praze. V době, kdy měl Meteor de facto monotematickou podobu, dokázal z jediného tématu vytěžit maximum díky promyšlené volbě odborného spolupracovníka a pečlivé přípravě a neméně pečlivé realizaci.

Zpočátku byla hlavní pozornost věnována zejména ekologii, ale postupem času se škála témat měnila stejně, jako potřeby či nároky posluchačů. Volba témat rezonovala

s požadavky společnosti. Časem se do vysílání prosazovaly i aktuality z vědy a techniky, zdaleka nejen té domácí či sovětské, což byla informace i o míře svobody u nás. Ale ani v „tuhých“ dobách nebyla na vlnách tohoto magazínu prezentována ryze politická témata, jak již bylo zdůrazněno. Jak šel čas, měnili se lidé, do značné míry struktura pořadu, objevovala se logicky zcela nová témata, ale neměnnou a závaznou zůstala vysoká obsahová kvalita a její přitažlivé zpracování. Celá řada periodických, rozhlasových pořadů je časem poznamenána nebo alespoň v konkrétním čase ukotvena. O Meteoru toto tvrzení neplatí mj. právě proto, že se na jeho obsahu nepodepsala politická situace. Nikdy nebyl spoután krkolomnými, tendenčními frázemi, a proto je jeho poslech (i zpětně) poutavý a inspirativní i pro mladé z 21. století. A ještě jedna důležitá poznámka. Meteor nikdy nebyl připravován a natáčen jako jeden z bezpočtu pořadů, vysílaných na rozhlasových vlnách. Každý další magazín byl a je připravován a realizován jako jedinečný originál. Řečeno výrobní terminologií, v redakci nikdy nezavládla „sériová výroba“ jednotlivých dílů. Ke každému bylo a je přistupováno jako k „prototypu“ a je to z nich cítit. Zaposlouchejte se a uslyšíte, jaké zaujetí a nadšení je v každém z nich ukryto.

Dalším nepřehlédnutelným faktem, jímž se Meteor lišil od ostatních pořadů, bylo jeho prázdninové vysílání, které pravidelně, každý rok neslo název *Meteor na Stezce za dobrodružstvím*. Na rozdíl od většiny obdobných pořadů, které měly o prázdninách volnější režim a uváděly spíše reprízy, Meteor přinášel premiérové pořady, které nabízely posluchačům měly letní a prázdninovou tematiku.²⁰¹

Za léta, kdy byl Meteor vysílán, bylo zpracováno hned několik statistik zkoumajících zpětně jeho obsahovou pestrost či skladbu (viz. *Kapitola Obsahová analýza*). Zde uvedu několik populárních témat a příkladu Meteoru.

Aktivity mladých V pořadech se často představovala různá hnutí a spolky pro děti, čímž se Meteor podílel na jejich propagaci. Pořádal např. i soutěže pro středoškoláky jako *Natura semper viva* (překlad Příroda stále živá, soutěž o tvořivosti studentů) nebo série *První kroky* (mladí posluchači psali práce na téma ochrana přírody). Dále Třeba v díle z roku 1978 se věnoval mladým ochráncům přírody z Osečné, kteří pomáhali

²⁰¹ RYKL, Milan. *Renaissance rozhlasu 1958-1968*. In. JEŠUTOVÁ, 1993,320

seznamovat nejen mladé s důležitostí ochrany přírody. Meteor se stal i spoluorganizátorem ekologického Hnutí brontosaurus.²⁰²

Kosmonautika a astronomie – Obrovský zájem o tuto tematiku byl logický. Lidé se o kosmonautiku a astronomii začali zajímat zejména díky sovětskému kosmickému programu. Sověti jako první poslali na palubě kosmické lodi Vostok do vesmíru člověka. Datum 12. duben roku 1961 se tak navždy zapsal do paměti lidstva a posluchači rozhlasu si jej dodnes spojují s hlasem Jiřího Grygara, který spolupracoval na strhujících reportážích mj. i o tom, jak vypadá naše Země z nadhledu. Vzápětí se objevila témata, která řešila otázky, jak se stát kosmonautem, co jsme se dozvěděli díky cestování do kosmu, do jaké míry má izolace kosmonauta v kosmické lodi dopad na jeho psychiku a spousta dalších. Od roku 1992, kdy se Ivo Budil stal hlavním redaktorem Meteoru, zažívala kosmonautika doslova zlaté časy, protože byl jejím nadšeným popularizátorem.

Biologie (antropologie, genetika, lékařství) Do této kategorie lze zařadit mnoho různých oborů, jimž se Meteor, díky tomu, že byl zaměřený spíše na přírodní vědy, věnoval nespočetněkrát. Odborné schopnosti členů redakce Meteoru byly natolik vysoké, že dokázali své posluchače bezprostředně informovat a srozumitelně vyložit i problémy působení stavu beztíže na lidský organismus. Rozhovor vedl v r. 1965 Oldřich Unger s Milanem Morávkem z Ústavu leteckého lékařství, neboť náš ústav se dlouhodobě podílel na zkoumání beztížného stavu.

Fyzika a matematika – Oba obory zařazují do stejné kategorie, ale Meteor se vždy věnoval spíše fyzice než matematice. Udělat poutavou přednášku či rozhovor o matematice není vůbec jednoduché. Matematika je sice královská věda, ale u mládeže se velké oblibě netěší. Navíc matematická témata obecně vyžadují od posluchačů vyšší nároky při percepci, ale i znalosti, které jsou věkem nepoměrně diferencovanější, než je tomu u jiných vědních oborů. Povědomí o matematice je zcela odlišné u sedmiletého dítěte a u osmnáctiletého maturanta Proto nepřekvapí, že Meteor se věnoval spíše tématům fyzikálním, ale ani ta nebyla jeho prioritou. Důvodem je i skutečnost, že fyzikální tematice se přednostně věnoval pořad brněnské redakce s názvem *Paprsek*., Ale ani fyzika nevyšla v tematické skladbě Meteoru naprázdno. Některá léta byla na

²⁰²Tamtéž, 320

Hnutí Brontosaurus – české občanské sdružení akční již od roku 1974. Zaměřuje se zejména na ochranu přírody.

příspěvky z fyziky velice bohatá. Například rok 1976, kdy se matematika a fyzika umístily hned na druhé příčce nejvyšších pořadů.

Další nevýhodou pro popularizaci fyziky, matematiky je přirozená a silná konkurence televize. Její audiovizuální povaha je vhodnější pro demonstraci různých pokusů, což platí i pro následující kategorii.

Chemie – ani ta není pro mladé posluchače populárním oborem. Pro svou složitost se začíná vyučovat většinou až na vyšších stupních základních škol. Avšak chemické pokusy bývají velice efektní, tím spíš je-li pokus možné průběžně sledovat. Je tedy logické, že se Meteor vždy věnoval chemii spíše okrajově. Skvělou popularizačně naučnou roli ve prospěch chemie sehrály v Meteoru dramatizace příběhů proslulého Sherlocka Holmese. Ono odborné chemické zázemí jim ve svém díle s názvem *Chemické příběhy Sherlocka Holmese* dodal polský spisovatel Waclav Gołembowicz (později vysílány díly podle Rudolfa Čechury). Legendární detektiv tu v rámci vyšetřování šikovně aplikoval chemické poznatky, aby pak nezvratně odhalil pachatele. Meteor rovněž seznamoval své posluchače s významnými osobnostmi tohoto oboru. Samostatný díl byl např. věnován českému vědci Jaroslavu Heyrovskému, držiteli Nobelovy ceny za chemii.

Botanika – prakticky hned druhý díl Meteoru se zaměřoval na botaniku. Šlo o *Klenoty z doby ledové* ze 4. října 1963, kde Oldřich Unger se s mikrofonem vydal do Krkonoš, aby upozornil na vzácné pozůstatky někdejší fauny a flóry u nás. Jindy se s ředitelem Ústavu experimentální botaniky Ctiborem Blatným věnoval péči o rostliny a jejich reálnému ohrožení viry. Rozhovor probíhal na pokračování a čtyřdílná série nesla název *"Mlčící pacienti"*. Botanika byla v Meteoru oborem populárním a dodnes má ve vysílání své místo.

Věda o Zemi (Geologie/geografie/meteorologie, ...) Věda o Zemi představovala jedno z ústředních témat Meteoru. Je to logické. Bez té by nemohly být plně pochopeny problémy ostatních vědních oborů. (Hned první díl byl věnován speleologii). Za zmínku stojí díl z 15. 1. 1983, kde představoval Josef Kleibl sopky v Ekvádoru.

Ekologie a životní prostředí Meteor byl také významným popularizátorem spolků, které se ve své činnosti aktivně věnují ekologií a ochraně přírody. Vzhledem k tomu, že přístup k ekologii byl za normalizace otřesný, byla tato činnost velice záslužná. Do vysílání se relativně v pravidelných intervalech vrací příspěvky na téma: *Poznej a chraň!* Díky Meteoru se posluchači dozvěděli o již zmíněném Hnutí Brontosaurus.

Zoologie – příspěvky věnované zvířatům mají u posluchačů zaručený úspěch. Vždyť které dítě nemá rádo zvířata? O tom, jak lidé milují zvířata vypovídá i velká návštěvnost a četnost našich zoologických zahrad. V dobách, kdy mládež netrávila svůj volný čas u monitorů počítačů a chytrých telefonů byla pro ně zvěř největší atrakcí. Navíc zoologie měla generačně velice široké spektrum posluchačů, které se nedělilo na děvčata a chlapce. Proto bylo pochopitelné, že Meteor se jim rád a často věnoval. Vytvořil o nich dokonce vlastní pořady. Jako příklad bych uvedla třeba díl z 30. 8. 1966, kde Oldřich Unger se Zdeňkem Veselovským představili zvuky lva.²⁰³ V této oblasti byla navázána spolupráce i se zahraničními hosty, konkrétně z britské BBC Ornitolog J. Boswell tehdy pouštěl hlasy ptáků z jiných kontinentů. Jeho pořad zřejmě inspiroval „ptačí hitparádu“, která byla vysílána v letech 1969 až 1970 pod názvem „Šest na bidýlku“, parodující vědomě mimořádně úspěšný pořad hudebního publicisty Jiřího Černého *Dvanáct na houpačce*.²⁰⁴

Zejména v této kategorii a možná v celkovém součtu oborů se stal nejznámějším počinem projekt *Hlas pro tento den* vysílaný v Meteoru od 21. března 1968 do 21. června. Bylo v něm vysíláno celkem 79 pětiminutových dokumentů s ukázkou hlasu či zpěvu ptáka (zdrojem byl systematicky rozšiřovaný archiv zvuků Oldřicha Ungera) a s výkladem ornitologů.²⁰⁵

Historie – již na podzim 1963 vystoupil historik Václav Vladimír Štěch ve vysílání Meteoru s cyklem Praze. První díl byl věnován krásám a zajímavostem Novotného lávky, následující unikátním památkám pražského židovského města apod.

Historie byla v Meteoru vnímána většinou jako doplňkový obor. Všechny vědecké disciplíny na světě mají své dějiny. Pokud se hovořilo o nějaké osobnosti z nedaleké či vzdálené minulosti, bylo pro plné pochopení jeho činů a významu jeho objevu uvést i historický kontext, tedy zajímavé informace o době, v níž žil. Jako dobrý příklad můžeme uvést díl z roku 1975, kde nás astronom a historik Zdeněk Horský provede životem Tadeáše Hájka z Hájku.²⁰⁶ Jako zajímavost by za to stál uvést díl z roku 1984,

²⁰³ Zdeněk Veselovský (*26. srpna 1928 Jaroměř – † 24. listopadu 2006 Praha) - významný český zoolog. Byl dlouhá léta ve vedení Zoologické zahrady a zároveň je autorem mnoha naučných knih o zoologii a ekologii.

²⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, Tomáš. Meteor – půl století popularizace vědy a techniky. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 45.

²⁰⁵ Oldřich Unger vlastnil mikrofon značky Nagra, díky které měl velkou sbírku hlasů a zvuků přírody, která sloužila jako podklad pro tento pořad, jež je vysílán prakticky až do současnosti.

²⁰⁶ Tadeáš Hájek z Hájku (*1552-†1600, Praha) - renesanční vědec – astronom, alchymista a matematik.

kde se probíral zápas o český jazyk v roce 1824 a snaha o počestění matematických výrazů.

Literatura – Literatura a Meteor k sobě neodlučitelně patří už od počátků. Věnoval se vysílání četby na pokračování různých žánrů a oborů. Od literatury faktu, po science fiction. V bohaté minulosti historii Meteoru jsme mohli slyšet díla takových autorů jakým je např. spisovatel Isaac Asimov nebo klasik vědecko-fantastického žánru – Jules Verne (kterému bylo věnováno celé léto 2018), či český autor Josef Augusta, který psal zejména knihy pro děti s tématem pravěku.

V Meteoru bylo vysíláno mnoho oborů – jeho tematika byla velice pestrá. V další kapitole už se přesunu od obsahové stránky opět k historii Meteoru a jeho osobnostem.

4.4. Meteor po roce 1989

Po roce 1989 se Čechům a Slovákům doslova otevřel celý svět. Lidé měli konečně přístup k informacím, od nichž je celá léta dělila „železná opona“, a s nástupem počítačů a chytrých telefonů došlo doslova k informačnímu boomu. To bohužel vedlo k snížení zájmu o Meteor. Navíc pro některé se stal symbolem doby minulé, a to navzdory své nepřehlédnutelné apolitičnosti.

Když v roce 1992 skončil Josef Kleibl jako hlavní redaktor Meteoru, nastupující Ivo Budil byl v nezáviděníhodné pozici. Odliv posluchačského zájmu v 90. letech minulého století byl nepřehlédnutelný. Ze sociologických průzkumů např. vyplývá, že se v té době měnil hodnotný systém mladé generace, ale především její volnočasové aktivity. Četba, poslech rozhlasu, návštěva kina ad. se ocitly doslova „na vedlejší koleji“. Navíc Ivo Budil přebíral Meteor od jeho zakladatele a to zavazovalo. K jeho cti budiž řečeno, že dokázal zvolit vlastní cestu.

Za éry Ivo Budila se volily různé taktiky, jak dosáhnout většího počtu posluchačů. Co jsem svým poslechem zaznamenala, byla především změna struktury magazínu. Jednotlivé reportáže měly kratší stopáž, než tomu bylo dřív, a tak se v rámci do jednoho vysílaného dílu vešlo více segmentů než v předchozích letech. Budilův přístup bych charakterizovala jako kreativnější s akcentem na určitou tajuplnost a záhadnost vysílaných příspěvků. Snažil se neustále probouzet zájem o každé téma s cílem nedidakticky upozornit posluchače, že věda nabízí až neuvěřitelná dobrodružství těm, kteří se o ni zajímají. Jako příklad uvedu pořad vysílaný 27. 12. 1993. Jednalo se o

speciální vydání, rekapitulující na sklonku kalendářního roku nejoblíbenější témata a příspěvky. Zazněl v něm i ten, který nesl název „*Šestnáct tisíc párů přestárých bílých dvojčat*“. Nabízel výsledky výzkumu zdravotního stavu dvojčat, která zažila a přežila druhou světovou válku a dožila až do 90. let. Minulého století. Nebo název jednoho z témat z 8. 1. 1994 - „*Američani jsou rozumnější*“, jenž absolutně nenapoví, o jaký tematický okruh by se mohlo jednat. Nakonec šlo problematiku kouření a jeho vliv na zdraví obyvatel v českých zemích. Zatímco v Americe procentuálně kouří mnohem méně mužů než u nás. Má menší osobní poznámka k dikci Ivo Budila je to, že v přímém porovnání s přednesem Oldřicha Ungera a Josefa Kleibla, mluvil mnohem rychleji.²⁰⁷

V 90. letech minulého století doznal Meteor nenadálou, ale poměrně zásadní změnu, co se hlasatelského obsazení týče. Dagmar Sedláčková – oblíbená, dlouholetá moderátorka a průvodkyně jednotlivými příspěvky byla nenadále hospitalizována a náhradu bylo třeba řešit doslova ze dne na den. Zastoupila ji Zdeňka Sajfertová.²⁰⁸

I po obsahové stránce byl „budilovský“ Meteor do určité míry jiný. Byl silně orientován k problematice astronomie a kosmonautiky, protože šéfredaktor Budil byl jejich velkým nadšencem a vesmírná tematika měla tehdy nepoměrně větší prostor ve vysílání, než tomu bylo za Josefa Kleibla. (Jak jsem již uvedla, v letech 1980–90 byl redaktorem časopisu *Vesmír*).²⁰⁹

I nadále se pokračovalo v podpoře spolků pro mladé především s ekologickým zaměřením (Meteor tehdy zásadně pomohl snaze rozšiřovat pražskou zeleň, v čemž mohla zásadním způsobem pomoci mládež.). Akcentovala se, víc než kdykoliv předtím, komunikace s posluchači. Jejich dotazy a podněty i nadále podstatným způsobem modelovaly obsahovou podobu jednotlivých relací Meteoru. Dodejme však, že interakce mezi redakcí Meteoru a jeho posluchači byla vždycky velice významná.

Krátce se budu věnovat i hudební stránce. Měla vždycky velice osobitou podobu. Nejen že oddělovala jednotlivé příspěvky, ale měla za úkol podtrhnout dramatické momenty pořadu a přirozeně mít i roli ilustrační. Podobu ji vtiskl vynikající

²⁰⁷ Přednes v rozhlasu se zrychluje, dle mého názoru je za tím vliv soukromých médií, díky které se změnila dikce. Změnilo se i vyjadřování – mluva v rozhlasu se stává více hovorová.

Zajímavou poznámku měla Zdeňka Sajfertová k přednesu Ivo Budila. I když se styl přednesu zvlášť po revoluci měnil díky vlivu zahraničních médií, tak on zůstával spíše u „starosvětějšího“ stylu češtiny, věty občas konstruoval až moc složitě.

²⁰⁸ Zdeňka Sajfertová (* 4. 5. 1959 Chlumec nad Cidlinou) - Herečka. Absolvovala herectví na DAMU (1982). Hrál v divadle i filmech. Do Meteoru se dostala jako zástup Dagmar Sedláčkové. Začátky pro ni v Meteoru nebyly jednoduché, protože neměla vědecké vzdělání a ani rozhlasové, tudíž některé texty pro ni byly složité. Pomáhala jí to, že vyrůstala v rodině, kde její maminka byla učitelkou biologie a chemie. Ivo Budil s ní velice dobře spolupracoval a výborně se ve vysílání doplňovali.

²⁰⁹ Josef Kleibl měl údajně radši obory humanitní, i když ve statistice se to příliš neprojevuje.

hudební redaktor Luboš Kosek, který ve spolupráci s Meteorem pokračoval i pod vedením šéfredaktora Budila. Leoš Kosek, stejně tak jako jeho pokračovatelé (patřil k nim např. Jiří Dohnal, který o své spolupráci s magazínem vyprávěl v Meteoru vysílaném např. 3. 10. 1999), se maximálně snažil, aby i hudební podkres Meteoru korespondoval s obsahem jednotlivých příspěvků, a přitom měl svoji nezaměnitelnou a snadno identifikovatelnou podobu, kterou budou vnímat právě a především jeho posluchači. V profesní výpovědi Jiřího Dohnala, která zazněla na rozhlasových vlnách, mě např. zaujala poznámka o způsobu výběru hudby. Dlouho do něj nesměl nikdo ze zaměstnanců mluvit (nejspíše tím myslel dobu porevoluční). Na otázku, který z příspěvků považuje – ve spojení s hudební složkou – za nejzdařilejší – připomněl, že s velkou pochvalou se setkal jeho hudební výběr k ptačímu zpěvu (díl vysílaný 27. února 1999) ke kterému vybral ukázky z flétnových koncertů. Ty jemně doladřovaly atmosféru k ukázkám zpěvu drobných pěvců. Navíc Ivo Budil byl milovníkem vážné hudby, což logicky ovlivňovalo hudební složku magazínu Meteor.²¹⁰

Když už jsem zmínila Leoše Koska, vypůjčím si jednu z jeho vzpomínek na Ivo Budila, s nímž po léta spolupracoval. Podle mého soudu totiž velmi přesně charakterizuje a vystihuje jeho osobnost.: „*Mě udivovalo, že kdykoliv jsme skončili pořad, když jsme dokončili natáčení, tak Ivo mi poděkoval. A to jsem nikdy nezažil u nikoho. Prostě jsme dokončili práci a on vždycky poděkoval, uklonil se. Říkal: děkuji za spolupráci. Bylo to výborné. A těším se příště.*”²¹¹

Ivo Budil působil jako hlavní redaktor Meteoru až do roku 2005, kdy ho vedení Českého rozhlasu pro další rok již nepotvrdilo do této funkce. Éra Ivo Budila tak definitivně skončila vysíláním magazínu dne 28. ledna 2006. Bylo mu vytýkáno, že ačkoliv má Meteor dlouhodobě vysokou poslechovost a přitahuje cílovou skupinu, která má sociálně i generačně velice pestrou strukturu, tak je jeho každý pořad neúměrně finančně náročný. Nepomohlo ani to, že vědeckí experti se na přípravě Meteoru podíleli bez nároku na honorář.²¹²

²¹⁰ Meteor zvláště v 70. a 80. letech se spíše hrál skladby popové a popově upravené známé skladby.

²¹¹ Rozhovory pro Ivo Budila: hudební redaktor Leoš Kosek [online]. Copyright © [cit. 24. 05. 2019]. Dostupné z: <https://media.rozhlas.cz/audio/00619672.mp3>

²¹² JEŠUTOVÁ, 2013, 28

5. 21. století s Meteorem

Minulou kapitolu jsem uzavřela nedobrovolným odchodem Ivo Budila z vedení Meteoru.²¹³ V této kapitole se budu věnovat době po ukončení jeho působení. Jak již je patrné z obsahových statistik, které jsem zařadila do textu své práce, zřetelnější změny se projevovaly především v tematickém zastoupení jednotlivých příspěvků. Je to přirozené. Každý z redaktorů měl, má a bude mít svůj osobitý styl a vždycky tu působili lidé, kteří nejen ovládali rozhlasovou profesi, ale měli a mají i širokou odbornou erudici. Především oni ovlivňovali tematickou skladbu příspěvků. Na druhé straně se nikdy nejednalo o zcela zásadní obsahovou proměnu. Tvůrci Meteoru si vážili a respektovali práci svých předchůdců, což platí do dnešních dnů.

V 21. století se proměnilo i generační složení posluchačů. Posunulo se směrem k těm „dříve narozeným“, kteří s Meteorem vyrůstali od dětství. Důvodem je nepochybně skutečnost, že pro současnou populaci dětí a mládeže je rozhlasové vysílání tak trochu archaickou záležitostí. Spojení zvuku s obrazem, které nabízí už i „chytré telefony“ a ty jsou neustále po ruce, respektive stále v rukou mladých, je nezbytností. Stačí se jen rozhlédnout kolem sebe. Žijeme v době mnoha převratných technických vymožeností a ty jsou pro rozhlasové vysílání tvrdou konkurencí zdaleka nejen u nastupující generace. I Dvojka, stanice ČR, na které je Meteor vysílán a kde je tento pořad právem považován za její vlajkovou loď, veřejně přiznává, že ji ubývají posluchači. Hlubší úvaha na téma, proč tomu tak je a co všechno podmiňuje celkový odliv zájmu posluchačů, respektive proměnu posluchačů výhradně na diváky, by vydala na samostatnou studii. Jistě, prvotní je nesporně současná technika, ale ani zdaleka to nebude jediná příčina. Změnil se životní styl současných dětí i mládeže, jejich volnočasové aktivity i jejich přístup k poznávání. Získat si jejich pravidelnou pozornost bude i pro kvalitní redaktory a externí spolupracovníky Meteoru, kteří se rekrutují z řad špičkových a uznávaných vědců, čím dál těžší.

5.1. Nedávná historie Meteoru a současnost

Každý z hlavních redaktorů měl jiný styl vedení tohoto populárně vědeckého pořadu. Po Ivo Budilovi v roce 2006 převzala Meteor do péče publicistka Jindřiška Jarošová. Autorsky tvořila jednotlivé díly prakticky sama, vlastní obsah doplňovala obvykle

²¹³ Jeho odchod jsem již vysvětlila v přechozí kapitole.

jedním, později dvěma příspěvky od jiných autorů. Poprvé ji bylo možné slyšet ve vysílání Meteoru 4. února 2006, ale v redakci tohoto rozhlasového magazínu nebyla žádným nováčkem. Pracovala tam již od roku 1982.²¹⁴ Na rozdíl od Ivo Budila, který se v jednotlivých dílech o něco více věnoval astronomii, Jindřiška Jarošová tíhla spíše k medicíně a historii. Přitahovala ji zejména témata z historie Egypta, který sama navštívila, a podílela se rovněž na tvorbě seriálu o cestách významných českých osobností do této země (např. *Martin Kabátník v Egyptě* a *Neruda v Egyptě* – vysílané v roce 2008).²¹⁵ V týdeníku Rozhlas nechala i čtenáře nahlédnout, jak se tvoří díly pořadu: *“Postupně si témata a jednotlivé příspěvky zapisuji na jednotlivé malé kartičky papíru. Když mám dostatek kartiček, sednu si jednoho dne doma na koberec a začnu si z nich skládat jednotlivé pořady. A protože každá kartička je originál, mám jistotu, že příspěvek nezařadím dvakrát, neb jednu kartičku na dvě místa jaksi fyzicky dát nelze.”*²¹⁶ Ve vedení Meteoru skončila 31. října 2008. S rozhlasem se však úplně nerozloučila – dále působila ve Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých, kde připravuje zvukový časopis pro nevidomé (sama trpí slabozrakostí).²¹⁷

V roce 2008, poté, co Marek Janáč ukončil svůj pracovní úvazek v Radiožurnálu, nastoupil na místo vedoucího v redakci Meteoru. Jeho příchod do rozhlasu připomíná Oldřicha Ungera, jen se odehrál o pár let později. Bylo mu dvacet, psal se rok 1991, a on se přišel do budovy na Vinohradské třídě v Praze zeptat, jestli tam pro něj nemají práci. Když začal připravovat Meteor, nebyl již nezkušeným rozhlasovým začátečníkem.²¹⁸ Výstižně to charakterizovala Andrea Hanáčková pro týdeník Rozhlas: *“Marek Janáč nespádl z nebe. Jeho zájem o vědu a techniku je dlouhodobý, prověřený magazíny, i jednorázovými příspěvky na Radiožurnálu a Leonardu. Meteor sklízí plody dlouhodobého růstu zpravodaje, reportéra a dokumentaristy, technicky vynalézavého a s oblibou experimentujícího.”*²¹⁹

²¹⁴ Mužský hlas, který ji v Meteoru doprovázel, byl český rozhlasový autor a novinář Jiří Vejvoda.

²¹⁵ JEŠUTOVÁ, 2013, 82

Je historičkou a byla i v Egyptě, který ji inspiroval.

Martin Kabátník (*1428 - †1503) - spisovatel, cestovatel a člen Jednoty bratrské.

Jan Neruda (*9. července 1834 - †22. srpna 1891) - známý český básník, spisovatel, dramatik a kritik.

²¹⁶ ČERNÝ, Tomáš. *Jindra Jarošová – když pracuje, okna se chvějí*. In. ŠEFL, Milan a Bronislav PRAŽAN. *Týdeník rozhlas*. Praha: Radioservis, 1991-, 2008(33). s. 12

²¹⁷ JEŠUTOVÁ, 2008, 82

²¹⁸ JEŠUTOVÁ, 2008, 76-77

²¹⁹ Meteor v mobilu. HANÁČKOVÁ, Andrea. | Týdeník Rozhlas [online]. © Copyright 2011[cit. 24.05.2019]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv11/15_11/15_slysi.htm

Tuto éru velice dobře zmapovala studentka Lucie Nádeníková z katedry divadelních a filmových studií Univerzity Palackého v Olomouci ve své bakalářské práci, kterou nazvala *Od dřevěných zkamenělin ke crowdfundingu: Interaktivní metody práce s posluchači moderního veřejnoprávního rozhlasu na příkladu vědeckotechnického magazínu Meteor v letech 2008 - 2013*. Protože nechci kráčet v jejích stopách, odvolávat se na text práce a citovat z něj, rozhodla jsem se pro stručnou rekapitulaci zmíněného období.²²⁰

Ve stejném roce jako Marek Janáč nastoupila do Meteoru i Kateřina Březinová, která se na jeho moderování podílí dodnes. O svém nástupu do Meteoru mluvila v rozhovoru s Janem Rosákem 7. dubna 2015. Popsala zde, jak v roce ji v roce 2008 zavolaal Marek Janáč s tím, že hledají druhý hlas do Meteoru a pozval ji na konkurz. Tento naučný pořad znala už od mala, takže se příliš nerozmýšlela a na casting přišla. I přes velkou konkurenci byla vybrána právě ona, a tak je ženským hlasem Meteoru dodnes.²²¹

Éra Marka Janáče byla odlišná od ostatních díky jeho manažerským schopnostem, které pomáhaly Meteoru najít posluchače i v době nepříznivé pro rozhlasové vysílání. Byl velice aktivní ve vymýšlení soutěží. Jako příklad poslouží např. nápaditá soutěž s názvem S Meteorem do stavu beztlíže.²²² Často spolupracoval na projektech s již několikrát zmíněným astronomem Jiřím Grygarem a na tom se podepsala i obsahová část Meteoru – astronomie ve vysílání byla velice diskutovaným oborem.²²³

Jako první v řadě vedoucích redaktorů Meteoru, systematicky s Českou televizí, přesněji řečeno s pořadem Port (Znovu otevření hrobky Tycho de Brahe 15. 11. 2010, Jak ohnout světlo 15. 12. 2012 a více), zařizoval filmové projekce, Komunikoval s

²²⁰ NÁDENÍKOVÁ, Lucie. *Od dřevěných zkamenělin ke crowdfundingu: Interaktivní metody práce s posluchači moderního veřejnoprávního rozhlasu na příkladu vědeckotechnického magazínu Meteor v letech 2008–2013* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2019-04-26]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/sy0znn/>>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Andrea Hanáčková, Ph.D.

²²¹ Meteor je pro mě srdeční záležitost, říká jeho moderátorka Kateřina Březinová | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-je-pro-me-srdecni-zalezitost-rika-jeho-moderatorka-katerina-brezinova-7505384?fbclid=IwAR2kPnE5alJ8oFNfeESrN2IB5SQ1hh3DsZa2nomCd1eOM4ruWvmoiugr0Lg>

²²² Soutěž probíhala v 14. 9. až 14.10. V Meteoru byly podávány soutěžní otázky (čtyři otázky v termínech 14. 9., 21.9., 28.9., 5.10. a 12.10) a posluchači měli alespoň na jednu odpovědět emailem správnou odpověď. Výhercem se stal posluchač, který získal nejvíce bodů (v případě shodného počtu bodů – byl výherce losován).

²²³ Jiří Grygar spolupracoval s Markem Janáčem na soutěžích například při spolupráci na soutěži Ve stavu bez tlíže, si Jiří Grygar poprvé vyzkoušel tento zážitek.

diváky prostřednictvím sociální sítě Facebook a jiné.²²⁴ Marek Janáč se také vrátil k populárním fiktivním reportážím, které do vysílání zavedl Bohumil Kolář.²²⁵

Koncem roku 2013 oslavil Meteor 50. narozeniny. Při této příležitosti byla zahájena i výstava na počest Meteoru *Budoucnost začíná teď, aneb takhle vědce neznáte*, která získala prestižní cenu *SCIAP* (SCIENCE APPROACH) za třetí místo v kategorii Expozice.²²⁶ Týdeník Rozhlas a bulletin Svět rozhlasu se věnovali připomenutí tohoto kulatého výročí. Dokonce si i na tento český pořad vzpomněli na Světové konferenci vědeckých novinářů v Helsinkách, kde komentovali fenomén, jakým Meteor je.²²⁷

Velkou tečkou za 50. výročí Meteoru bylo rozhodnutí Učené společnosti České republiky k udělení čestného uznání za *“mimořádně úspěšnou a prospěšnou práci pro popularizaci vědy, zejména mezi mládeží”*. Čestná uznání byla předána na XX. valném shromáždění učené společnosti 19. - 20. května 2013 ve Velké aule Karolina za přítomnosti akademické obce a řady významných osobností.²²⁸ Ocenění získali Josef Kleibl a Oldřich Unger (převzala v zastoupení jeho vnučka). Ivo Budil a Bohumil Kolář dostali toto Čestné uznání bohužel in memoriam.²²⁹

Koncem roku 2013 Marek Janáč Meteor dobrovolně opustil.²³⁰ Od lednu 2014 působí ve vedení už současný vedoucí a mužský hlas Meteoru Petr Sobotka. Ani on není rozhlasovým nováčkem. Již od roku 2005 byl externím zaměstnancem Českého

²²⁴ Možnost shlédnout více z Port na <https://vimeo.com/55649197>

Přírodovědecká fakulta připravila interaktivní program o výzkumu rypoušů obřích — Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích* [online]. Copyright © Copyright 2019 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [cit. 26. 05. 2019]. Dostupné z: <http://www.jcu.cz/o-univerzite/aktuality/prirodovedecke-fakulta-se-podilela-na-velke-letni-soutezi-poradu-meteor>

Meteor spolupracoval na reportážích s populárně naučným pořadem Port, kde spolupracovali na reportážích, které byly vysílány na ČT a následně zvukový záznam v Meteoru. Port skončil s vysíláním v roce 2012.

²²⁵ Fiktivní reportáže – Reportáž fiktivní události. Do Meteoru je poprvé přivedl Bohumil Kolář a mezi posluchači byly velice populární

Například na podzim 2013 byla vysílána třídílná série o vesmíru, vytvořená ve spolupráci s Jiřím Grygarem.

²²⁶ Výstava k 50. výročí pořadu Meteor získala prestižní ocenění přehlídky SCIAP | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 24. 05. 2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/vystava-k-50-vyroci-poradu-meteor-ziskala-prestizni-oceneni-prehlikdy-sciap-7504652>

²²⁷ Totalitarianism's New Clothes. *EUSJA* [online]. Dostupné z: <http://www.eusja.org/totalitarianisms-new-clothes/>

²²⁸ Jednalo se o historicky první čestné uznání udělené učenou společností.

²²⁹ JEŠUTOVÁ, Eva. Výročí Meteoru – epilog. In: *Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci*. Praha: Český rozhlas, 2013, číslo 30, s 46.

²³⁰ Studentka Lucie Nádeníkové, která dělala s Markem Janáčem rozhovor pro svou bakalářskou práci uvedla důvod jeho odchodu – ideová stránka Marka Janáče se neslučovala s cílem Českého rozhlasu.

rozhlasu jako popularizátor vědy a od roku 2006 autorem pořadu *Nebeský cestopis*.²³¹ Jeho hlas v Meteoru v roce 2014 nebyl slyšet poprvé, zazněl tam již v roce 2003, za éry Ivo Budila. Vyprávěl o tom v rozhovoru z 22. září 2018, kde bylo možné si poslechnout, jak se k Meteoru dostal. V jeho rodině ho poslouchali pravidelně u snídaně, takže si k němu vytvořil vztah již od mládí. V roce 2003, kdy již pracoval jako astronom, ho napadlo, že napíše návrh tématu “Polární záře” do vysílání Ivo Budilovi.²³² Tomu se téma natolik zalíbilo, že nabídl Petru Sobotkovi, ať ho posluchačům představí a vysvětlí sám. A tak získal rozhlas dalšího spolupracovníka, jehož zájem a schopnosti logicky přivedly do redakce Meteoru.

“Na základě těchto dosavadních zkušeností s popularizací vědy v Českém rozhlasu jsem si jista, že se Petr Sobotka stane důstojným nástupcem a pokračovatelem dosavadní výborné úrovně autorů tohoto pořadu. Nahrazuje Marka Janáče, který se rozhodl ukončit svůj pracovní poměr na konci loňského roku.” Takto se vyjádřila vedoucí tvůrčí skupiny popularizace vědy Iva Sladká, ke změně ve vedení Meteoru po nástupu Petra Sobotky v lednu 2014.²³³

I Petr Sobotka vtiskl Meteoru svůj osobitý pohled a názor na současnou vědu, na obsahovou skladbu magazínu i na jeho formální podobu. Na základě poslechu všech pořadů Meteor, vysílaných v kalendářním roce 2018 jsem se pokusila statisticky vyhodnotit a následně analyzovat tematickou strukturu tohoto pořadu.

5.2. Obsahová analýza

Jako ukázkou oborů a témata byla v Meteoru často zastoupena, příkládám dvě různé tabulky. První zpracoval Josefem Kleibl pro svoji rigorózní práci s názvem *Vědeckotechnická revoluce v rozhlasových pořadech pro děti a mládež*, (1977), kde porovnává zastoupení různých vědeckých oborů ve dvou pořadech, určených velmi podobným cílovým skupinám – tedy Meteoru z pražské redakce, zaměřený především na člověka a přírodu s brněnským pořadem pro mládež Paprsek zaměřený k ryze

²³¹ Nebeský cestopis – magazín o meteorologii, astronomii a fyzice vysílaný Českým rozhlasem.

²³² Polární záře byla v roce 2003 vidět i v České republice, což je neobvyklý jev. Bývá vidět pouze v severských zemích.

²³³ Novým dramaturgem a moderátorem pořadu Meteor se stal Petr Sobotka | Servis pro novináře.

[online]. Copyright © 1997 [cit. 23. 05. 2019]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/informace/press/_zprava/novym-dramaturgem-a-moderatorem-poradu-meteor-se-stal-petr-sobotka--1303089

technické tematice. Já tuto tabulku použiju k porovnání obsahové podoby Meteoru v různých etapách.

Tematická zastoupení příspěvku v Meteoru roku 1976:²³⁴

Téma	Počet příspěvků	%
Literatura faktu a umělecké zobrazování přírody	32	16,9
Fyzika a matematika	19	10
Zoologie	17	9
Aktivita mladých	16	8,5
Životní prostředí	14	7,4
Biologie	13	6,9
Astronomie	11	5,8
Botanika	10	5,3
Medicína	9	4,8
Ostatní (Geologie, Sci-fi lit., chemie, ...)	48	25,4
Celkem	189	100

Tu druhou jsem převzala z diplomové práce Lenky Lukavské s názvem *Rozhlasový pořad Meteor v letech 1978-80*. Zpracovala ji a obhájila na fakultě žurnalistiky Univerzity Karlovy obhajované v roce 1983.

²³⁴ KLEIBL, Josef. *Vědeckotechnická revoluce v rozhlasových pořadech pro děti a mládež*. Praha: Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, 1977. 55

Obsahová analýza Meteoru za rok 1980.²³⁵

Téma	Počet příspěvků	%
Zoologie	57	32,6
Věda o zemi	49	28
Fyzika a matematika	24	13,4
Biologie	19	10,9
Různé (Medicína, historie,...)	10	5,7
Botanika	6	3,4
Astronomie a kosmonautika	6	3,4
Chemie	3	1,7
Kybernetika	1	0,6
Celkem	175	100

Jsem si samozřejmě vědoma časového odstupe obou prací, ale i jejich různého zaměření. Použité statistické tabulky nechci a ani nemohu vzájemně porovnávat (pracují mj. s odlišnými pojmy a členěním) a jednotlivě hodnotit, protože každý z autorů sledoval ve své práci poněkud odlišný cíl. Navíc pracují s odlišnými pojmy a členěním). Uvádím je obě jako zajímavou dobovou ilustraci, která má svoji specifickou výpovědní hodnotu.

Josef Kleibl uváděl literaturu faktu, umělecké zobrazování přírody a aktivitu mladých zvláště zatímco studentka Lenka Lukavská je roztřídila mezi jednotlivé obory, pod které spadají. Ze statistiky Josefa Kleibela i Lenky Lukavské však byly v průměru nejoblíbenější pořady z oboru Zoologie.²³⁶ Lásku k živé zvěři je u většiny mladých snadné pěstovat, protože k nim většina (nejen) mladých tíhne. Je tedy logické, že zoologie byla jedním z ústředních témat Meteoru. Důležitým poznatkem ze statistik je, že Meteor měl po celá léta mimořádně pestrou tematickou nabídku.

²³⁵ LUKAVSKÁ, Lenka. *Rozhlasový pořad Meteor v letech 1978-80*. Praha: Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, 1983. Vedoucí práce Josef Maršík.

²³⁶ U Josefa Kleibela to prakticky byla kategorie ostatní či různé, kam zahrnoval zejména jednotlivé přednášky z různých odvětví a oborů, které měly ve vysílání minoritní zastoupení a nestálo tedy zato je vyjmenovávat.

Téma	Počet příspěvků	%
Zoologie	49	18,6
Věda o zemi (Paleontologie, meteorologie, ...)	38	14,4
Fyzika a matematika	18	6,8
Technologie, kybernetika	9	3,4
Medicína a psychologie	42	16
Literatura a dramaturgie	39	14,8
Astronomie a kosmonautika	21	8
Historie	23	8,7
Ostatní (Chemie, ekologie, botanika, biologie.)	24	9,1
Celkem	263	100

(Zaokrouhleno na jedno desetinné číslo)

Porovnáme-li moji statistiku za rok 2018 s ostatními dvěma, tak jasně znázorňuje zvýšení počtu příspěvků, ačkoliv počet dílů Meteoru zůstává stejný. To znamená, že jednotlivé díly se v průměru věnují v současnosti většímu počtu různých témat, než tomu bylo v 70. letech minulého století.

A jak se změnil jejich obsah? Své prvenství si i nadále drží **Zoologie**, která, jak jsem uváděla dříve, je zajímavým a poutavým tématem pro mladší i starší generace.

Na druhém místě se umístila **Literatura a dramaturgie**. Přes polovina dílů Meteoru byla zakončena předčítáním například z knih Julese Verna (léto neslo název *Léto s Julesem Vernem*) či dramatické předčítání z naučné literatury – za zmínku by stály třeba šestidílná série *Poslední dny dinosaurů* či *Voda, včera a dnes*.

Zásadní nárůst vysílacího času si vydobyla tematika **Medicína a psychologie**. Příčinou zvýšeného zájmu o tento okruh může být podmíněn skutečností, že Meteor se nyní nezaměřuje pouze na mladší generaci, jak tomu bylo dříve, protože si je vědom širokého generačního spektra svých posluchačů. Mladí posluchači preferují většinou jiný okruh témat, neboť jim logicky a naštěstí chybí vlastní zkušenost ze zdravotními a psychickými problémy²³⁷

Zásadně ubylo téma **Aktivita mladých**, tedy prosazování mládežnických spolků. Nejspíše proto, že tento tematický okruh logicky nemá odezvu u „dříve narozených“ posluchačů a dodejme, že ho nepreferovali ani ti generačně mladší, jímž byl určen. Tím

²³⁷Samozřejmě že nepopírám, že i malé dítě může trpět mentální či fyzickou poruchou.

samozřejmě netvrdím, že Meteor už na toto téma nevysílá vůbec, ale předchozí roky byly bohatší.

I nyní jsou příležitostně pro mladé a starší posluchače pořádány soutěže, promítání filmů a jejich dotazy a poznámky jsou předcítány v Meteoru. Takovou příležitostí třeba byly 50. narozeniny, kdy si diváci mohli zasoutěžit o let ve stavu beztlíže 7. 9. 2013. Rozhovor s výhercem, který si mohl vyzkoušet a zažít to, co mohou prožít piloti tryskových letadel či kosmonauti, byl vysílán 2. 11. 2013. Jednoznačně je zřejmé, že soutěže a společenské akce byly nejčastěji organizovány v období, kdy Meteor vedl Marek Janáč (Meteor 2008-2013), než v současnosti (či za éry Ivo Budila a Jindřišky Jarošové).

Mírně se zvýšil i počet příspěvků věnovaný **Astronomii**. Velkou zásluhu na tom má nesporně astronom Jiří Grygar, který s Meteoru po léta pravidelně spolupracuje. Zároveň současný autor Petr Sobotka je původním zaměstnáním rovněž astronom, takže to jistě také sehrálo významnou roli.

K frekventovaným tématům patří obory okruhu **Věda o Zemi**, mezi které jsem zařadila např. paleontologii, meteorologii, geologii či geografii. Nejfrekventovanější z nich byla právě paleontologie (nejméně 15 příspěvků, a to nezapočítávám dramatizace z *Posledních dnů dinosaurů*), což je pochopitelné, protože paleontologie je velice atraktivním oborem, kterému se Meteor věnuje již od počátku.²³⁸

Velkým překvapením pro měl, byl znatelný úbytek **Ekologických témat**. Meteor se v uplynulém roce věnoval tomuto tématu pouze okrajově, i když v minulosti byla ekologie velice frekventovaným tématem, především za působení Oldřicha Ungera a Josefa Kleibla. Nyní se samozřejmě ekologii Meteor věnuje, ale spíše jako doplňkovému tématu k obsahově blízkým námětům. Důvod vidím v tom, že každý z redaktorů vedl Meteor jinak a každý, podle své odbornosti i zájmu, preferoval jiná témata. Dřívější redaktori více tíhnuli k přírodě, zatímco ti současnější více k vesmíru (zejména v případě Ivo Budila a Petra Sobotky).²³⁹

Fyzika a matematika se v Meteoru objevuje pravidelně, ale bohužel z těchto dvou oborů je masivnějším podílem zastoupená fyzika, která je k popularizaci nepopíratelně

²³⁸Vyprávěním z literární děl o Paleontologie navazuje na tradici 70. let, kdy bylo často možné poslouchat dramatizace paleontologa Josefa Augusty

²³⁹V žádném případě nechci znevažovat popularizaci ekologie v Meteoru, ale statisticky se tomuto oboru věnují méně. To neznamená, že nepomáhají rozvíjet i nadále v lidech ekologické citění. Dobrým příkladem je díl z 22. září s názvem „Nahraj hlas jelenů a pomoz je zachránit“, kde posluchači byly vyzváni k pomoci se záchranou evropské populace jelenů.

snazší, jak již bylo řečeno. Petr Sobotka si dal za úkol v budoucích letech přivést do vysílání více matematiky, ale souhlasím s jeho názorem, že to není jednoduché, protože podle jeho slov *“po druhé větě nikdo nerozumí o čem to je.”* Vysílání by v budoucnu mělo obsahovat více dramatizací, hádanek a úloh, kde by matematika měla hlavní slovo. Pracuje na tomto projektu více jak dva roky, ale zatím je ještě ve vývoji.

Velmi si ve vysílání polepšila **Historie**, která nyní dostává více prostoru než kdy jindy.²⁴⁰ Pro Meteor byla historie a dějiny spíše doplňkovým oborem, který pouze dobarvoval či dramatizoval vědecká témata. V současnosti můžete v Meteoru vyslechnout přednášky zaměřující se na historii pravidelně. Velkou zásluhou na tom má i dříve zmíněné *Léto s Vernem*, kde často rozebírali jeho díla a jejich vliv na historii. Příkladem bych uvedla třeba díl z 28. června 2018 *„Vernovo Ocelové město jako předzvěst válek“*.

Myslím, že tato analýza obsahové stránky Meteoru byla dostatečně podrobná proto, abych se přesunula k dalšímu tématu – a to 55. narozeninám tohoto úžasného pořadu.

5.3. 55. výročí Meteoru

Minulý rok oslavil Meteor další velké výročí. Český rozhlas se připojil k oslavám tohoto jedinečného pořadu nepřetržitým vysíláním starších dílů na Rádiu Retro. Jednalo se o rovných 20 hodin, jejichž vysílání začalo 12. 9. 2018. Jednotlivé díly byly vybrány z období 60. let až do roku 2013. Právě poslech tohoto maratonu Meteoru mne inspiroval při výběru tématu diplomové práce.²⁴¹

Posluchači Meteoru byli zváni na natáčení speciálního narozeninového dílu z Národního technického muzea (dále jen NTM). 23. září 2018 vlastním natáčením předcházela bohatý, doprovodný program. Od 10:00 do 11:30 probíhal v přednáškovém sále blok věnovaný Julesi Vernovi – jednomu ze zakladatelů vědeckofantastické literatury.²⁴² Na začátku této části programu byli všichni ti, co přišli vzdát hold svému oblíbenému pořadu, přivítáni Karlem Ksandrem, generálním ředitelem NTM a pozdravili je osobně i autoři Meteoru. Celý blok, jehož součástí byla i beseda s hercem Martinem Sobotkou, který před rozhlasovým mikrofonem propůjčil hlas slavnému

²⁴⁰ Výjimka je období Jindřišky Jarošové, která jako historička dávala významné množství prostoru.

²⁴¹ Rádio Retro slavilo 55 let Meteoru | Rádio Retro. [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/radioretro/_zprava/radio-retro-oslavi-55-let-meteoru--1803861

²⁴² Ve vysílání herec Marek Sobotka předstíral, že je Jules Verne a komentoval díle zdramatizovaná do letních dílů.

francouzskému spisovateli, udělal jakousi pomyslnou tečku za létem, které bylo věnováno Julesi Vernovi.²⁴³

V 12:00-13:00 se uskutečnil *Blok Meteor 55*. V tomto bloku byly představena výstava fotografií, která byla přístupná. Na netradičních fotografiích byli zachyceni vědci spolupracující s tímto populárně vědeckým pořadem. Autorem fotografií byl fotograf Khalil Baalbaki, ve spolupráci s bývalým autorem Meteoru Markem Janáčem. Jedná se zároveň o stejnou výstavu, jako tu které byla prezentována při 50. narozeninách a dostala cenu Akademie věd SCIAP.²⁴⁴ Exhibice byla aktualizována o pět nových vědců, jejichž fotky byly foceny ve stylu románů Julese Verna.²⁴⁵ Následně Jiří Grygar vystoupil 13:30-14:45 s naučnou přednáškou *Nezadržitelný vzestup mnohopásmové astronomie*, kde poutavě nastínil proměny astronomie v historii. Vrcholem celého programu bylo logicky vystoupení zakladatele Josefa Kleibla a několika věrných hostů Meteoru. Od 15:00 do 16:30 na pódiu v přednáškovém sále Národního technického muzea se uskutečnilo živé nahrávání dílů Meteoru, kde současní i bývalí tvůrci a spolutvůrci Meteoru vzpomínali na historii tohoto pořadu. Speciál byl vysílán následující týden v typický čas sobotu ráno. Podrobnější informace o obsahu speciálu uvádím v následující podkapitole.

Narozeniny Meteoru pokračují díky výstavě fotek i v roce 2019 na několika místech republiky. Výstava Khaalila Baalbakiho byla k vidění od 4. února do 31. března zdarma v Liberci v prostorech moderního science centra iQLANDIA. Výstava se následně přesunula do Pevnosti poznání v Olomouci, kde je vidět od 8. dubna doposud (k datu 2. května 2019).

Speciální „narozeninový“ díl s pořadovým číslem 2.871, což zní až neuvěřitelně, byl vysílán dne 29. 9. 2018. Zahájila ho původní znělkou, kterou Meteor používal od svého počátku až do roku 2005. Moderoval ho současný autor Petr Sobotka se svou kolegyní a spolupracovnicí Kateřinou Březinovou. Bylo to po všech stránkách zcela mimořádné vysílání, které nabídlo celou řadu zajímavých informací a postřehů o historii jednoho

²⁴³ A proč právě Jules Verne? Dal by se označit za popularizátora vědy. Zkoumal nové vynálezy a vymýšlel pro své knihy i nové. Jeho dílo zná celý svět.

²⁴⁴ Krom fotografií byla NTK vystavena i kombinéza českého fyzika a popularizátora Františka Běhounka (*27. října 1898 Praha †1. ledna 1973 Karlovy Vary). tato kombinéza byla součástí sbírky NTK a na další lokace se neposunoval.

²⁴⁵ Meteor oslaví 55. narozeniny 23. září v Národním technickém muzeu | Národní technické muzeum. *Národní technické muzeum | Národní technické muzeum* [online]. Copyright © Národní technické muzeum, 2000 [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: <http://www.ntm.cz/Meteor55>

z nejúspěšnějších rozhlasových pořadů. Posluchači měli příležitost slyšet a připomenout si mnoho autentických reakcí bývalých redaktorů i i jejich pokračovatelů.

Hostem nejvzácnějším byl samozřejmě Josef Kleibl. Pochválil současné vedení pořadu i obsah a styl jakým Meteor oslovuje posluchače 21. století. A nebyly to jen zdvořilostní fráze. Dále zavzpomínal na své někdejší spolupracovníky – zejména na Oldřicha Ungera – i na externí autory „svého období“.²⁴⁶ Nakonec rozhovoru dostal narozeninový dort, kterému cukráři dali podobu rozhlasového přijímače, protože kdo jiný by ho měl dostat ten, kdo pořad založil a dovedl k úspěchu.

Dalším hostem byl novinář a astronom Karel Pacner, který dlouhodobě s Meteorem spolupracuje. O témata nouzi neměl, zvláště v 70. a 80. letech, kdy kosmonautika zažívala skutečný boom. Dostal tu možnost vyprávět o svém sci-fi příběhu, opírajícího se ovšem o podložená vědecká fakta, který nese název „Cesta na Mars“ Stalo se totiž základem čtyřdílného seriálu, který byl odvysílán v éře Josefa Kleibla. Nakonec rozhlasovému jubilentovi popřál rozšíření vysílacího času na celou hodinu týdně.

Jaromír Meduna herec a dabér, jehož nejslavnější rolí je Hercule Poirot, jehož dramatinované příběhy načetl právě pro Meteor, byl dalším hostem. (Za všechny uveďme alespoň dramatinaci knihy „Život se psem není pod psa“, vysílané v roce 1989). Vyprávěl přítomným návštěvníkům NTM a následně posluchačům relace,

jak byl už od malička pravidelným posluchačem Meteoru. Když se začal vysílat, bylo mu teprve deset let. V té době měl rozhlasový přijímač ještě stále magickou přitažlivost i pro děti a Meteor trvale mimořádnou obsahovou kvalitou i přitažlivost, tedy kvality, které mnoha jiným pořadům zcela chyběly.²⁴⁷ Při této příležitosti narozeninových oslav pak byl požádán, zda by se ujal tradiční rubriky Meteoru “Stalo se tento den” po Oldřichu Vlachovi, který ze zdravotních důvodů v další spolupráci již nemohl pokračovat. Jaromír Meduna nabídku přijal a od loňského října má jeho hlas pravidelné zastoupení v pořadu Meteor.

Neméně významným hostem byl i někdejší vedoucí Akademie věd, akademik Václav Pačes, který odhalil alespoň něco málo z historie Meteoru. Zajímavou perličkou v této souvislosti byla informace, že k pravidelným posluchačům jubilujícího pořadu patřil i světově proslulý český vědec Otto Wichterle, vynálezce kontaktních čoček.

²⁴⁶ Toto jeho vyprávění doplnilo spoustu zajímavých faktů při mé tvorbě této diplomové práce.

²⁴⁷ Jeho generace byla, jak sám uvádí rozhlasová – poslouchala četby na pokračování a televize ještě nebyla tak snadno přístupná

Následoval profesor Jaroslav Petr, který ze svého osobního zájmu posílal připomínky o vysílání v době, kdy byl hlavním redaktorem Ivo Budil, a právě díky tomu začal spolupracovat s *Meteorem*.²⁴⁸ Tímto osudem jsou si velice podobní se současným hlavním redaktorem *Meteoru* Petrem Sobotkou, který se do vysílání také posílal námítky a díky Ivo Budilovi dostal šanci se na tvorbě vysílání i následně podílet. Zároveň oba příklady dokládají, jaký význam přikládali redaktoři připomínkám, podnětům i kritice svých posluchačů a jak si této komunikace vážili a bezprostředně na jejich podněty reagovali.

Herec Miloň Čepelka ve svém příspěvku připomněl jak se historie *Meteoru* v 60. letech minulého století protнула s existencí velikána českých dějin a polyglota Járy Cimrmana, respektive s divadlem, nesoucím jeho jméno a připomenul i jedinečnou ornitologickou *Šest na bidýlku*, o níž se autorsky staral se Zdeňkem Svěrákem.

Petr Sobotka a Josef Kleibl nemohli nevzpomenout na někdejší moderátorku *Meteoru* – Dagmar Sedláčkovou a Josef Kleibl se podělil o úsměvnou historku “ze zákulisí”, kdy těsně před vlastním živým vysíláním *Meteoru* měnili její průvodní text, protože jistá míra improvizace dodávala relaci nespornou autenticitu.

Následující osobností, která dlouhá léta působila v *Meteoru*, a proto byla vítaným hostem na narozeninových oslavách v NTM byla Dagmar Fajtllová. Podílela se pouze na „letních dílech“, kdy se *Meteor* z technických důvodů natáčel v rozhlasovém studiu v Českých Budějovicích, kde působila. Alternovala tak Dagmar Sedláčkovou, která tam z rodinných důvodů nemohla dojíždět. S Josefem Kleiblem naposledy spolupracovali naposledy 1988 a narozeninová oslava byla vítanou příležitostí, aby si to po třiceti letech znovu zkusili – jako za starých časů.

S gratulací přišla do NTM i herečka Zdeňka Sajfertová, která působila v *Meteoru* s Ivo Budilem, v letech 1999-2005. Následujícího hosta, lékaře a vědce Františka Koukolíka, dlouholetého spolupracovníka *Meteoru*, vyzpovídala současná moderátorka Kateřina Březinová.²⁴⁹ Svou roli vedoucí rozhovoru Kateřina Březinová zvládla velice dobře – ptala se ho na jeho publikaci o *Mozku a jeho duši* (z roku 2005) a jak by jako vědec definoval duši.

²⁴⁸ Nejdříve pro psal příspěvky, ale protože Ivo Budil již neměl finance na herce, tak se dostal k tomu, že i do *Meteoru* čtl.

²⁴⁹ V roce 2013 odpovídal po projekci zařízené *Meteorem* filmu “Přežívám:)Mozek náctiletých”.

Je možné slyšet v *Meteoru* poměrně často. I díky tomu, že v posledních letech je medicína velice diskutovaným tématem.

Posledním gratulantem se stal Jiří Grygar, který spolupracuje s Meteorem už od jeho vzniku. Často ve vysílání uplatňuje citáty, které pečlivě sbírá, ale především patří ke stěžejním a skvělým propagátorům svého oboru a tím je astronomie. Při této příležitosti si po dlouhé době zkusil roli moderátore Jiří Kleibl. Jejich odborný dialog byl veden na téma „zatmění měsíce v roce 1982“ (plus mínus jeden rok – ani jeden z přítomných si nebyli jisti rokem).

I z tohoto výčtu účastníků „narozeninových hostů“ je zřejmé, jak silné odborné zázemí Meteor má a jak významnou kapitolu vepsal do profesních životopisů svých tvůrců a spolutvůrců. Doufám, že v budoucích letech se bude skupina pouze rozšiřovat.

I když si Meteor připomíná putovní výstavou výročí svého vzniku dodnes, tak vysílání opět probíhá jako obvykle. V poklidu, každý týden s aktuálními tématy z vědy a techniky, vždy v sobotu ráno se ve vysílání ozve tento pořad s neuvěřitelně bohatou historií. Není divu, že do dnešní doby láká posluchače.

5.3. Rozhovor se současným hlavním Redaktorem meteoru Petrem Sobotkou

Svoji práci bych nepovažovala za kompletní, kdybych nepoložila pár otázek současnému hlavnímu redaktorovi.

Jak je na tom Meteor v dnešní době s počtem posluchačů v porovnání s ostatními pořady Českého rozhlasu?

Je na tom velmi dobře. V sobotu jde o nejposlouchanější pořad, během víkendu o třetí nejposlouchanější. Také jde o nejstahovanější víkendový pořad z rozhlasového archivu. Počet posluchačů se v posledních letech pohybuje v rozmezí 100 až 200 tisíc, což zhruba odpovídá televiznímu pořadu Hyde Park Civilizace.

Jací jsou dnešní posluchači Meteoru a jak se liší od těch, kteří mu naslouchali před půl stoletím – o co se nejvíce zajímají a do jaké míry?

Došlo ke generační výměně. Pořad byl od začátku koncipován pro mládež druhého stupně základní školy a střední školy. Mnoho z mladých posluchačů počáteční éry

poslouchá pořad dodnes, i když jsou z nich senioři. Řada z nich naučila poslouchat pořad i své děti a vnoučata. Dnešní mládež ale utíká spíše na internet. Lidé samotní se za ta desetiletí nezměnili, posluchači Meteoru jsou zvědaví a prahnou po všem, co rozšíří jejich obzory, jen se to musí dělat poutavě. Meteor vždy reagoval na dopisy a náměty posluchačů a dělá to rád dodnes.

Od počátku roku 2019 probíhají v Českém rozhlasu změny personální i programové, dotýkají se tyto změny nějak Meteoru?

Meteoru se nedotkly. O pořad je stále velký zájem, a tak patrně vedení nemá potřebu něco měnit. Naopak přibyla repríza v nedělní 17. hodině.

Na závěr otázka poněkud osobní – jaká témata jsou vám osobně nejbližší a na jakou problematiku, respektive vědní obor byste se chtěl v Meteoru nadále víc soustředit?

Nefunguje to tak, že bych si vytyčil nějaká témata nebo obory. Sleduji novinky a dění ve vědě napříč obory a snažím se vybírat to, co by mohlo posluchače zaujmout nejvíc. Posluchači oceňují takové příspěvky, které je překvapí svou odpovědí na otázky, které si třeba sami kladli – Proč mají zebry pruhy? Proč se hmyz od pavučiny neodrazí? Proč voda v rybníku nezamrzne ani když je pod nulou?

Petr Sobotka (nar. 2. prosince 1977, Kolín) studoval na Přírodovědecké fakultě na Univerzity Masarykovy v Brně (bakalářský obor fyzika – astrofyzika). S Meteorem externě spolupracoval již od roku 2003, o tři roky později se stal moderátorem a hlavním redaktorem pořadu Českého rozhlasu o astronomii – *Nebeský cestopis*. V roce 2014 začal působit jako hlavní redaktor pořadu *Meteor*.

Od roku 2009 působí jako tajemník České astronomické společnosti, od které v roce 2012 dostal Cenu Zdeňka Kvíze, za zásluhy v popularizaci astronomie.²⁵⁰

²⁵⁰ Petr Sobotka | Tvůrčí skupina Dokument. [online]. [cit. 12.06.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/lide/cv_dokument/_zprava/petr-sobotka--799660

Závěr

V této práci jsem se věnovala rozhlasovému pořadu *Meteor*, který již od malička poslouchám na stanici Českého rozhlasu Dvojka. I když se rozhlas v dnešní době oproti ostatním médiím dostává mírně do pozadí, populárně-naučný pořad *Meteor* si své publikum dokázal udržet.

Jedním z dílčích cílů této práce bylo stručné seznámení s historií českého rozhlasu, problematikou vzdělání v rozhlase a následně se situací v Československém rozhlase v 60. letech minulého století – tedy připomenutí historicko-kulturního kontextu, ve kterém se zrodil *Meteor*. Mým hlavním záměrem bylo seznámit s bohatou minulostí tohoto pořadu.

V první kapitole jsem se věnovala počátkům našeho rozhlasu, kde jsem se co nejstručněji pokusila vylíčit nejdůležitější momenty rozhlasových dějin. Od Kbelského stanu jsem se tedy dostala až na *Mezinárodní výstavu rozhlasu*, která byla významným mezníkem. Pro pochopení specifiky rozhlasové práce. Historii vzdělávání rozhlasem jsem vylíčila od jejich počátků v 20. letech až do let 60., kdy jsem se v třetí kapitole pokusila nastínit kulturně politickou situaci té doby v naší společnosti. Bylo to období politického tání, které podmínilo zcela nebývalý rozkvět československé kultury ve všech jejích oblastech a institucích. Československému rozhlasu ovšem vyrostl velký konkurent a tím byla televize. Bylo třeba začít bojovat o přízeň posluchačů. Do této atmosféry se poprvé ozval *Meteor*, a proto v následující kapitole již pokračuji jeho historií.

Ve čtvrté kapitole se nejprve zaměřuji na počátky tohoto populárně naučného pořadu, který se poprvé ozval z rádiových přijímačů 27. září 1963. Při mém zkoumání jsem dospěla k názoru, že zásluhu na tom, že *Meteor* už je vysílán celých 55 let měl zejména jeho zakladatel Josef Kleibl, jež pořad uchránil před politickými vlivy pečlivým výběrem tematiky. Dále jsem se pokusila seznámit s nejvýraznějšími osobnostmi *Meteoru* – Oldřichem Ungerem – hercem z *Divadla Járy Cimrmana* a nadšeným “lovcem zvuků” ze světa přírody, Bohumilem Kolářem – puntičkářem, vychovaný pod vlivem *Dismanova souboru* a Ivo Budilem – nadšeným popularizátorem vědy, který se po revoluci opět mohl vrátit do Československého rozhlasu. V těchto kapitolách jsem nejen stručně popsala životní a profesní nastínila osudy zakladatelů a jejich vztah k *Meteoru*, ale i jejich vliv na jeho podobu. Podkapitola “*Meteor* a jeho tematické okruhy” byla věnována problematice obsahu tohoto populárně-naučného

pořadu a jak se tím lišil od ostatních vysílaných pořadů. Zejména jak se pořad věnoval tématům z vědy a techniky, proti kterým komunistický režim nic neměl, takže se jeho podoba nemusela za léta nijak výrazně měnit. Následně jsem se už dostala do roku 1989, kde nastala velká změna pro *Meteor*, kdy tomuto pořadu, který přestože byl celou svou existenci apolitický, klesá sledovanost, protože je spojován s minulým režimem.

V kapitole “21. století s Meteorem” jsem nejprve uvedla situaci v Meteoru v počátku století – vysílacích taktik, nepoužívanější tematice a změny vedení. Hlavním redaktorem vždy byli talentovaní lidé. Po Ivo Budilovi převzala v roce 2005 tuto pozici zkušená rozhlasová redaktorka a spisovatelka Jindra Jarošová, následně v roce 2008 Marek Janáč, který dal Meteoru modernější podobu a více ho spojil se současným divákem. Poslední změna ve vedení proběhla v roce 2014, kdy do vedení nastoupil Petr Sobotka, s kterým jsem na konci práce uvedla krátký rozhovor. Tematice jsem se více věnovala v podkapitole “Obsahová analýza”, kde jsem pomocí tří tabulek z let 1976, 1980 a mou vlastní z roku 2018 porovnávala, jak se změnila nejpopulárnější tematika podle toho, co vyžadoval posluchač v době minulé a v současnosti.

Meteor v roce 2018 oslavil již své 55. narozeniny. Takovou událost nelze přehlédnout. Rekapitulaci živého vysílání Meteoru z Národního technického muzea, považuji za obohacení své práce, neboť nabídla autentické vzpomínky redaktorů a spolupracovníků jednoho z nejdéle vysílaného pořadu.

Svou diplomovou práci uzavírám krátkým rozhovorem se současným vedoucím redakce Meteoru Petrem Sobotkou.

Předkládaná práce zásadním způsobem obohatila mé znalosti nejen o Meteoru, ale o rozhlasové práci jako takové. Navíc jsem si uvědomila, že jedinečnost a „dlouhověkost“ tohoto pořadu je podmíněna mimořádným zaujetím těch, kteří se na jeho obsahové a formální podobě podíleli a podílejí. I to pro sebe považuji za mimořádný přínos.

Zdroje

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011. 439 s

BĚHAL, Rostislav. Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, [1996]. 288 s

BUDIL, Ivo, ed. Hlásí se Meteor: populárně vědecký magazín Českého rozhlasu. 1. vyd. Praha: Horizont, 1993. 196 s.

CÍLEK, Václav. O popularizaci vědy. Vydání první. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., 2016. 19 stran. Věda kolem nás; 44. Pro všední den.

CEJPEK, Jiří a Hana VODIČKOVÁ. Terminologický slovník knihovnický a bibliografický. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Edice Ústředního vědecko-metodického kabinetu knihovnictví. 119 s

ČÁBELOVÁ, Lenka. Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 198

ČESKÝ ROZHLAS a JEŠUTOVÁ, Eva a kol. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. 667 s.

HRAŠE, Jiří. *Bílá místa rozhlasové historie: (příspěvky a svědectví k 60. letům v Československém rozhlase) : sborník ze semináře SRT a Katedry žurnalistiky IKSŽ UK, konaného 15. 4. 1999 v Karolinu.* Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, [2000].

FELDSTEIN, Valter. Televize včera, dnes, zítra. Praha: Orbis, 1964. 224 s.

JEŠUTOVÁ, Eva a kol. 99 významných tvůrců rozhlasových dokumentů. Vyd. 1. Praha: Radioservis, 2013. 263 s

JEŠUTOVÁ, Eva a kol. 99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů. Vyd. 1. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, 2008. 198 s.

JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí Českého rozhlasu. Praha: Český rozhlas, 2003. 667 s.

KLEIBL, Josef. *Vědeckotechnická revoluce v rozhlasových pořadech pro děti a mládež.* Praha: Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, 1977. 110 s.

KNAPÍK, Jiří a Martin FRANC. Mezi pionýrským šátkem a mopedem: děti, mládež a socialismus v českých zemích 1948-1970. Praha: Academia, 2018. Šťastné zítřky

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. Vydání 1. Praha: Portál, 2010. 310 s

KOVÁŘÍK, Vladimír. Proměny rozhlasové publicistiky. [Díl] 1, Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923-1938). 3. vyd. Praha: SPN, 1982. 239

KOVÁŘÍK, Vladimír. Proměny rozhlasové publicistiky. [Díl] 2, Od mnichovského diktátu k Vítěznému únoru 1948. 2., [přepřac.] vyd. Praha: SPN, 1982. 157 s.

LUKAVSKÁ, Lenka. *Rozhlasový pořad Meteor v letech 1978-80*. Praha: Fakulta žurnalistiky University Karlovy, 1983. Vedoucí práce Josef Maršík.

NÁDENÍKOVÁ, Lucie. Od dřevěných zkamenělin ke crowdfundingu: Interaktivní metody práce s posluchači moderního veřejnoprávního rozhlasu na příkladu vědecko-technického magazínu Meteor v letech 2008 -2013 [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2019-04-26]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/sy0znn/>>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Andrea Hanáčková, Ph.D.

OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Věda jde k lidu!: československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 678 s

PACOVSKÝ, Jaroslav. Na vlnách rozhlasu: (1923-1993). Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 1993. 158 s.

PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, Anna et al. Prvních deset let československého rozhlasu. [Praha: Radiojournal, 1935]. 1039 s.

POKORNÝ, Milan. Báječní muži s mikrofonom. 1. vyd. V Praze: Radioservis, 2008. 223 s.

SANDANUSOVÁ, Anna, ed. a DYTRTOVÁ, Radmila, ed. Popularization of science and research in the education. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2010. 93 s. Knihovnicka.cz. Educo; č. 9.

SCHREIBER, Vratislav a BUDIL, Ivo, ed. Křížovatky medicíny: objevy, společnost, pacienti. 1. vyd. Praha: Makropulos, 1997. 215 s.

STRAKOVÁ, Ivana. Neviditelné herectví. 1. vyd. Praha: Panorama, 1988. 210 s.

ŠEVČÍK, Juraj, SMOLKA, Michal a VYSLOUŽIL, Pavel. Manuál popularizace a medializace vědy. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 27 s. Ostatní publikace.

VOTAVOVÁ, Jarmila. Stručný nástin historie Českého rozhlasu: Příspěvek k 70. výročí. Praha: Český rozhlas, 1993. 144 s. Informace, učebnice, semináře.

ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel*. Praha: Argo, 2014. 564

Prameny:

BRANŽOVSKÝ, Josef. *Hledání rozhlasovosti*. Praha: Studijní oddělení Československého rozhlasu, 1990. Informace – učebnice – semináře.

BRANŽOVSKÝ, Josef. *České rozhlasové pásmo: sborník textů vysílaných v letech 1930–1968*. Praha: Studijní oddělení Československého rozhlasu, 1970. Informace – učebnice – semináře.

BRANŽOVSKÝ, Josef. *Může vysílání vzdělávat?*. Praha: Čs. rozhlas, 1970. Informace studijního oddělení československého rozhlasu.

BRANŽOVSKÝ, Josef: Tradice rozhlasových vzdělávacích pořadů. In: *Rozhlasová práce*, č. 2, ročník XVII, Praha 1993, str. 11. Dokumentační zdroje Československého a Českého rozhlasu.

DISMAN, Miroslav, *Československý rozhlas na vlně 415m*. In: JEŽEK, Vladimír. *Voláme všechny: Čs. revoluční vysílač na vlně 415,5 metru ve dnech 5.-9. května 1945*. 1. vyd. Praha: NPL, 1966., 67

DISMAN, Miloslav. *Příspěvek k vzniku a vývoji školského rozhlasu: 1924–1939*. Praha: Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1978. Informace výzkumného oddělení Československého rozhlasu Praha.

CHLÍBCOVÁ, Jana, Eva HONZEJKOVÁ a Jaroslav KOŠTÁL. *Poslech, mínění a životní rytmus studující mládeže v ČSR*. Praha: Výzkumné oddělení Československého rozhlasu, 1984. Informace výzkumného oddělení Československého rozhlasu Praha.

CHLÍBCOVÁ, Jana, Eva HONZEJKOVÁ a Jana PERGLEROVÁ. *Životní rytmus a poslechové chování dětí ve věku od 6 do 14 let v ČSR: výzkum 81-7*. Díl I. Praha: Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1981. Informace výzkumného oddělení Československého rozhlasu Praha.

CHLÍBCOVÁ, Jana a Eva HONZEJKOVÁ. *Životní rytmus a poslechové chování dětí ve věku od 6 do 14 let v ČSR: výzkum 81-7*. Díl II., Životní rytmus a časový rozpočet dne dětí. Praha: Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1981. Informace výzkumného oddělení Československého rozhlasu Praha.

JANATA, Zdeněk. *Rozhlasová sonda 1978: závěrečná zpráva*. Praha: Výzkumné oddělení Českého rozhlasu, 1978. Informace výzkumného oddělení Československého rozhlasu Praha.

JAVŮRKOVÁ, Jarka, ed. *Pražská květnová revoluce 1945: k prvnímu výročí slavného povstání pražského lidu ve dnech 5.-9. května 1945: sborník statí o pražském povstání a jeho ohlasu*. 1. vyd. Praha: Hlavní město Praha, 1946. 113 s.

JEŽEK, Vladimír. Voláme všechny: Čs. revoluční vysílač na vlně 415,5 metru ve dnech 5.-9. května 1945. 1. vyd. Praha: NPL, 1966. 289, [2] s.

KADLECOVÁ, Zdeňka. *Rozhlasový posluchač a televizní divák: 21.-28. února 1965, 17,00 - 24,00 hodin*. Praha: Studijní oddělení Československého rozhlasu, 1965. Informace – učebnice - semináře.

KOLÁŘ, Josef, Vladimír BÁGEL, Ferdinand SMRČKA a Miloslav DISMAN. *Československý rozhlas dětem a mládeži*. Praha: Československý rozhlas. Metodický kabinet, 1958.

LORENCOVÁ, Anna. *Mládež a rozhlasové vysílání: výsledky sociologické sondy konané ve dnech 1.-10. 10. 1969*. V Praze: Studijní oddělení Čs. rozhlasu, 1970. Informace studijního oddělení Československého rozhlasu.

Programové problémy rozhlasu: programové porady Čsl. rozhlasu v Gräfenbergu ve dnech 10.-13. července 1946. I. vydání. Praha: Československý rozhlas, 1946.

Rozhlas pro školy 1951-1952. 1. vydání. Praha: Osvěta, 1951. 58 stran. Knihovna osvětové práce; svazek 21.

Rozhlasová práce. Praha: Český rozhlas - studijní oddělení, [1977]-1993.

Rozhlasová práce. Příloha č. 2/1984, Celorozhlasový seminář o problémech ovlivňování vědomí mládeže a propagandistickém působení v rozhlasovém vysílání. Praha: Československý rozhlas, 1984.

Programové problémy rozhlasu: programové porady Čsl. rozhlasu v Gräfenbergu ve dnech 10.-13. července 1946. I. vydání. Praha: Československý rozhlas, 1946.

Školské reformy, Rok vydání: 1931-1932, Ročník: 13, Číslo: 10, Praha: Zemský ústřední spolek Jednot učitelů v Čechách 1919-1940, Digitální knihovna MZK, 306

Periodika:

Československý rozhlas. Praha: Orbis, 1966-1976, 1976, ročník 43, 1-27

Československý rozhlas, Praha: Orbis, 1966-1976, 1976, roč. 43, č. 28-53/1

Československý rozhlas Praha: Orbis, 1966-1976, 1973, roč. 40, č. 1-52

Československý rozhlas Praha: Orbis, 1966-1976, 1971, roč. 38, č. 1-26

Československý rozhlas Praha: Orbis, 1966-1976, 1971, roč. 38, č. 1-26

Československý rozhlas a televise, Praha: Orbis, 1954-1965, 1963, roč. 30, č. 1-52 -
chybí č. 51

Československý rozhlas a televise, Praha: Orbis, 1954-1965, 1965, roč. 32, č. 1-52

Československý rozhlas a televise, Praha: Orbis, 1954-1965, 1964, roč. 31, č. 1-52

BOUČEK, Zdeněk. Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci. Praha: Český rozhlas, 2002, (7), 60 s.

BOUČEK, Zdeněk. Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci. Praha: Český rozhlas, 2005, (14), 74 s.

BOUČEK, Zdeněk. Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci. Praha: Český rozhlas, 2013, (30) 136 s.

BOUČEK, Zdeněk. Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci. Praha: Český rozhlas, 2014, (31) 120 s.

BOUČEK, Zdeněk. Svět rozhlasu: bulletin o rozhlasové práci. Praha: Český rozhlas, 2017, (38) 114 s.

Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1977-1991. 1989, roč. 67, č. 27-53

Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1977-1991, 1982, roč. 49, č. 53/1-26

Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu, Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1977-1991, 1989, roč. 67, č. 27-53

Rozhlas: Programový týdeník Československého rozhlasu, Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1977-1991, 1978, roč. 45, č. 53/1-25

Programový týdeník Československého rozhlasu. Praha: DELTAPRESS, vydavatelství, 1991, 2003(40).

ŠEFL, Milan a Bronislav PRAŽAN. *Týdeník rozhlas.* Praha: Radioservis, 1991, 2001, roč. 11, č. 27-51, ISSN 1213-2098.

ŠEFL, Milan a Bronislav PRAŽAN. *Týdeník rozhlas.* Praha: Radioservis, 1991,-2001, roč. 11, č. 1-26, ISSN 1213-2098.

Internetové odkazy:

Audionahrávky pořadu Meteor od roku 2005 [online]. [cit. 26.05.2019]. <https://hledani.rozhlas.cz/?query=Meteor> (pozn. Díly staršího data naposlouchány v archivu Českého rozhlasu, Vinohradská 12)

Co nového v astronomii? Jiří Grygar vzpomíná i na rozhlasový pořad Meteor – YouTube. YouTube [online] [cit. 25.5.2019].. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=RZHBH9zAnZs&t=443s>

Fakta jsou jen základem – Časopis Vesmír. [online]. Copyright © VESMÍR, spol. s [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2007/cislo-12/fakta-jsou-jen-zakladem.html>

Jak ohnout světlo... on Vimeo. *Vimeo | We've got a thing for video.* [online]. Copyright © 2019 Vimeo, Inc. All rights reserved. [cit. 26.05.2019]. Dostupné z: <https://vimeo.com/55649197>

Joseph Goebbels: Není vůdce, není život | Jak skončili. [online]. Copyright © 2018 [cit. 26.05.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/jakskoncili/_zprava/joseph-goebbels-neni-vudce-neni-zivot--1482494

Meteor je pro mě srdeční záležitost, říká jeho moderátorka Kateřina Březinová | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-je-pro-me-srdecni-zalezitost-rika-jeho-moderatorka-katerina-brezinova-7505384?fbclid=IwAR2kPnE5alJ8oFNfeESrN2IB5SQ1hh3DsZa2nomCd1eOM4ruWvmoiuqr0Lg>

Meteor v mobilu. HANÁČKOVÁ, Andrea. | Týdeník Rozhlas [online]. © Copyright 2011 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv11/15_11/15_slysi.htm

Meteor oslaví 55. narozeniny 23. září v Národním technickém muzeu | Národní technické muzeum. *Národní technické muzeum | Národní technické muzeum* [online]. Copyright © Národní technické muzeum, 2000 [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: <http://www.ntm.cz/Meteor55>

Meteor Speciál 29. 9. 2018 | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-special-29-9-2018-7629121>

Novým dramaturgem a moderátorem pořadu Meteor se stal Petr Sobotka | Servis pro novináře. [online]. Copyright © 1997 [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/informace/press/_zprava/novym-dramaturgem-a-moderatorem-poradu-meteor-se-stal-petr-sobotka--1303089

Od mikrofonu k posluchačům | Kniha ke stažení. [online]. [cit. 04.06.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/kniha/_zprava/od-mikrofonu-k-posluchacum--1394240

O pořadu Meteor | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/meteor-5002347/o-poradu>

Petr Sobotka | Tvůrčí skupina Dokument. [online]. [cit. 12.06.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/lide/cv_dokument/_zprava/petr-sobotka--799660

Přírodovědná fakulta v Budějovicích, připravila interaktivní program o výzkumu rypoušů sloních [cit. 26.05.2019]. Dostupné z: <http://www.jcu.cz/o-univerzite/aktuality/prirodovedecke-fakulta-se-podilela-na-velke-letni-soutezi-poradu-meteor>

Přírodovědecká fakulta připravila interaktivní program o výzkumu rypoušů obřích — Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích* [online]. Copyright © Copyright 2019 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Výstava k 50. výročí pořadu Meteor získala prestižní ocenění přehlídky SCIAP | Dvojka. *Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/vystava-k-50-vyroci-poradu-meteor-ziskala-prestizni-oceneni-prehliky-sciap-7504652>

Reportér přírody Oldřich Unger – LAKOSILOVÁ, Jarmila. [online]. Copyright © 2019. Týdeník Rozhlas, spol. s [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv15/35_15/35_tema.htm

Rozhovory pro Ivo Budila: hudební redaktor Leoš Kosek [online]. Copyright © [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: <https://media.rozhlas.cz/audio/00619672.mp3>

Rádio Retro slavilo 55 let Meteoru | Rádio Retro. [online]. Copyright © 1997 [cit. 24.05.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/radioretro/_zprava/radio-retro-oslavi-55-let-meteoru--1803861

Totalitarianism's New Clothes. *EUSJA* [online]. Dostupné z: <http://www.eusja.org/totalitarianisms-new-clothes/>

Zahájení vysílání Meteoru - 1963 | Rozhlasový rok. [online]. Copyright © 1997 [cit. 23.05.2019]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/archiv/rozhlasovyrok/_zprava/1262155